

३. महावग्गो

१. पब्बज्जासुत्तं

४०८. पब्बज्जं कित्तयिस्सामि, यथा पब्बजि चक्खुमा ।
यथा वीमंसमानो सो, पब्बज्जं समरोचयि ॥
४०९. सम्बाधोयं घरावासो, रजस्सायतनं इति ।
अब्भोकासो व^१ पब्बज्जा, इति दिस्वान पब्बजि ॥
- 5 ४१०. पब्बजित्वान कायेन, पापकम्मं विवज्जयि ।
वचीदुच्चरितं हित्वा, आजीवं परिसोधयि ॥
४११. अगमा राजगहं बुद्धो, मगधानं गिरिव्वजं ।
पिण्डाय अभिहारेसि, आकिण्णवरलक्खणो ॥
४१२. तमद्दसा बिम्बिसारो, पासादस्मि पटिट्ठितो ।
10 दिस्वा लक्खणसम्पन्नं, इममत्थं अभासय ॥
४१३. “इमं भोन्तो निसामेथ, अभिरूपो ब्रह्मा^२ सुचि ।
चरणेन च^३ सम्पन्नो, युगमत्तं च पेक्खति ॥
४१४. “ओक्खित्तचक्खु सतिमा, नायं नीचकुलामिव ।
राजदूताभिधावन्तु, कुहिं भिक्खु गमिस्सति” ॥
- 15 ४१५. ते पेसिता राजदूता, पिट्ठितो अनुबन्धिसुं ।
कुहिं गमिस्सति भिक्खु, कत्थ वासो भविस्सति ॥
४१६. सपदानं चरमानो, गुत्तद्वारो सुसंवृतो ।
खिप्पं पत्तं अपूरेसि, सम्पजानो पटिस्सतो ॥
४१७. पिण्डचारं^४ चरित्वान^४, निक्खम्म नगरा मुनि ।
20 पण्डवं अभिहारेसि, एत्थ वासो भविस्सति ॥
४१८. दिस्वान वासूपगतं, तयो^५ दूता उपाविसुं ।
तेसु^६ एको व^६ आगन्त्वा, राजिनो पटिवेदयि ॥

१. च —स्या०, रो० ।

३. चेव—सी०, स्या०, रो० ।

५. ततो—सी०, रो० ।

२. ब्रह्मा—स्या० ।

४-४. सपिण्डचारं चरित्वा—सी०, स्या०, रो० ।

६-६. एको च दूतो—सी०, स्या०, रो० ।

४१९. “एस भिक्खु महाराज, पण्डवस्स पुरत्थतो^१ ।
निसिन्नो व्यग्घुसभो व, सीहो व गिरिगम्भरे” ॥
४२०. सुत्वान दूतवचनं, भद्रयानेन^२ खत्तियो ।
तरमानरूपो नित्यासि, येन पण्डवपब्बतो ॥
४२१. स यानभूमिं यायित्वा, याना ओरुह खत्तियो ।
पत्तिको उपसङ्कम्म, आसज्ज नं उपाविसि ॥
४२२. निसज्ज राजा सम्मोदि, कथं साराणीयं^३ ततो ।
कथं सो वीतिसारेत्वा, इममत्थं अभासथ ॥
४२३. “युवा च दहरो चासि^४, पठमुप्पत्तिको सुसु^५ ।
वण्णारोहेन सम्पन्नो, जातिमा विय खत्तियो ॥
४२४. “सोभयन्तो अनीकगं, नागसङ्घपुरक्खतो ।
ददामि भोगे भुञ्जस्सु, जातिं अक्खाहि^६ पुच्छितो” ॥
४२५. “उज्जुं जनपदो राज^७, हिमवन्तस्स पस्सतो ।
धनविरियेन सम्पन्नो, कोसलेसु^८ निकेतिनो ॥
४२६. “आदिच्चा नाम गोत्तेन, साकिया नास जातिया ।
तम्हा कुला पब्बजितोमिह^९, न कामे अभिपत्त्ययं ॥
४२७. “कामेस्वादीनवं दिस्वा, नेक्खम्मं ददु, खेमतो ।
पद्धानाय गमिस्सामि, एत्थ मे रञ्जती मनो” ति ॥

२. पद्मानसुतं

४२८. “तं मं पद्धानपहित्तं, नदि नेरञ्जरं पति ।
विपरक्कम्म ज्ञायन्तं, योगक्खेमस्स पत्तिया ॥
४२९. “नमुची करुणं वाचं, भासमानो उपागमि ।
‘किसो^१ त्वमसि दुब्बण्णो, सन्तिके मरणं तव ॥

१. पुरक्खतो—सी०, स्या० ।

२. भद्रयानेन—स्या० ।

३. सारणियं—सी०; साराणीयं—म० ।

४-४. चा पि पठमुप्पत्तितो सुसु—स्या०;

५. वक्खाहि—सी०; चक्खाहि—रो० ।

पठमुप्पत्तिया ०—सी०, रो० ।

६. राजा—सी० ।

७. कोसलस्स—स्या० ।

८. पब्बजितोमिह राज—सी०, रो० ।

९. कीसो—स्या० ।



४३०. "सहस्सभागो मरणस्स, एकंसो तव जीवितं ।
जीव^१ भो^२ जीवितं सेय्यो, जीवं पुञ्ञानि काहसि ॥
४३१. 'चरतो च ते ब्रह्मचरियं, अग्गिहुत्तं^३ च जूहतो ।
पहूतं चीयते पुञ्ञां, किं पधानेन काहसि' ॥
- ५ ४३२. 'दुग्गो मग्गो पधानाय, दुक्करो दुरभिसम्भवो' ।
इमा गाथा भणं मारो, अट्ठा बुद्धस्स सन्तिके ॥
४३३. तं तथावादिनं मारं, भगवा एतदब्रवि^४ ।
"पमत्तबन्धु पापिम, येनत्थेन इधागतो ॥
४३४. "अणुमत्तो^५ पि^६ पुञ्ञेन, अत्थो मय्हं न विज्जति ।
येसं च अत्थो पुञ्ञेन^६, ते मारो वत्तुमरहति ॥
- १० ४३५. "अत्थि सद्धा तथा^७ विरियं, पञ्ञा च मम विज्जति ।
एवं मं पहितत्तं पि, किं जीवमनुपुच्छसि ॥
४३६. "नदीनमपि^८ सोतानि, अयं वातो विसोसये ।
किं च मे पहितत्तस्स, लोहितं नुपसुस्सये^९ ॥
- १५ ४३७. "लोहिते सुस्समानमिह, पित्तं सेम्हं च सुस्सति ।
मंसेसु खीयमानेसु, भिय्यो चित्तं पसीदति ।
भिय्यो सति च पञ्ञा च^{१०}, समाधि मम तिट्ठति ॥
४३८. "तस्स मेवं विहरतो, पत्तस्सुत्तमवेदनं ।
कामेसु^{११} नापेक्खते चित्तं, पस्स सत्तस्स सुद्धतं ॥
- २० ४३९. "कामा ते पठमा सेना, दुतिया अरति वुच्चति ।
ततिया खुप्पिपासा ते, चतुत्थी तण्हा पवुच्चति ॥
४४०. "पञ्चमं^{१२} थीनमिद्धं ते, छट्ठा भीरु पवुच्चति ।
सत्तमी विचिकिच्छा ते, मक्खो थम्भो ते अट्ठमो ॥
४४१. "लाभो सिलोको सक्कारो, मिच्छालद्धो च यो यसो ।
यो चत्तानं समुक्कसे, परे च अवजानति ॥
- २५

१. जीवं—सी० ।

३. अग्गिहुत्तं—स्या० ।

५-५. अणुमत्तेनपि—सी०, रो० ।

७. ततो—सी०, रो०; तपो—स्या० ।

९. नूपसुस्सये—सी०, स्या०, रो० ।

११. कामे—सी०, स्या०, रो० ।

२. तो—स्या० ।

४. एतदब्रवी—सी० ।

६. पुञ्ञानं—सी०, रो० ।

८. नदीनमपि—सी०, स्या० ।

१०. व—सी० ।

१२. पञ्चमी—सी०, रो० ।

४४२. “एसा नमुचि ते सेना, कण्हस्साभिप्पहारिनी ।
न नं असूरो जिनाति, जेतवा व^१ लभते सुखं ॥

४४३. “एस मुञ्जं परिहरे, धिरत्थु मम^२ जीवितं ।
सङ्गामे मे मतं सेय्यो, यं चे जीवे पराजितो ॥

४४४. “पगाव्वहेत्थ न दिस्सन्ति, एके समणब्राह्मणा ।
तं च मग्नं न जानन्ति, येन गच्छन्ति सुव्वता ॥

5

४४५. “समन्ता धर्जिनि दिस्वा, युत्तं मारं सवाहनं ।
युद्धाय पच्चुगच्छामि^३, मा मं ठाना अचावयि ॥

४४६. “यं ते तं नप्पसहति, सेनं लोको सदेवको ।
तं ते पञ्चाय भेच्छामि^४, आमं पत्तं व^५ अस्मना” ॥

10

४४७. “वसीकरित्वा^६ सङ्कप्पं, सति च सूपतिट्ठितं^७ ।
रट्ठा रट्ठं विचरिस्सं, सावके विनयं पुथू ॥

४४८. “ते अप्पमत्ता पहितत्ता, मम सासनकारका ।
अकामस्स ते गमिस्सन्ति, यत्थ गत्त्वा न सोचरे” ॥

४४९. “सत्त वस्सानि भगवन्तं, अनुबन्धि^८ पदापदं ।
ओतारं नाधिगच्छिस्सं, सम्बुद्धस्स सतीमतो^९ ॥

15

४५०. “भेदवण्णं व पासाणं, वायसो अनुपरियगा ।
अपेत्थ मुदु^{१०} विन्देम, अपि अस्सादना सिया ॥

४५१. “अलद्धा तत्थ अस्सादं, वायसेतो^{११} अपक्कमि ।
काको व सेलमासज्ज, निब्बिज्जापेम गोतमं” ॥

20

४५२. तस्स सोकपरेतस्स, वीणा^{१२} कच्छा अभस्सथ ।
ततो सो दुम्मनो यक्खो, तत्थेवन्तरधायथा ति ॥

१. व—सी० ।

३. पच्चुगच्छामि—स्या०

५-५. पक्कं व अम्हना—स्या० ;

पत्तं व अम्हना—रो० ।

८. अनुबन्धि—सी० ।

९. सिरीमतो—स्या० ।

११. वायसेतो—सी० ।

२. इध—सी०, री० ।

४. गच्छामि—सी०, रो० ।

६. वसीकरित्वा—स्या०, रो० ।

७. सुप्पतिट्ठितं—सी०, रो० ;

सुपतिट्ठितं—स्या० ।

१०. मुदु—सी० ।

१२. विणा—स्या० ।



३. सुभासितमुत्तं

एवं मे सुतं । एकं समयं भगवा सावत्थियं विहरति जेतवने अनाथपिण्डकस्स आरामे । तत्र खो भगवा भिक्खू आमन्तेसि—“भिक्खवो” ति । “भदन्ते” ति ते भिक्खू भगवतो पच्चस्सोसुं । भगवा एतदवोच—

- “चतूहि, भिक्खवे, अङ्गेहि समन्नागता वाचा सुभासिता होति, न
 5 दुब्भासिता, अनवज्जा च अननुवज्जा च विञ्चूनं । कतमेहि चतूहि ? इध, भिक्खवे, भिक्खु सुभासितयेव^१ भासति नो दुब्भासितं, धम्मयेव भासति नो अधम्मं, पियंयेव भासति नो अप्पियं, सच्चंयेव भासति नो अलिकं । इमेहि खो, भिक्खवे, चतूहि अङ्गेहि समन्नागता वाचा सुभासिता होति, नो^२ दुब्भासिता, अनवज्जा च अननुवज्जा च विञ्चूनं” ति इदमवोच भगवा । इदं वत्वान^३
 10 सुगतो अथापरं एतदवोच सत्था—

४५३. “सुभासितं उत्तममाहु सन्तो,
 धम्मं भणे नाधम्मं तं दुतियं ।
 पियं भणे नाप्पियं तं ततियं,
 सच्चं भणे नालिकं तं चतुत्थं” ति ॥

- 15 अथ खो आयस्मा वज्जीसो उट्ठायासना एकसं चीवरं कत्वा येन भगवा तेनञ्जलि पणामेत्वा भगवन्तं एतदवोच “पटिभाति^४ मं भगवा^५, पटिभाति मं सुगता” ति । “पटिभातु तं वज्जीसा” ति भगवा अवोच । अथ खो आयस्मा वज्जीसो भगवन्तं सम्मुखा सारुप्पाहि गाथाहि अभित्थवि—

४५४. “तमेव वाचं^६ भासेय्य, यायत्तानं न तापये ।
 20 परे च न विहिसेय्य, सा वे वाचा सुभासिता ॥
 ४५५. “पियवाचमेव भासेय्य, या वाचा पटिनन्दिता ।
 यं अनादाय पापानि, परेसं भासते पियं ।
 ४५६. “सच्चं वे अमता वाचा, एस धम्मो सनन्ततो ।
 सच्चे अत्थे च धम्मे च, आहु^६ सन्तो पतिट्ठिता ॥
 25 ४५७. “यं बुद्धो भासति वाचं, खेमं निब्बानपत्तिया ।
 दुक्खस्सन्तकिरियाय, सा वे वाचानमुत्तमा” ति ॥

१. सुभासितञ्जोव—सी०, स्या०, रो० । २. त—सी०, स्या०, रो० ।

३. वत्वा—सी०, रो० ।

४-४. सी०, रो० पोत्यकेसु नत्थि ।

५. भासं—सी० ।

६. अहु—स्या० ।

४. सुन्दरिकभारद्वाजसुतं

एवं मे सुतं । एकं समयं भगवा कोसलेसु विहरति सुन्दरिकाय नदिया तीरे । तेन खो पन समयेन सुन्दरिकभारद्वाजो ब्राह्मणो सुन्दरिकाय नदिया तीरे अग्निं जुहति, अग्निहुतं^१ परिचरति । अथ खो सुन्दरिकभारद्वाजो ब्राह्मणो अग्निं जुहत्वा अग्निहुतं परिचरित्वा उट्टायासना समन्ता चतुर्दिसा अनुविलोकेसि—
“को नु खो इमं हव्यसेसं^२ भुञ्जेय्या” ति ? अद्सा खो सुन्दरिकभारद्वाजो 5
ब्राह्मणो भगवन्तं अविदूरे अञ्जातरस्मि रुक्खमूले ससीसं पारुतं निसिन्नं;
दिस्वान वामेन हत्थेन हव्यसेसं गहेत्वा दक्खिणेन हत्थेन कमण्डलुं गहेत्वा येन
भगवा तेनुपसङ्कामि ।

अथ खो भगवा सुन्दरिकभारद्वाजस्स ब्राह्मणस्स पदसद्देन सीसं विवरि ।
अथ खो सुन्दरिकभारद्वाजो ब्राह्मणो—“मुण्डो अयं भवं, मुण्डको अयं भवं” ति 10
ततो व पुन निवत्ति तुकामो अहोसि । अथ खो सुन्दरिकभारद्वाजस्स ब्राह्मणस्स
एतदहोसि—“मुण्डा पि हि इधेकच्चे ब्राह्मणा भवन्ति, यन्नूनाहं उपसङ्कमित्वा
जातिं पुच्छेय्य” ति । अथ खो सुन्दरिकभारद्वाजो ब्राह्मणो येन भगवा तेनु-
पसङ्कामि; उपसङ्कमित्वा भगवन्तं एतदवोच—“किंजच्चो भवं” ति ?

अथ खो भगवा सुन्दरिकभारद्वाजं ब्राह्मणं गाथाहि अञ्जभासि—

४५८. “न ब्राह्मणो नोमिह न राजपुत्तो,
न वेस्सायनो उद कोचि नोमिह ।
गोतं परिञ्जाय पुथुञ्जनानं,
अकिञ्चनो मन्त चरामि लोके ॥

४५९. “सङ्घाटिवासी अगहो^३ चरामि,
निवृत्तकेसो अभिनिवृत्ततो ।
अलिप्पमानो^४ इध माणवेहि,
अकल्लं^५ मं ब्राह्मण पुच्छसि गोत्तपच्चं ॥

४६०. “पुच्छन्ति वे भो ब्राह्मणा ब्राह्मणेभि सह ब्राह्मणो नो भवं ति ।

४६१. “ब्राह्मणो हि^६ चे त्वं ब्रू सि, मं च ब्रू सि अब्राह्मणं ।
तं तं^७ सार्वित्ति पुच्छामि, तिपदं चतुवीसतक्खरं ॥

१. अग्निहुतं—स्या० ।

३. अग्निहो—सी०, रो० ।

५. अकल्ल—सी०, रो० ।

७. सी०, रो० पोत्थकेसु नत्थि ।

२. हव्यसेसं—सी०, रो० ।

४. अलिप्पमानो—स्या० ।

६. सी०, स्या०, रो० पोत्थकेसु नत्थि ।



४६२. 'किं निस्सिता इसयो मनुजा,
खत्तिया ब्राह्मणा देवतानं ।
यञ्जामकप्पयिसु^१ पुथू इध लोके ॥

४६३. "यदन्तगू वेदगू यञ्जकाले,
यस्साहुति लभे तस्सिज्जेति ब्रूमि" ॥

४६४. "अद्धा हि तस्स हुतमिज्जे, (इति ब्राह्मणो)
यं तादिसं वेदगुमद्दसाम ।
तुम्हादिसानाञ्च अदस्सनेन,
अञ्जो जनो भुञ्जति पूरव्ठासं ॥

१० ४६५. "तस्मातिह त्वं ब्राह्मण अत्थेन,
अत्थिको उपसङ्कम्म पुच्छ ।
सन्तं विधूमं अनीधं^२ निरासं,
अप्पेविध अभिविन्दे सुमेधं ॥

४६६. "यञ्जे रतोहं^३ भो गोतम,
१५ यञ्जं यिट्ठुकामो^४ नाहं पजानामि ।
अनुसासतु मं भवं,
यत्थ हुतं इज्जते ब्रूहि मे तं" ॥

"तेन हि त्वं, ब्राह्मण, ओदहस्सु सोतं; धम्मं ते देसेस्सामि—

४६७. "मा जार्ति पुच्छी" चरणं च पुच्छ,
२० कट्ठा हवे जायति जातवेदो ।
नीचाकुलीनो पि मुनी धितीमा,
आजानियो होति हिरीनिसेधो ॥

४६८. "सच्चेन दन्तो दमसा उपेतो,
२५ वेदन्तगू वूसितब्रह्मचरियो^५ ।
कालेन तम्मिह हव्यं^६ पवेच्छे,
यो ब्राह्मणो पुञ्जापेक्खो^७ यजेथ ॥

४६९. "ये कामे हित्वा अगहा^८ चरन्ति,
सुसञ्जातत्ता तसरं व उज्जुं ।

१. यञ्जाम कप्पयिसु—स्या० ।

३. रताहं—सी०, रो० ।

५. पुच्छे—सी०; पुच्छ—स्या०, रो० ।

७. हव्यं—सी०, रो० ।

८. अगिहा—सी०, रो० ।

२. अनिधं—स्या०, रो० ।

४. यट्ठुकामो—सी०, रो० ।

६. वूसित ०—सी०, रो० ।

८. पुञ्जापेक्खो—सी०, रो० ।

कालेन तेसु हव्यं पवेच्छे,
यो ब्राह्मणो पुञ्जपेक्खो यजेथ ॥

४७०.

“ये वीतरागा सुसमाहितिन्द्रिया,
चन्दो व राहुगहणा^१ पमुत्ता^२ ।
कालेन तेसु हव्यं पवेच्छे,
यो ब्राह्मणो पुञ्जपेक्खो यजेथ ॥

5

४७१.

“असज्जमाना विचरन्ति लोके,
सदा सता हित्वा ममायितानि ।
कालेन तेसु हव्यं पवेच्छे,
यो ब्राह्मणो पुञ्जपेक्खो यजेथ ॥

10

४७२.

“यो कामे हित्वा अभिभुय्यचारी,
यो वेदि जातीमरणस्स अन्त ।
परिनिबुतो उदकरहदो व^३ सीतो,
तथागतो अरहति पूरव्ठासं ॥

४७३.

“समो समेहि विसमेहि दूरे,
तथागतो होति अनन्तपञ्चो ।
अनूपलित्तो इध वा हुरं वा,
तथागतो अरहति पूरव्ठासं ॥

15

४७४.

“यम्हि न माया वसति न मानो,
यो वीतलोभो अममो निरासो ।
पनुण्णकोधो अभिनिव्वुत्तो,
यो ब्राह्मणो सोकमलं अहासि ।
तथागतो अरहति पूरव्ठासं ॥

20

४७५.

“निवेसनं यो मनसो अहासि,
परिगगहा यस्स न सन्ति केचि ।
अनुपादियानो इध वा हुरं वा,
तथागतो अरहति पूरव्ठासं ॥

25

४७६.

“समाहितो यो उदतारि ओघं,
धम्मं^३ चञ्जासि^३ परमाय दिट्ठिया ।
खीणासवो अन्तिमदेहधारी,
तथागतो अरहति पूरव्ठासं ॥

30



४७७. “भवासवा यस्स वची खरा च,
विधूपिता अत्थगता न सन्ति ।
स वेदगू सब्बधि विप्पमुत्तो,
तथागतो अरहति पूरव्ठासं ॥
- 5 ४७८. “सज्जातिगो यस्स न सन्ति सज्जा,
यो मानसत्तेसु अमानसत्तो ।
दुक्खं परिञ्जाय सखेत्तवत्थुं,
तथागतो अरहति पूरव्ठासं ॥
- 10 ४७९. “आसं अनिस्साय विवेकदस्सी,
परवेदियं दिट्ठिमुपातिवत्तो ।
आरम्मणा यस्स न सन्ति केचि,
तथागतो अरहति पूरव्ठासं ॥
४८०. “परोवरा^१ यस्स समेच्च पा,
विधूपिता अत्थगता न सन्ति ।
15 सन्तो उपादानखये^२ विमुत्तो,
तथागतो अरहति पूरव्ठासं ॥
४८१. “संयोजनं जातिखयन्तदस्सी,
यो भानुदि रागपथं असेसं ।
मुद्धो निदोसो^३ विमलो अकाचो^४,
20 तथागतो अरहति पूरव्ठासं ॥
४८२. “यो अत्तनो^५ अत्तानं^५ नामुपस्सति,
समाहितो उज्जुगतो^६ ठितत्तो ।
स वे अनेजो अखिलो अकल्लो,
तथागतो अरहति पूरव्ठासं ॥
- 25 ४८३. “मोहन्तरा यस्स न सन्ति केचि,
सब्बेसु धम्मेसु च ज्ञाणदस्सी ।
सरीरं च अन्तिमं धारेति,
पत्तो च सम्बोधिमनुत्तरं सिवं ।
30 एत्तावता यक्खस्स सुद्धि,
तथागतो अरहति पूरव्ठासं” ॥

१. परोवरा—सी०, रो० ।

३. निदोसो—सी०, स्या०, रो० ।

५-५. अत्तनात्तानं—सी०, स्या०, रो० ।

२. उपादानखये—सी०, स्या० ।

४. अकामो—सी०, स्या० ।

६. उज्जुगतो—स्या० ।

४८४. "हुतं^१ च मयहं हुतमत्थु सच्चं,
तं तादिसं वेदगुनं अलत्थं ।
ब्रह्मा हि सक्खि पटिगण्हातु मे भगवा,
भुञ्जतु मे भगवा पूरठ्ठासं" ॥
४८५. "गाथाभिगीतं मे अभोजनेय्यं,
सम्पस्सतं ब्राह्मण नेस धम्मो ।
गाथाभिगीतं पनुदन्ति बुद्धा,
धम्मे सती ब्राह्मण वृत्तिरेसा ॥
४८६. "अञ्जोण च केवलिनं महेसि,
खीणासवं कुक्कुच्चवूप्सन्तं ।
अन्नेन पानेन उपट्ठहस्सु,
खेत्तज्झि तं पञ्जपेक्खस्स होति ।
४८७. "साधाहं भगवा तथा विज्जञ्जं यो दक्खिणं भुञ्जेय्य मादिसस्स ।
यं यञ्जकाले परियेसमानो, ए^२पुण्य त्व सासनं ॥
४८८. "सारम्भा यस्स विगता, चित्तं यस्स अनाविलं ।
विप्पमुत्तो च कामेहि, थिनं यस्स पनूदितं ॥
४८९. "सीमन्तानं विनेतारं, जातिमरणकोविदं ।
मुनि मोनेय्यसम्पन्नं, तादिसं यञ्जामागतं ॥
४९०. "भूकुटि^३ विनयित्वान, पञ्जलिका नमस्सय ।
पूजेय अन्नपानेन, एवं इज्जन्ति दक्खिणा ॥
४९१. "बुद्धो भवं अरहति पूरठ्ठासं, पुञ्जखेतमनुत्तरं ।
आयागो सब्बलोकस्स^४, भोतो दिन्नं महप्फलं" ति ॥

अ. खो सुन्दरिभारद्वाजो ब्राह्मणो भगवन्तं एतदवोच—“अभिककन्तं,
भोगो^५, अभिककन्तं, भोगोत्तम ! सेय्यथापि भो गोतम, निक्कुज्जितं वा
उक्कु^६ इय्य, पटिच्छन्तं वा विवरेय्य मूव्वहस्स वा भगवं^७ अन्निकखेय्य^८ अन्धकारे
वा तेलपज्जितं धारेय्य—चक्खुमन्तो रूपानी दक्खन्ती^९; एवमेवं भोता
गोतमेन अनेकपरियायेन धम्मो पकासितो । एसाहं भवन्तं^{१०} गोतमं सरणं
गच्छामि धम्मं च भिक्खुसङ्घं^{११} च । लभेय्याहं भोतो^{१२} गोतमस्स सन्तिके पव्वज्जं,
लभेय्यं उपसम्पदं” ति । अलत्थ खो सुन्दरिभारद्वाजो ब्राह्मणो...पे०...अरहतं
अहोसी ति ।

१. हुतं—सी० ।

२. सब्बलोकास्मि—स्या० ।

३. भगवन्तं—सी० ।

४. भूकुटि—सी० ।

५. ४. दक्खिन्वीति—सी०, रो० ।

६. भो—सी० ।

५. माघसुत्तं

एवं मे सुत्तं । एकं समयं भगवा राजगहे विहरति गिञ्जकूटे पठते । अथ खो माघो माणवो येन भगवा तेनुपसङ्कमि; उपसङ्कमित्वा भगवता सद्धि सम्मोदि । सम्मोदनीयं कथं साराणीयं वीतिसारेत्वा एकमन्तं निसीदि । एकमन्तं निसिन्नो खो माघो माणवो भगवन्तं एतदवोच—

- 5 “अहं हि, भो गोतम, दायको दानपति वदञ्ज् याचयोगो; धम्मेन भोगे परियेसामि; धम्मेन भोगे परियेसित्वा धम्मलद्धेहि भोगेहि धम्माधिगतेहि एकस्स पि ददामि द्विन्नं पि तिण्णं पि चतुन्नं पि पञ्चन्नं पि छन्नं पि सत्तन्नं पि अट्ठन्नं पि नवन्नं पि दसन्नं पि ददामि, वीसाय पि तिसाय पि चत्तालीसाय^१ पि पञ्चासाय पि ददामि, सतस्स पि ददामि, भिय्यो पि ददामि । कच्चाहं, भो 10 गोतम, एवं ददन्तो एवं यजन्तो^२ बहुं पुञ्जं पसवामी” ति ?

“तग्घ त्वं, माणव, एवं ददन्तो एवं यजन्तो बहुं पुञ्जं पसवसि । यो खो, माणव, दायको दानपति वदञ्ज् याचयोगो^३; धम्मेन भोगे परियेसति; धम्मेन भोगे परियेसित्वा धम्मलद्धेहि भोगेहि धम्माधिगतेहि एकस्स पि ददाति ..पे०..सतस्स पि ददाति, भिय्यो पि ददाति, बहुं सो^४ पुञ्जं पसवती” ति ।

- 15 अथ खो माघो माणवो भगवन्तं गाथाय अज्झभासि—

४९२. “पुच्छामहं^५ गोतमं वदञ्ज्, (इति माघो माणवो)

कासायवासि अगहं^६ चरन्तं ।

यो* याचयोगो दानपति^७ गहट्ठो*,

पुञ्जत्थिको यजति पुञ्जपेक्खो^८ ।

20

ददं परेसं इध अन्नपानं,

कथं^९ हुतं^{१०} यजमानस्स सुज्जे” ॥

४९३. “यो याचयोगो दानपति^१ गहट्ठो, (माघा ति भगवा)

पुञ्जत्थिको यजति पुञ्जपेक्खो ।

ददं परेसं इध अन्नपानं,

25

आराधये दक्खिण्येभि तादि” ॥

१. चत्तालीसाय—स्या०;

चत्तारीसाय—सी०, रो० ।

४. सी० पोत्थके नत्थि ।

६. अगिहं—सी०, रो० ।

७. दानपति—सी०, स्या०, रो० ।

९. कथं हुतं—सी०; कथं हुतं—रो० ।

२. यजेन्तो—स्या० ।

३. यावयोगो—सी० ।

५. पुच्छामहम्भो—सी०, रो० ।

*—सी० पोत्थके नत्थि ।

८. पुञ्जपेक्खो—सी०, रो० ।

१०. दानपती—सी०, स्या०, रो० ।

४९४. “यो याचयोगो दानपति गहदो, (इति माघो माणवो)
पुञ्जात्थिको यजति पुञ्जापेक्खो ।
ददं परेसं इध अन्नपानं,
अक्खाहि मे भगवा दक्खिणेत्ये” ॥ 5
४९५. “ये वे असत्ता^१ विचरन्ति लोके,
अकिञ्चना केवलिनो यतत्ता ।
कालेन तेसु हव्यं^२ पवेच्छे,
यो ब्राह्मणो पुञ्जापेक्खो यजेथ ॥ 10
४९६. “ये सब्बसंयोजनबन्धनच्छिदा,
दन्ता विमुत्ता अनीघा^३ निरासा ।
कालेन तेसु हव्यं पवेच्छे,
यो^४ ब्राह्मणो पुञ्जापेक्खो यजेथ^५ ॥ 15
४९७. “ये सब्बसंयोजनविण्णमुत्ता,
दन्ता विमुत्ता अनीघा निरासा ।
कालेन तेसु हव्यं पवेच्छे,
यो ब्राह्मणो पुञ्जापेक्खो यजेथ ॥ 20
४९८. “रागं च दोसं च पहाय मोहं,
खीणासवा वूसितब्रह्मचरिया^६ ।
कालेन तेसु हव्यं पवेच्छे,
यो ब्राह्मणो पुञ्जापेक्खो यजेथ ॥ 25
४९९. “येसु न माया वसति न मानो,
खीणासवा^७ वूसितब्रह्मचरिया^८ ।
कालेन तेसु हव्यं पवेच्छे,
यो ब्राह्मणो पुञ्जापेक्खो यजेथ ॥ 30
५००. “ये^९ वीतलोभा अममा निरासा,
खीणासवा वूसितब्रह्मचरिया ।
कालेन तेसु हव्यं पवेच्छे,
यो ब्राह्मणो पुञ्जापेक्खो यजेथ^{१०} ॥ 35

१. अलगा—स्या० ।

२. अनिघा—स्या०, रो० ।

३. वूसित०—सी०, रो० ।

४-७. सी०, रो० पोत्थकेसु नत्थि ।

१. हव्यं—सी०, रो० ।

४-४. स्या० पोत्थके नत्थि ।

६-६. ये वीतलोभा अममा निरासा—

सी०, रो० ।



५०१. "ये वे न तण्हासु उपातिपन्ना,
वितरेय्य ओघं अममा चरन्ति ।
कालेन तेसु हव्यं पवेच्छे,
यो ब्राह्मणो पुञ्जापेक्खो यजेथ ॥
- 5 ५०२. "येसं तण्हा नत्थि कुहिञ्च लोके,
भवाभवाय इध वा हरं वा ।
कालेन तेसु हव्यं पवेच्छे,
यो ब्राह्मणो पुञ्जापेक्खो यजेथ ॥
- 10 ५०३. "ये कामे हित्वा अगहा चरन्ति,
सुसञ्जातत्ता तसरं व' उज्जुं ।
कालेन तेसु हव्यं पवेच्छे,
यो ब्राह्मणो पुञ्जापेक्खो यजेथ ॥
- 15 ५०४. "ये वीतरागा सुसमाहितिन्द्रिया,
चन्दो व राहुगहणा^२ पमुत्ता^३ ।
कालेन तेसु हव्यं पवेच्छे,
यो ब्राह्मणो पुञ्जापेक्खो यजेथ ॥
- 20 ५०५. "समिताविनो वीतरागा अकोपा,
येसं गती^४ नत्थिध विप्पहाय ।
कालेन तेसु हव्यं पवेच्छे,
यो ब्राह्मणो पुञ्जापेक्खो यजेथ ॥
५०६. "जहित्वा^५ जातिमरणं असेसं,
कथङ्कथि^६ सब्बमुपातिवत्ता ।
कालेन तेसु हव्यं पवेच्छे,
यो ब्राह्मणो पुञ्जापेक्खो यजेथ ॥
- 25 ५०७. "ये अत्तदीपा विचरन्ति लोके,
अकिञ्चना सब्बधि विप्पमुत्ता ।
कालेन तेसु हव्यं पवेच्छे,
यो ब्राह्मणो पुञ्जापेक्खो यजेथ ॥
- 30 ५०८. "ये हेत्थ^७ जानन्ति यथा तथा^८ इदं,
अयमन्तिमा नत्थि पुनब्भवो ति ।

१. च—सी० ।

३. गति—सी० ।

४. जहेत्वा—सी०, स्या०, रो० ।

६. एत्थ—सी० ।

२-२. राहुगणा पमुत्तो—स्या०; राहुगहणा
—रो० ।

५. कथं कथं—स्या०, रो०

७. यथा—सी० ।

कालेन तेसु हव्यं पवेच्छे,
यो ब्राह्मणो पुञ्जपेक्खो यजेथ ॥

५०९. “यो वेदगू ज्ञानरतो सतीमा,
सम्बोधिपत्तो सरणं बहून्^१ ।
कालेन तम्हि^२ हव्यं पवेच्छे,
यो ब्राह्मणो पुञ्जपेक्खो यजेथ” ॥

5

५१०. “अद्धा अमोघा मम पुच्छिना अहु,
अक्खासि मे भगवा दक्खिणेत्ये ।
त्वञ्हेत्थ जानासि यथा तथा इदं,
तथा हि ते विदितो एस धम्मो ॥

10

५११. “यो याचयोगो दानपति गहट्ठो, (इति माघो माणवो)
पुञ्जत्थिको यजति पुञ्जपेक्खो ।
ददं परेसं इध अन्नपानं,
अक्खाहि मे भगवा यञ्जसम्पदं” ॥

५१२. “यजस्सु यजमानो माघा ति भगवा,
सब्बत्थ च विप्पसादेहि चित्तं ।
आरम्मणं यजमानस्स यञ्जो^३,
एत्थपत्तिट्ठा^४य जहाति दोसं ॥

15

५१३. “सो वीतरागो पविनेय्य^५ दोसं,
मेत्तं^६ चित्तं भावयमप्पमाणं ।
रत्तिन्दिवं सततमप्पमतो,
सब्बा दिसा फरति^७ अप्पमञ्जं” ॥

20

५१४. “को सुज्झति मुच्चति^८ बज्झती च,
केनत्तना गच्छति ब्रह्मलोकं ।
अजानतो मे मुनि ब्रूहि पुट्ठो,
भगवा हि मे सक्खि ब्रह्मज्जदिट्ठो ।
तुवं^९ हि नो ब्रह्मसमोसि^{१०} सच्चं,
कथं उपपज्जति ब्रह्मलोकं जुतिम^{११}” ॥

25

१. बहून्—सी०, स्या०, रो० ।

२. तेसु—स्या० ।

३. यञ्जं—रो० ।

४. एत्थ पत्तिट्ठा—सी०, स्या०, रो० ।

५. चविनेय्य—स्या०; पटिनेय्य—सी० ।

६. मेत्त—स्या० ।

७. फरते—सी०, स्या०, रो० ।

८. मुच्चति—स्या० ।

९. त्वं—स्या० ।

१०. ब्रह्मसमोसि—सी०, रो० ।

११. जुतिमा—सी०; जुतीमा—रो० ।



५१५. “यो यजति तिविधं यज्जसम्पदं, (माघा ति भगवा)

आराधये दक्खिण्येभि तादि ।

एवं यजित्वा सम्मा याचयोगो,

उपपज्जति ब्रह्मलोकं ति ब्रूमी” ति ॥

5 एवं वुत्ते, माघो माणवो भगवन्तं एतदवोच—“अभिवक्तुं, भो गोतम
....पे०....अज्जतग्गे पाणुपेतं सरणं गतं” ति ।

६. सभियसुत्तं

एवं मे सुत्तं । एकं समयं भगवा राजगहे विहरति वेळुवने कलन्दक-
निवापे । तेन खो पन समयेन सभियस्स परिब्बाजकस्स पुराणसालोहिताय
देवताय पच्चा उद्दिट्ठा होन्ति—‘यो ते, सभियं, समणो वा ब्राह्मणो वा इमे
10 पच्चे पुट्ठो व्याकरोति तस्स सन्तिके ब्रह्मचरियं चरेय्यासी” ति ।

अथ खो सभियो परिब्बाजको तस्सा देवताय सन्तिके ते पच्चे उग्गहेत्वा
ये ते समणब्राह्मणा सङ्घिनो गणिनो गणाचरिया ज्ञाता यसस्सिनो तित्थकरा
साधुसम्मता बहुजनस्स, सेय्यथीदं-पूरणो कस्सपो मक्खलिगोसालो अजितो
केसकम्बलो^१ पकुधो^२ कच्चानो^३ सञ्जयो^४ बेलट्टपुत्तो^५ निगण्ठो^६ नाटपुत्तो^७,
15 ते उपसङ्गमित्वा ते पच्चे पुच्छति । ते सभियेन परिब्बाजकेन पच्चे पुट्ठा न
सम्पायन्ति; असम्पायन्ता^८ कोपं च दोसं च अप्पच्चयं च पातुकोन्ति । अपि
च सभियंयेव परिब्बाजकं पटिपुच्छन्ति ।

अथ खो सभियस्स परिब्बाजकस्स एतदहोसि—“ये खो ते भोन्तो समण-
ब्राह्मणा सङ्घिनो गणिनो गणाचरिया ज्ञाता यसस्सिनो तित्थकरा साधुसम्मता
20 बहुजनस्स, सेय्यथीदं—पूरणो कस्सपोपे०....निगण्ठो नाटपुत्तो, ते मया
पच्चे पुट्ठा न सम्पायन्ति, असम्पायन्ता कोपं च दोसं च अप्पच्चयं च पातु-
कोन्ति; अपि च मज्जेवेत्थ पटिपुच्छन्ति । यन्नून्नाहं हीनायावत्तित्वा कामे
परिभुज्जेय्य” ति ।

१. केसकम्बलि—रो० ।

२. ककुधो—सी०; पकुधो—स्या० ।

३. कच्चायनो—सी०, स्या०, रो० ।

४. सञ्जयो—म० ।

५. बेलट्टपुत्तो—सी०; बेलट्टपुत्तो—

६-६. ० नाथपुत्तो—सी०; निगन्धो ०—

स्या०; बेलट्टपुत्तो—रो० ।

स्या०; नाथपुत्तो—रो० ।

७. असम्पायन्ता—सी० ।

अथ खो सभियस्स परिव्वाजकस्स एतदहोसि—“अयं^१ पि खो^२ समणो
गोतमो सङ्घी चेव गणी च गणाचरियो च^३ ज्ञातो यसस्सी तित्थकरो साधु-
सम्मतो बहुजनस्स; यन्नूनाहं समणं गोतमं उपसङ्कमित्वा इमे पञ्हे पुच्छेय्यं”
ति ।

अथ खो सभियस्स परिव्वाजकस्स एतदहोसि—“ये पि^३ खो ते भोन्तो 5
समणब्राह्मणा जिण्णा वृद्धा^४ महल्लका अद्भगता वयोअनुप्पत्ता थेरा रत्तञ्ज
चिरपव्वजिता सङ्घिनो गणिनो गणाचरिया ज्ञाता यसस्सिनो तित्थकरा साधु-
सम्मता बहुजनस्स, सेय्यथीदं—पूरणो कस्सपो....पे०....निगण्ठो नाटपुत्तो,
ते पि मया पञ्हे पुट्ठा न सम्पायन्ति, असम्पायन्ता कोपं च दोसं च अप्पच्चयं च
पातुकरोन्ति, अपि च मञ्जेवेत्थ पटिपुच्छन्ति; किं पुन मे समणो गोतमो इमे 10
पञ्हे पुट्ठो व्याकरिस्सति ! समणो हि गोतमो दहरो चेव जातिया नवो च
पव्वज्जाया” ति ।

अथ खो सभियस्स परिव्वाजकस्स एतदहोसि—“समणो खो^५ दहरो ति
न^६ उज्जातव्वो^७ न परिभोतव्वो । दहरो पि चेस^८ समणो^९ गोतमो^{१०}
महिद्धिको होति महानुभावो, यन्नूनाहं समणं गोतमं उपसङ्कमित्वा इमे पञ्हे 15
पुच्छेय्यं” ति ।

अथ खो सभियो परिव्वाजको येन राजगहं तेन चारिकं पक्कामि ।
अनुपुब्बेन चारिकं चरमानो येन राजगहं वेव्ठुवनं कलन्दकनिवापो, येन भगवा
तेनुपसङ्कमि; उपसङ्कमित्वा भगवता सद्धि सम्मोदि । सम्मोदनीयं कथं
सारणीयं^१ वीतिसारेत्वा एकमन्तं निसीदि । एकमन्तं निसिन्नो खो सभियो 20
परिव्वाजको भगवन्तं गाथाय अज्झभासि—

५१६. “कङ्घी वेचिकिच्छी आगमं, (इति सभियो)

पञ्हे पुच्छितुं अभिकङ्खमानो ।

तेसन्तकरो भवाहि पञ्हे^{१०} मे^{१०} पुट्ठो,

अनुपुब्बं अनुधम्मं व्याकरोहि मे” ॥ 25

५१७. “दूरतो आगतोसि सभिय, (इति भगवा)

पञ्हे पुच्छितुं अभिकङ्खमानो ।

१-१. अयं पि—सी०, रो०; अयं खो—स्या० । २. स्या० पोत्यके नत्थि ।

३. स्या० पोत्यके नत्थि ।

४. वृद्धा—सी०, रो० ।

५. खो गोतमो—स्या० ।

६-६. सी०, रो० पोत्यकेसु नत्थि ।

७. चे—सी०, स्या०, रो० ।

८-८. होति सो च होती—सी०; होति सो

९. सारणीयं—म० ।

च—स्या०; होति सो च होति—रो० ।

१०-१०. सी०, रो० पोत्यकेसु नत्थि ।



तेसन्तकरो भवामि पञ्हे ते पुट्टो,
अनुपुब्बं अनुधम्मं व्याकरोमि ते ॥

५१८. “पुच्छं मं सभिय पञ्हं,
यं किञ्चि मनसिच्छसि ।

३ तस्स तस्सेव पञ्हस्स,
अहं अन्तं करोमि ते” ति ॥

अथ खो सभियस्स परिव्वाजकस्स एतदहोसि—“अच्छरियं वत, भो,
अवभुतं वत, भो ! यं वताहं अज्जोसु समणब्राह्मणेसु ओकासकम्ममतं^१ पि
नालत्थं तं मे इदं समणेन गोतमेन ओकासकम्मं कतं” ति अत्तमनो पमुदितो
१० उदग्गो पीतिसोमनस्सजातो भगवन्तं पञ्हं अपुच्छि^२—

५१९. “किं पत्तिनमाहु भिक्खुनं, (इति सभियो)
सोरतं केन कथं च दन्तमाहु ।

बुद्धो ति कथं पवुच्चति,
पुट्टो मे भगवा व्याकरोहि” ॥

१५ ५२०. “पज्जेन कतेन अत्तना, (सभिया ति भगवा)
परिनिब्बानगतो^३ वितिण्णकङ्खो ।
विभवं च भवं च विप्पहाय,
वुसितवा खीणपुनब्भवो स भिक्खु ॥

५२१. “सब्बत्थ उपेक्खको सतिमा,
२० न सो हिंसति कञ्चि^४ सब्बलोके ।
तिण्णो समणो अनाविलो,
उस्सदा यस्स न सन्ति सोरतो सो ॥

५२२. “यस्सिन्द्रियाणि भावितानि,
अज्झत्तं बहिद्धा च सब्बलोके ।
२५ निव्विज्झ इमं परं च लोकं,
कालं कङ्कति भावितो स दन्तो ॥

५२३. “कप्पानि विचेय्य केवलानि,
संसारं^५ दुभयं चुतूपपातं ।
विगतरजमनङ्गणं विसुद्धं,
३० पत्तं जातिखयं तमाहु बुद्ध” ति ॥

१. ओकासमतं—सी०, रो० ।

३. परिनिब्बानगतो—सी० ।

५. संसार—सी० ।

२. पुच्छि—सी०, रो० ।

४. किञ्चि—सी०; स्या० पोदथके नत्थि ।

अथ खो सभियो परिव्वाजको भगवतो भासितं अभिनन्दित्वा अनुमोदित्वा
अत्तमनो पमुदितो^१ उदग्गो पीतिसोमनस्सजातो भगवन्तं उत्तरि पञ्हं अपुच्छि—

५२४. “किं पत्तिनमाहु ब्राह्मणं, (इति सभियो)

समणं केन कथं च न्हातको ति ।

नागो ति कथं पवुच्चति,

पुट्ठो मे भगवा व्याकरोहि” ॥

5

५२५. “बाहि^२त्वा सव्वपापकानि,^३ (सभिया ति भगवा)

विमलो साधुसमाहितो ठित्तो ।

संसारमतिच्च केवली सो,

असितो^४ तादि पवुच्चते^५ स^६ ब्रह्मा ॥

10

५२६. “समितावि पहाय पुञ्जापाणं,

विरजो ज्ञात्वा इमं परं च लोकं ।

जातिमरणं उपातिवत्तो,

समणो तादि पवुच्चते तथत्ता ॥

५२७. “निन्हाय^६ सव्वपापकानि,

अज्झत्तं^७ बहिद्धा च सव्वलोके ।

देवमनुस्सेसु कप्पियेसु,

कप्पं नेति तमाहु न्हातको” ति ॥

15

५२८. “आगु^८ न करोति किञ्चि लोके,

सव्वसंयोगे विसज्ज बन्धनानि ।

सव्वत्थ न सज्जती^९ विमुत्तो^{१०},

नागो तादि पवुच्चते तथत्ता” ति ॥

20

अथ खो सभियो परिव्वाजको...पे०... भगवन्तं उत्तरि पञ्हं

अपुच्छि—

५२९. “कं खेत्तजिनं वदन्ति बुद्धा, (इति सभियो)

कुसलं केन कथं च पण्डितो ति ।

मुनि नाम कथं पवुच्चति,

पुट्ठो मे भगवा व्याकरोहि” ॥

25

१. पमोदितो—सी०, रो० ।

२. बाहेत्वा—सी०, स्या०, रो० ।

३. सव्वपापानि—सी० ।

४. अनिस्सितो—स्या० ।

५-५. पवुच्चति—सी०; पवुच्चते—रो० । ६. निन्हाय—स्या०, रो० ।

७. अज्झत्त—सी०; अज्झत्तं च—स्या० । ८. आगु—रो० ।

९. सज्जति—सी० ।

१०. विप्पमुत्तो—स्या० ।



५३०. “खेत्तानि विचेय्य केवलानि, (समिया ति भगवा)

दिब्बं^१ मानुसकं च ब्रह्मखेत्तं ।

सब्बखेत्तमूलबन्धना पमुत्तो,

खेत्तजिनो तादि पवुच्चते तथत्ता ॥

5

५३१.

“कोसानि विचेय्य केवलानि,

दिब्बं मानुसकं च ब्रह्मकोसं ।

सब्बकोसमूलबन्धना पमुत्तो,

कुसलो तादि पवुच्चते तथत्ता ॥

५३२.

“दुभयानि^२ विचेय्य पण्डरानि,

अज्झत्तं बहिद्धा च सुद्धिपञ्जो^३ ।

कण्हं^४ सुक्कं उपातिवत्तो,

पण्डितो तादि पवुच्चते तथत्ता ॥

10

५३३.

“असत्तं च सत्तं च ज्ञात्वा धम्मं,

अज्झत्तं बहिद्धा च सब्बलोके ।

देवमनुस्सेहि पूजनीयो^५,

सज्जं^६ जानमतिच्च सो मुनी” ति ॥

15

अथ खो सभियो परिब्बाजको...पे०...भगवन्तं उत्तरि पञ्चं अपुच्छि—

५३४.

“किं पत्तिनमाहु वेदगुं, (इति सभियो)

अनुविदित केन कथं च विरियवा ति ।

आजानियो किन्ति नाम होति,

पुट्ठो मे भगवा ब्याकरोहि” ॥

20

५३५.

“वेदानि विचेय्य केवलानि, (सभिया ति भगवा)

समणानं यानिधत्थि^७ ब्राह्मणानं ।

सब्बवेदनासु वीतरागो,

सब्बं वेदमतिच्च वेदगू सो ॥

25

५३६.

“अनुविच्च पपञ्चनामरूपं,

अज्झत्तं बहिद्धा च रोगमूलं ।

सब्बरोगमूलबन्धना पमुत्तो,

अनुविदितो तादि पवुच्चते तथत्ता ॥

१. दिव्यं—रो० ।

३. सुद्धिपञ्जो—स्या० ।

५. पूजियो सो—सी०, स्या०, रो० ।

७. यानिधत्थि—सी०, स्या०, रो० ।

२. तदुभयानि—सी० ।

४. कण्ह—सी०, स्या०; कण्हा—रो० ।

६. सज्ज—स्या० ।

५३७. “विरतो इध^१ सब्बपापकेहि,
निरयदुक्खं अतिच्च विरियवा सो ।
सो विरियवा^२ पधानवा,
धीरो तादि पवुच्चते तथत्ता ॥

५३८. “यस्सस्सु लुनानि^३ बन्धनानि,
अज्झत्तं बहिद्धा च सज्जमूलं ।
सब्बसज्जमूलबन्धना पमुत्तो,
आजानियो^४ तावि पवुच्चते तथत्ता” ति ॥

अथ खो सभियो परिव्वाजको...पे०...भगवन्तं उत्तरिं पज्जं अपुच्छि—

५३९. “किं पत्तिनमाहु सोत्तियं, (इति सभियो)
अरियं केन कथं च चरणवा ति ।
परिव्वाजको किन्ति नाम होति,
पुट्ठो मे भगवा व्याकरोहि” ॥

५४०. “सुत्वा सब्बधम्मं अभिञ्जाय लोके, (सभिया ति भगवा)
सावज्जानवज्जं यदत्थि किञ्चि ।
अभिभुं अकथङ्कथि विमुत्तं,
अनिधं^५ सब्बधिमाहु सोत्तियो ति ॥

५४१. “छेत्वा आसवानि आलयानि,
विद्धा सो न उपेति गम्भसेय्यं ।
सज्जं ति विधं पनुज्ज पङ्क,
कप्पं नेति तमाहु अरियो ति ॥

५४२. “यो इध चरणेषु पत्तिपत्तो,
कुसलो सब्बदा आजानाति^६ धम्मं ।
सब्बत्थ न सज्जति^७ विमुत्तचित्तो^८,
पटिघा यस्स न सन्ति चरणवा सो ॥

५४३. “दुक्खवेपकं^९ यदत्थि कम्मं,
उद्धमधो तिरियं वा^{१०} पि मज्झे ।

१. स्या० पोत्थके नत्थि ।

३. लूनानि—स्या०; लुतानि
—सी०, रो० ।

६. अजानि—स्या०, रो० ।

८. विमुत्तो—सी०, रो० ।

१०. वा—स्या०, रो० ।

२. वीरियवा—म०

४. आजानीयो—सी० ।

५. अनीधं—सी०, स्या० ।

७. सज्जती—स्या०, रो० ।

९. दुक्खं वे पक्कं—रो० ।



परिब्बाजयित्वा^१ परिञ्जाचारी,
मायं मानमथो पि लोभकोधं ।
परियन्तमकासि नामरूपं,
तं परिब्बाजकमाहु पत्तिपत्तं” ति ॥

५ अथ खो सभियो परिब्बाजको भगवतो भासितं अभिनन्दित्वा अनुमोदित्वा
अत्तमनो पमुदितो उदग्गो पीतिसोमनस्सजातो उट्ठायासना “एकंसं उत्तरासङ्गं”
करित्वा येन भगवा तेनञ्जलिं पणामेत्वा भगवन्तं सम्मुखा सारुप्पाहि
गाथाहि अभित्थवि—

५४४. “यानि च तीणि यानि च सट्ठि,
१० समणप्पवादसितानि^२ भूरिपञ्च ।
सञ्जाकखरसञ्जानिस्सितानि,
ओसरणानि^३ विनेय्य ओघतमगा ।

५४५. “अन्तगूसि पारगू^४ दुक्खस्स,
१५ अरहासि सम्मासम्बुद्धो खीणासवं तं मञ्जो ।
जुतिमा मुतिमा पहूतरञ्जो,
दुक्खस्सन्तकरं^५ अतारेसि^६ मं ॥

५४६. “यं मे कङ्खितमञ्जासि,
विचिकिच्छा^७ मं तारयि^८ नमो ते ।
मुनि मोनपथेसु पत्तिपत्तं^९,
२० अखिल आदिच्चबन्धु सोरतोसि ॥

५४७. “या मे कङ्खा पुरे आसि, तं मे व्याकासि चक्खुमा ।
अद्धा मुनीसि सम्बुद्धो, नत्थि नीवरणा तव ॥

५४८. “उपायासा च ते सब्बे, विद्धस्ता विनव्ठीकता ।
सीतिभूतो दमप्पत्तो, धितिमा सच्चनिकमो ॥

२५ ५४९. “तस्स ते नागनागस्स, महावीरस्स भासतो ।
सब्बे देवानुमोदन्ति, उभो नारदपव्वता ॥

५५०. “नमो ते पुरिसाजञ्जा, नमो ते पुरिस्सुत्तम ।
सदेवकस्मि लोकस्मि, नत्थि ते पटिपुग्गलो ॥

१. परिवञ्जयिता—रो० ।

३. ओसरणानि—रो० ।

५. दुक्खस्सन्तकरं—स्या०, रो०;
० करा—सी० ।

६. अतारयि—सी०, स्या०, रो० ।

२. समणप्पवादनिस्सितानि—स्या० ।

४. पारगूसि—स्या० ।

६. अतारयि—रो० ।

७. विचिकिच्छं—सी०, स्या, रो० ।

९. पत्तिपत्तं—सी० ।

५५१. “तुवं बुद्धो तुवं सत्था, तुवं माराभिभू मुनि ।
तुवं अनुसये छेत्वा, तिण्णो तारेसि मं पजं ॥

१५२. “उपधी ते समतिक्कन्ता, आसवा ते पदालिता ।
सीहोसि अनुपादानो, पहीनभयभेरवो ॥

५५३. “पुण्डरीकं यथा वग्गु, तोये^१ न उपलिम्पति^२ ।
एवं पुञ्जो च पापे च, उभये त्वं न लिम्पसि ।
पादे वीर पसारेहि, सभियो वन्दति सत्थुनो” ति ॥

5

अथ खो सभियो परिब्बाजको भगवतो पादेसु सिरसा निपतित्वा
भगवन्तं एतदवोच—“अभिककन्तं, भन्ते...पे०... एसाहं भगवन्तं सरणं
गच्छामि धम्मं च भिक्खुसङ्घं च; लभेय्याहं, भन्ते, भगवतो सन्तिके पव्वज्जं, 10
लभेय्यं उपसम्पदं” ति ।

“यो खो, सभिय, अञ्जातित्थियपुब्बो इमस्मिं धम्मविनये आकङ्खति
पव्वज्जं आकङ्खति उपसम्पदं, सो चत्तारो मासे परिवसति; चतुन्नं मासानं
अच्चयेन आरद्धचित्ता^३ भिक्खू पव्वाजेन्ति उपसम्पादेन्ति भिक्खुभावाय । अपि
च^४ मेत्थ^५ पुग्गलवेमत्तता विदिता” ति ॥

15

“सचे, भन्ते, अञ्जातित्थियपुब्बा इमस्मिं धम्मविनये आकङ्खन्ता
पव्वज्जं आकङ्खन्ता उपसम्पदं चत्तारो मासे परिवसन्ति, चतुन्नं मासानं
अच्चयेन आरद्धचित्ता भिक्खू पव्वाजेन्ति उपसम्पादेन्ति भिक्खुभावाय, अहं
चत्तारि वस्सानि परिवसिस्सामि^६, चतुन्नं वस्सानं अच्चयेन आरद्धचित्ता
भिक्खू पव्वाजेन्तु उपसम्पादेन्तु भिक्खुभावाया” ति । अलत्थ खो सभियो 20
परिब्बाजको भगवतो सन्तिके पव्वज्जं अलत्थ उपसम्पदं...पे०... अञ्जातरो
खो पनायस्मा सभियो अरहतं अहोसी ति ।

७. सेलसुत्तं

एवं मे सुतं । एकं समयं भगवा अङ्गुत्तरापेसु चारिकं चरमानो महता
भिक्खुसङ्घेन सद्धि अडढतेव्ठसेहि भिक्खुसत्तेहि येन आपणं नाम अङ्गुत्तरापानं^१
निगमो तदवसरि । अस्सोसि खो केणियो जटिलो “समणो खलु, भो, गोतमो 25

१. तोयेन—सी० ।

२. उपलिम्पति—सी०, रो० ।

३. परिवुट्ठ परिवसं आरद्धचित्ता
—स्या० ।

४-५. चेत्य—स्या० ।

५. परिवसामि—स्या० ।

६. अङ्गुत्तरापणं—सी० ।



सक्यपुत्तो सक्यकुला पव्वजितो अङ्गुत्तरापेसु चारिकं चरमानो महता भिक्खु-
सङ्घेन सद्धिं अड्ढतेव्ठसेहि भिक्खु सतेहि आपणं अनुप्पत्तो; तं खो पन भवन्तं
गोतमं एवं कल्याणो कित्तिसद्दो अब्भुग्गतो—‘इति पि सो भगवा अरहं सम्मा-
सम्बुद्धो विज्जाचरणसम्पन्नो सुगतो लोकविद् अनुत्तरो पुरिसदम्मसारथि सत्था
5 देवमनुस्सानं वुद्धो भगवा’ ति । सो इमं लोकं सदेवकं समारकं सब्रह्मकं सस्समण-
ब्राह्मणि पजं सदेवमनुस्सं सयं अभिञ्जा सच्छिक्कत्वा पवेदेति, सो धम्मं देसेति
आदिकल्याणं मज्जेकल्याणं परियोसानकल्याणं सात्थं सव्यञ्जनं, केवलपरिपुण्णं
परिसुद्धं ब्रह्मणचरियं पकासेति; साधु खो पन तथारूपानं अरहतं दस्सनं होती”
ति ।

- 10 अथ खो केणियो जटिलो येन भगवा तेनुपसङ्कमि; उपसङ्कमित्वा भगवता
सद्धिं सम्मोदि । सम्मोदनीयं कथं साराणीयं वीतिसारेत्वा एकमन्तं निसीदि ।
एकमन्तं निसिन्नं खो केणियं जटिलं भगवा धम्मिया कथाय सन्दस्सेसि समादपेसि
समुत्तेजेसि सम्पहंसेसि । अथ खो केणियो जटिलो भगवता धम्मिया कथाय
सन्दस्सितो समादपितो समुत्तेजितो सम्पहंसितो भगवन्तं एतदवोच—“अधिवासेतु
15 मे भवं गोतमो स्वातनाय भत्तं सद्धिं भिक्खुसङ्घेना” ति । एवं वुत्ते, भगवा
केणियं जटिलं एतदवोच—“महा खो, केणिय, भिक्खुसङ्घो अड्ढतेव्ठसानि
भिक्खुसतानि; त्वं च^१ ब्राह्मणेसु अभिप्पसन्नो” ति ।

- दुतियं पि खो केणियो जटिलो भगवन्तं एतदवोच—“किञ्चा पि, भो
गोतम, महा भिक्खुसङ्घो अड्ढतेव्ठसानि भिक्खुसतानि, अहं च ब्राह्मणेसु
20 अभिप्पसन्नो; अधिवासेतु मे भवं गोतमो स्वातनाय भत्तं सद्धिं भिक्खुसङ्घेना”
ति । दुतियं पि खो भगवा केणियं जटिलं एतदवोच—“महा खो, केणिय,
भिक्खुसङ्घो अड्ढतेव्ठसानि भिक्खुसतानि; त्वं च ब्राह्मणेसु अभिप्पसन्नो” ति ।

- ततियं पि खो केणियो जटिलो भगवन्तं एतदवोच—“किञ्चा पि, भो
गोतम, महा भिक्खुसङ्घो अड्ढतेव्ठसानि भिक्खुसतानि, अहं च ब्राह्मणेसु
25 अभिप्पसन्नो, अधिवासेतु^२ मे भवं गोतमो स्वातनाय भत्तं सद्धिं भिक्खुसङ्घेना”
ति । अधिवासेसि भगवा तुण्हीभावेन । अथ खो केणियो जटिलो भगवतो
अधिवासनं विदित्वा उट्ठायासना येन सक्को अस्समो तेनुपसङ्कमि; उपसङ्कमित्वा
मित्तामच्चे जातिसालोहिता आमन्तेसि—“सुणन्तु मे भवन्तो^३ मित्तामच्चा
जातिसालोहिता, समणो मे गोतमो^४ निमन्तितो स्वातनाय भत्तं सद्धिं भिक्खु-
30 सङ्घेन, येन मे कायवेय्यावटिकं करेय्याथा”^५ ति । “एवं, भो” ति खो
केणियस्स जटिलस्स मित्तामच्चा जातिसालोहिता केणियस्स जटिलस्स पटिस्सुत्वा

१. च खो—सी०, रो० ।

३. भोन्तो—सी०, स्या०, रो० ।

५. करेय्याथा—सी० ।

२. अधिवासेत्वेव—सी०, रो० ।

४. भवं गोतमो—सी० ।



अप्पेकच्चे उद्धनानि खणन्ति, अप्पेकच्चे कट्टानि फालेन्ति, अप्पेकच्चे भाजनानि धोवन्ति, अप्पेकच्चे उदकमणिकं पतिट्ठापेन्ति, अप्पेकच्चे आसनानि पञ्जापेन्ति । केणियो पन जटिलो सामंयेव^१ मण्डलमाळं^२ पटियादेति ।

तेन खो पन समयेन सेलो ब्राह्मणो आपणे पटिवसति, तिण्णं वेदानं पारगू अनिघण्डुकेटुभानं साकवरप्पभेदानं इतिहासपञ्चमानं पदको वेय्याकरणो 5 लोकायतमहापुरिसलक्खणेसु^३ अनवयो, तीणि च^४ माणवकसतानि मन्ते वाचेति ।

तेन खो पन समयेन केणियो जटिलो सेले ब्राह्मणो अभिप्पसन्नो होति । अथ खो सेलो ब्राह्मणो तीहि माणवकसतेहि परिवृतो जङ्घाविहारं अनुचङ्कम-मानो अनुविचरमानो येन केणियस्स जटिलस्स अस्समो तेनुपसङ्कमि । अहसा खो सेलो ब्राह्मणो केणियस्स^५ जटिलस्स अस्समे^६ अप्पेकच्चे उद्धनानि खणन्ते 10 ...पे०...अप्पेकच्चे आसनानि पञ्जापेन्ते, केणियं पन जटिलं सामंयेव मण्डलमाळं पटियादेन्तं । दिस्वान केणियं जटिलं एतदवोच—किं नु खो भोतो केणियस्स आवाहो वा भविस्सति, विवाहो वा भविस्सति, महायञ्जो वा पच्चुपट्ठिता, राजा वा मागधो सेनियो बिम्बिसारो निमन्तितो स्वातनाय सद्धि बलकायेना^७ ति ?

“न मे भो^८, सेल, आवाहो वा भविस्सति विवाहो^९ वा, ना पि^{१०} राजा मागधो सेनियो बिम्बिसारो निमन्तितो स्वातनाय सद्धि बलकायेन; अपि च खो मे महायञ्जो पच्चुपट्ठितो । अत्थि समणो गोतमो सकयपुत्तो सकयकुला पव्वजितो अङ्गुत्तरापेसु चारिकं चरमानो महता भिक्खुसङ्घेन सद्धि अङ्गुत्तेवठ्ठेहि भिक्खुसतेहि आपणं अनुप्पत्तो, तं खो पन भवन्तं^{११} गोतमं...पे०...बुद्धो भगवा 20 ति । सो मे निमन्तितो स्वातनाय भत्तं सद्धि भिक्खुसङ्घेना^{१२} ति ।

“बुद्धो^{१३} ति^{१४}, भो केणिय, वदेसि” ?

“बुद्धो ति, भो सेल, वदामि” ।

“बुद्धो ति, भो केणिय, वदेसि” ?

“बुद्धो ति, भो सेल, वदामी” ति । 25

अथ खो सेलस्स ब्राह्मणस्स एतदहोसि—“घोसो पि खो एसो दुत्तलभो लोकास्मि यदिदं बुद्धो ति । आगतानि खो पनम्हाकं^{१५} मन्तेसु द्वत्तिसमहापुरिस-लक्खणानि, येहि समन्नागतस्स महापुरिसस्स द्वेव गतियो भवन्ति अनञ्जा ।

१. समञ्जेव—सी०, रो० ।

२. मण्डलमालं—सी०, स्या०, रो० ।

३. लोकायत ०—सी० ।

४. रो० पोत्थके नत्थि ।

५-५. केणियस्समिये जटिले—सी०, रो० ।

६. रो० पोत्थके नत्थि ।

७-७. नपि विवाहो भविस्सति नपि

८. भगवन्तं—रो० ।

सी०, स्या०, रो० ।

९-९. बुद्धो ति खो—रो० ।

१०. पन अस्माकं—सी०, स्या०, रो० ।



सचे अगारं अज्झावसति राजा होति चक्कवत्ति धम्मिको धम्मराजा चातुरन्तो विजितावी जनपदत्थावरियप्पत्तो सत्तरतनसमन्नागतो । तस्सिमानि सत्त रतनानि भवन्ति, सेय्यथीदं—चक्करतनं हत्थिरतनं अस्सरतनं मणिरतनं इत्थिरतनं गहपतिरतनं परिणायकरतनमेव सत्तमं । परोसहस्सं खो पनस्स पुत्ता भवन्ति
 5 सूरा वीरङ्गरूपा^१ परसेनप्पमद्दना । सो इमं पठवि^२ सागरपरियन्तं अदण्डेन असत्थेन धम्मेन अभिविजिय अज्झावसति । सचे खो पन अगारस्मा अनगारियं पव्वजति, अरहं होति सम्मासम्बुद्धो लोके विवट्छदो^३ । कहं पन, भो केणिय, एतरहि सो भवं गोतमो विहरति अरहं सम्मासम्बुद्धो” ति ?

एवं वुत्ते, केणियो जटिलो दक्खिणं बाहुं पगहेत्वा सेलं ब्राह्मणं एतदवोच
 10 —“येनेसा, भो सेल, नीलवनराजी” ति । अथ खो सेलो ब्राह्मणो तीहि माणवकसतेहि सिद्धिं येन भगवा तेनुपसङ्कमि । अथ खो सेलो ब्राह्मणो ते माणवके आमन्तेसि—“अप्पसद्दा भोन्तो आगच्छन्तु, पदे पदं निक्खिपन्ता । दुरासदा हि ते भगवन्तो^४ सीहा व एकचरा । यदा चाहं, भो, समणेन गोतमेन सिद्धिं मन्तेयुं, मा मे भोन्तो अन्तरन्तरा कथं ओपातेथ; कथापरियोसानं मे भवन्तो आगमेन्तु”
 15 ति ।

अथ खो सेलो ब्राह्मणो येन भगवा तेनुपसङ्कमि; उपसङ्कमित्वा भगवता सिद्धिं सम्मोदि । सम्मोदनीयं कथं साराणीयं^५ वीतिसारेत्वा एकमन्तं निसीदि । एकमन्तं निसिन्नो खो सेलो ब्राह्मणो भगवतो काये द्वितिसमहापुरिसलक्खणानि समन्नेसि^६ । अद्दसा खो सेलो ब्राह्मणो भगवतो काये द्वितिसमहापुरिसलक्खणानि
 20 येभ्य्येन ठपेत्वा द्वे । द्वीसु महापुरिसलक्खणेसु कङ्कति विचिकिच्छति नाधिमुच्चति न सम्पसीदति—कोसोहिते च वत्थगुह्ये, पहतजिव्हाय^७ चा ति ।

अथ खो भगवतो एतदहोसि—“पस्सति खो मे अयं सेलो ब्राह्मणो द्वितिसमहापुरिसलक्खणानि येभ्य्येन ठपेत्वा द्वे । द्वीसु महापुरिसलक्खणेसु कङ्कति विचिकिच्छति नाधिमुच्चति न सम्पसीदति—कोसोहिते च वत्थगुह्ये,
 25 पहतजिव्हाय चा” ति । अथ खो भगवा तथारूपं इद्वाभिसङ्खारं अभिसङ्खासि^८ यथा अद्दस सेलो ब्राह्मणो भगवतो कोसोहितं वत्थगुह्यं । अथ खो भगवा जिव्हं निन्नामेत्वा उभो पि कण्णसोतानि अनुमसि पटिमसि, उभो पि नासिकसोतानि अनुमसि पटिमसि, केवलं पि नलाटमण्डलं जिव्हाय छादेसि ।

१. विरङ्गरूपा—स्या० ।

२. पठवि—म० ।

३. विवट्छदो—सी०, रो०;

४. भवन्तो—स्या० ।

विवट्छदो—स्या० ।

५. सारणीयं—म० ।

६. सम्मन्नेसि—सी०, स्या०, रो० ।

७. पहतजिव्हाय—स्या० ।

८. अभिसङ्खारेसि—स्या० ।



अथ खो सेलस्स ब्राह्मणस्स एतदहोसि—“समन्नागतो खो समणो गोतमो
द्वित्तिसमहापुरिसलक्खणेहि^१ परिपुण्णेहि, नो अपुरिपुण्णेहि । नो च खो नं
जानामि बुद्धो वा नो वा । सुत्तं खो पन^२ मेतं^३ ब्राह्मणानं वुड्ढानं^४ महल्लकानं
आचरियपाचरियानं भासमानानं—“ये ते भवन्ति^५ अरहन्तो सम्मासम्बुद्धा, ते
सके वण्णे भञ्जामाने अत्तानं पातुक्रोन्ती” ति । यन्नूनाहं समणं गोतमं सम्मुखा
सारुप्पाहि गाथाहि अभित्थवेय्यं” ति । अथ खो सेलो ब्राह्मणो भगवन्तं सम्मुखा
सारुप्पाहि गाथाहि अभित्थवि—

५५४. “परिपुण्णकायो सुरुचि, सुजातो चारुदस्सनो ।
सुवण्णवण्णोसि भगवा, सुसुक्कदाठोसि^६ विरियवा ॥
५५५. “नरस्स हि सुजातस्स, ये भवन्ति वियञ्जना ।
सब्बे ते तव कायस्मि, महापुरिसलक्खणा ॥
५५६. “पसन्ननेत्तो सुमुखो, ब्रह्मा उज्जु पतापवा ।
मज्झे समणसङ्घस्स, आदिच्चो व विरोचसि^७ ॥
५५७. “कल्याणदस्सनो भिक्खु, कच्चनसन्निभत्तचो^८ ।
किं ते समणभावेन, एवं उत्तमवणिनो ॥
५५८. “राजा अरहसि भवितुं, चक्कवत्ती रथेसभो ।
चातुरन्तो विजितावी, जम्बुसण्डस्स इस्सरो ॥
५५९. “खत्तिया भोगिराजानो^९, अनुयन्ता^{१०} भवन्तु ते^{११} ।
राजाभिराजा मनुजिन्दो, रज्जं कारेहि गोतम” ॥
५६०. “राजाहमस्मि सेला ति, (भगवा) धम्मराजा अनुत्तरो ।
धम्मेन चक्कं वत्तेमि, चक्कं अप्पटिवत्तियं^{१२} ॥
५६१. “सम्बुद्धो पटिजानासि, (इति सेलो ब्राह्मणो)
धम्मराजा अनुत्तरो ।
धम्मेन चक्कं वत्तेमि, इति भाससि गोतम ॥
५६२. “को नु सेनापति भोतो, सावको सत्थुरन्वयो^{१३} ।
को ते तमनुवत्तेति^{१४}, धम्मचक्कं पवत्ति” ॥

१. द्वितिसाय महा—स्या० ।

२-२. पनेतं—स्या० ।

३. वुड्ढानं—सी०, रो० ।

४. भगवन्तो—स्या० ।

५. सुसुक्कदाठोसि—स्या० ।

६. विरोचति—सी० ।

७. काञ्चनसन्निभत्तचो—स्या० ।

८. भोजराजानो—सी०, स्या०, रो० ।

९-९. अनुयुत्ता भवन्ति ते—सी०, रो० ;

१०. अप्पटिवत्तियं—सी०, स्या०, रो० ।

० भवन्ति ते—स्या० ।

११. सत्थु अन्वयो—सी० ।

१२. इमं अनुवत्ते ति—स्या०, रो० ।



५६३. “मया पवत्तितं चक्कं, (सेला ति भगवा)
धम्मचक्कं अनुत्तरं ।
सारिपुत्तो अनुवत्तेति, अनुजातो तथागतं ॥
५६४. “अभिज्जोय्यं अभिज्जातं, भावेतब्बं च भावितं ।
पहातब्बं पहीनं मे, तस्मा बुद्धोस्मि ब्राह्मण ॥
५६५. “विनयस्सु मयि^१ कल्ल^२, अधिमुच्चस्सु^३ ब्राह्मण ।
दुल्लभं दस्सनं होति, सम्बुद्धानं अभिण्हसो ॥
५६६. “येसं^४ वे^५ दुल्लभो लोके, पातुभावो अभिण्हसो ।
सोहं ब्राह्मण सम्बुद्धो, सल्लकत्तो अनुत्तरो ॥
५६७. “ब्रह्मभूतो अतितुलो, मारसेनप्पमद्दो ।
सब्बामित्ते वसीकत्वा, मोदामि अकुतोभयो” ॥
५६८. “इमं भवन्तो^६ निसामेथ, यथा भासति चक्खुमा ।
सल्लकत्तो महावीरो, सीहो व नदती वने ॥
५६९. “ब्रह्मभूतं अतितुलं, मारसेनप्पमद्दं ।
को दिस्वा नप्पसीदेय्य, अपि कण्हाभिजातिको ॥
५७०. “यो मं इच्छति अन्वेतु, यो वा निच्छति गच्छतु ।
इधाहं पब्बजिस्सामि, वरपञ्चास्स सन्तिके” ॥
५७१. “एवं^७ चे रुच्चति भोतो, सम्मासम्बुद्धसासने^८ ।
मयं पि पब्बजिस्सामि, वरपञ्चास्स सन्तिके” ॥
५७२. “ब्राह्मणा तिसता इमे, याचन्ति पञ्जलीकता ।
ब्रह्मचरियं चरिस्सामि, भगवा तव सन्तिके” ॥
५७३. “स्वाक्खातं ब्रह्मचरियं, (सेला ति भगवा)
सन्दिट्टिकमकालिकं ।
यत्थ अमोघा पब्बजा, अप्पमत्तस्स सिक्खतो” ति ॥

२५ अलत्थ खो सेलो ब्राह्मणो सपरिसो भगवतो सन्तिके पब्बज्जं, अलत्थ उपसम्पदं । अथ खो केणियो जटिलो तस्सा रत्तिया अच्चयेन सके अस्समे पणीतं खादनीयं भोजनीयं पटियादापेत्वा भगवतो कालं आरोचापेसि—“कालो, भो गोतम, निट्ठितं भत्तं” ति ।

१. मयी—सी०, रो० ।

३. यस्स—स्या० ।

५. भोन्तो—सी०, स्या०, रो० ।

७. सासनं—सी०, स्या०, रो० ।

२. अधिमुच्चस्सु—स्या० ।

४. वो—रो० ।

६. एतं—सी०, रो० ।

अथ खो भगवा पुब्बण्हसमयं निवासेत्वा पत्तचीवरमादाय येन केणियस्स जटिलस्स अस्समो तेनुपसङ्कमि; उपसङ्कमित्वा पञ्चात्ते आसने निसीदि सद्धि भिक्खुसङ्घेन ।

अथ खो केणियो जटिलो बुद्धप्पमुखं^१ भिक्खुसङ्घं^२ पणीतेन खादनीयेन भोजनीयेन सहत्था सन्तप्पेसि सम्पवारसि । अथ खो केणियो जटिलो भगवन्तं^३ ५ भुत्तावि ओनोतपत्तपाणि अञ्जातरं^४ नीचं आसनं गहेत्वा एकमन्तं निसीदि । एकमन्तं निसिन्नं खो केणियं जटिलं भगवा इमाहि गाथाहि अनुमोदि—

५७४. “अग्गिहुत्तमुखा^५ यञ्जा, सावित्ती^६ छन्दसो मुखं ।

राजा मुखं मनुस्सानं, नदीनं सागरो मुखं ॥

५७५. “नक्खत्तानं मुखं चन्दो, आदिच्चो तपत्तं मुखं ।

पुञ्जं आकङ्खमानानं, सङ्घो वे यजतं मुखं” ति ॥

10

अथ खो भगवा केणियं जटिलं इमाहि गाथाहि अनुमोदित्वा उट्ठायासना पक्कामि । अथ खो आयस्मा सेलो सपरिसो एको वूपकट्टो अप्पमत्तो आतापी पहित्तो विहरन्तो नचिरस्सेव...पे०...अञ्जातरो खो पनायस्मा सेलो सपरिसो अरहतं अहोसि ।

15

अथ खो आयस्मा सेलो सपरिसो येन भगवा तेनुपसङ्कमि, उपसङ्कमित्वा एकंसं चीवरं कत्वा येन भगवा तेनञ्जलि पणामेत्वा भगवन्तं गाथाय^७ अञ्जभासि—

५७६. “यं तं सरणमागम्ह^८ इतो अट्ठमि चक्खुमा^९ ।

सत्तरत्तेन भगवा, दन्तम्ह^{१०} तव सांसने ॥

20

५७७. “तुवं बुद्धो तुवं सत्था, तुवं माराभिभू मुनि ।

पुवं अनसये छेत्वा, तिण्णो तारेसिमं पजं ॥

५७८. “उपधी ते समत्तिकन्ता, आसवा ते पदालिता ।

सीहोसि अनुपादानो, पहीनभयभेरवो ॥

02

५७९. “भिक्खवो तिसता इमे, तिट्ठन्ति पञ्जलीकता ।

पादे वीर पसारेहि, नागा वन्दन्तु सत्थुनो” ति ॥

25

१. बुद्धे पमुखं—सी०, रो० ।

२. अट्ठपगन्त्वा अञ्जातरं—सी०;

३. अग्गिहुत्तं मुखा—स्या० ।

(अट्ठपगन्त्वा) अञ्जातरं—रो० ।

४. सावित्ति—स्या० ।

५. गाथाहि—सी०, रो० ।

६. सरणमागम्ह—सी०, स्या०, रो० ।

७. चक्खुमा—सी०, स्या०, रो० ।

८. दन्तम्हा—स्या० ।



८. सल्लसुत्तं

५८०. अनिमित्तमनञ्जातं, मच्चानं इध जीवितं ।
कसिरं च परित्तं च, तं च दुक्खेन संयुतं^१ ॥
५८१. न हि सो उपक्कमो अत्थि, येन जाता न मिय्यरे^२ ।
जरं पि पत्वा मरणं, एवंधम्मा हि पाणिनो ॥
५८२. फलानमिव पक्कानं, पातो पतनतो^३ भयं ।
एवं जातानं^४ मच्चानं, निच्चं मरणतो भयं ॥
५८३. यथा पि कुम्भकारस्स, कता मत्तिकभाजना ।
सब्बे भेदनपरियन्ता^५, एवं मच्चान जीवितं ॥
५८४. दहुरा च महन्ता च, ये बाला ये पण्डिता ॥
सब्बे मच्चुवसं यन्ति, सब्बे मच्चुपरायणा ॥
५८५. तेसं मच्चुपरेतानं, गच्छतं परलोकतो ।
न पिता तायते पुत्तं, ज्ञाती वा पन ज्ञातके ॥
५८६. पेक्खतयेव ज्ञातीनं^६, पस्स लालपतं^७ पुथु ।
एकमेको व^८ मच्चानं, गोवज्झो विय नीयति^९ ॥
५८७. एवमब्भाहतो लोको, मच्चुना च जराय च ।
तस्मा धीरा न सोचन्ति, विदित्वा लोकपरियायं ॥
५८८. यस्स मगं न जानासि, आगतस्स गतस्स वा ।
उभो अन्ते असम्पस्सं, निरत्थं परिदेवसि ॥
५८९. परिदेवयमानो चे, किञ्चिदत्थं^{१०} उदब्बहे ।
सम्मूव्वहो हिंसमत्तानं, कयिरा^{११} चे नं विचक्खणो ॥
५९०. न हि रुण्णेन सोकेन, सन्ति पप्पोति चेतसो ।
भिय्यस्सुप्पज्जते दुक्खं, सरीरं चुपहज्जाति^{१२} ॥

१. सञ्जाता—सी०; सञ्जातं—स्या०, रो० । २. मीयरे—सी० ।

३. पतना—रो० ।

४. जातानं—सी०, रो० ।

५. भेदपरियन्ता—स्या० ।

६. मच्चुपरायना—सी०, स्या०, रो० ।

७. लालपतं—स्या० ।

८. च—सी० ।

९. निव्यति—सी०, स्या०, रो० ।

१०. कञ्चि अत्थं—सी०; किञ्चि अत्थं—

११. कयिर—स्या०, रो० ।

स्या०; कञ्चिदत्थं—रो० ।

१२. उपहज्जाति—रो० ।

५९१. किसो^१ विवण्णो भवति, हिंसमत्तानमत्तना ।
न तेन पेता पालेन्ति, निरत्था परिदेवना ॥
५९२. सोकमपपजहं जन्तु, भिय्यो दुक्खं निगच्छति ।
अनुत्थुनन्तो कालङ्कतं^२, सोकस्स वसमन्वगू ॥
५९३. अञ्जो पि पस्स गमिने, यथाकम्मूपगे^३ नरे ।
मच्चुनो वसमागम्म, फन्दन्तेविध पाणिनो ॥ 5
५९४. येन येन हि मञ्जान्ति, ततो तं होति अञ्जाथा ।
एतादिसो विनाभावो, पस्स लोकस्स परियायं ॥
५९५. अपि^४ वस्ससतं जीवे, भिय्यो वा पन माणवो ।
जातिसङ्घा विना होति जहाति इध जीवितं ॥ 10
५९६. तस्मा अरहतो सुत्वा, विनेय्य परिदेवितं ।
पेतं कालङ्कतं दिस्वा^५, नेसो^६ लब्भा मया इति ॥
५९७. यथा सरणमादित्तं, वारिना परिनिब्बये^७ ।
एवं पि धीरो सपञ्जो, पण्डितो कुसलो नरो ।
खिप्पमुप्पतितं सोकं, वातो तुलं^८ व धंसये ॥ 15
५९८. परिदेवं पजप्पं च, दोमनस्सं च अत्तनो ।
अत्तनो सुखमेसानो, अब्बहे^९ सल्लमत्तनो ॥
५९९. अब्बुव्वहसल्लो^{१०} असितो, सन्ति पप्पुय्य चेतसो ।
सब्बसोकं अतिककन्तो, असोको होति निब्बुतो ति ॥ 20

९. वासेदुसुत्तं^{११}

एवं मे सुतं । एकं समयं भगवा इच्छानङ्गले^{१२} विहरति इच्छाङ्गलवनसण्डे । 20
तेन खो पन समयेन सम्बहुला अभिञ्जाता अभिञ्जाता ब्राह्मणमहासाला
इच्छानङ्गले पटिवसन्ति, सेय्यथीदं—चङ्की ब्राह्मणो तारुखो ब्राह्मणो

- | | |
|------------------------|-----------------------------|
| १. कीसो—स्या० । | १. कालकतं—सी०, स्या०, रो० । |
| ३. यथाकम्मूपगे—म० । | ४. अपि चे—रो० । |
| ५. दिस्वा—स्या० । | ६. नसो—सी०, रो० । |
| ७. परिनिब्बुतो—सी० । | ८. तुलं—स्या० । |
| ९. अब्बुव्वहे—स्या० । | १०. अब्बुव्वहसल्लो—रो० । |
| ११. वासेदुसुत्तं—सी० । | १२. इच्छानङ्गले—रो० । |



पोक्खरसाति ब्राह्मणो जाणुस्सोणि ब्राह्मणो तोदेय्यो^१ ब्राह्मणो अञ्जे च अभिञ्जाता अभिञ्जाता ब्राह्मणमहासाला । अथ खो वासेट्ठभारद्वाजानं माणवानं जङ्घाविहारं अनुचङ्कमन्तानं^२ अनुविचरन्तानं^३ अयमन्तराकथा उदपादि—“कथं, भो, ब्राह्मणो होती” ति ?

- 5 भारद्वाजो माणवो एवमाह—“यतो खो, भो^४, उभतो सुजातो होती^५” मातितो च पितितो च संसुद्धगहणिको याव सत्तमा पितामहयुगा अविखतो अनुपकुट्टो^६ जातिवादेन, एत्तावता खो^७ भो^८ ब्राह्मणो होती” ति ।

- 10 वासेट्ठो माणवो एवमाह—“यतो खो, भो, सीलवा च होति वतसम्पन्नो^९ च, एत्तावता खो, भो, ब्राह्मणो होती” ति । नेव खो असक्खि भारद्वाजो माणवो सासेट्ठं माणवं सञ्जापेतुं, न पन असक्खि वासेट्ठो माणवो भारद्वाजं माणवं^{१०} सञ्जापेतुं ।

- 15 अथ खो वासेट्ठो माणवो भारद्वाजं माणवं आमन्तेसि—“अयं खो,^{११} भो भारद्वाज, समणो गोतमो सकयपुत्तो सकयकुला पब्बजितो इच्छानङ्गले विहरति इच्छानङ्गलवनसण्डे; तं खो पन भवन्तं गोतमं एवं कल्याणो कित्सिट्ठो अब्भुगतो—‘इति पि...पे०...बुद्धो भगवा’ ति । आयाम, भो भारद्वाज, येन समणो गोतमो तेनुपसङ्कमिस्साम; उपसङ्कमित्वा समणं गोतमं एतमत्थं पुच्छिस्साम । यथा नो समणो गोतमो व्याकरिस्सति तथा नं धारेस्सामा” ति । “एवं, भो” ति खो भारद्वाजो माणवो वासेट्ठस्स माणवस्स पच्चस्सोसि ।

- 20 अथ खो वासेट्ठभारद्वाजा^{१२} माणवा येन भगवा तेनुपसङ्कमिस्सु; उपसङ्कमित्वा भगवता सद्धि सम्मोदिसु । सम्मोदनीयं कथं साराणीयं वीतिसारेत्वा एकमन्तं निसोदिसु । एकमन्तं निसिन्नो खो वासेट्ठो माणवो भगवन्तं गाथाहि अज्झभासि—

६००. “अनुज्जातपटिञ्जाता, तेविज्जा मयमस्सुभो^{१३} ।
25 अयं पोक्खरसातिस्स, तारुक्खस्सायं^{१४} माणवो ॥

१. तोदेय्य—सी०, स्या०, रो० । २-२. अनुचङ्कमानानं अनुविचरमानानं—
३. रो० पोत्थके नत्थि । सी०, रो० ।
४. स्या० पोत्थके नत्थि । ५. अनुपकुट्टो—स्या० ।
६. स्या० पोत्थके नत्थि । ७. सी०, रो० पोत्थकेसु नत्थि ।
८. वत्तसम्पन्नो—सी०, स्या० । ९. माणवं च—सी० ।
१०. सी० पोत्थके नत्थि; ११. वासेट्ठ भारद्वाज—स्या० ।
१२. मयमस्सु भो—स्या० । १३. तारुक्खस्साय—स्या० ।

६०१. "तेविज्जानं यदक्खातं, तत्र केवलिनोस्मसे ।
पदकस्म^१ वेय्याकरणा^२, जप्पे आचरियसादिसा ॥
६०२. "तेसं नो जातिवादस्मि^३, विवादो अत्थि गोतम ।
जातिया ब्राह्मणो होति, भारद्वाजो इति भासति ।
अहं च कम्मुना^४ ब्रूमि, एवं जानाहि चक्खुम ॥
६०३. "ते न सक्कोम सज्जापेतु^५, अज्जामज्जां मयं उभो ।
भवन्तं^६ पुट्टु मागम्हा, सम्बुद्धं इति विस्सुतं ॥
६०४. "चन्दं यथा खयातीतं, पेच्च पज्जलिका जना ।
वन्दमाना नमस्सन्ति, एवं लोकस्मि गोतमं^७ ॥
६०५. "चक्खुं लोके समुप्पन्नं, मयं पुच्छाम गोतमं ।
जातिया^८ ब्राह्मणो होति, उदाहु भवति कम्मुना ।
अजानतं नो पब्रूहि, यथा जानेमु ब्राह्मणं" ॥
६०६. "तेसं वो अहं व्यक्खिस्सं^९, (वासेदु ति भगवा)
अनुपुब्बं यथातथं ।
जातिविभङ्गं पाणानं, अज्जामज्जा हि जातियो ॥
६०७. "तिणरुक्खे पि जानाथ, न चा पि पटिजानरे ।
लिङ्गं जातिमयं तेसं, अज्जामज्जा हि जातियो^{१०} ॥
६०८. "ततो कीटे पतङ्गे^{११} च, याव कुन्थकिपिल्लिके ।
लिङ्गं जातिमयं तेसं, अज्जामज्जा हि जातियो ॥
६०९. "चतुप्पदे पि जानाथ, खुद्दके च महल्लके ।
लिङ्गं जातिमयं तेसं, अज्जामज्जा हि जातियो ॥
६१०. "पादूदरे पि जानाथ, उरगे दीघपिट्ठिके ।
लिङ्गं जातिमयं तेसं, अज्जामज्जा हि जातियो ॥
६११. "ततो मच्छे पि जानाथ, उदके वारिणोचरे ।
लिङ्गं जातिमयं तेसं, अज्जामज्जा हि जातियो ॥

10

15

20

25

१. पदकस्मा—सी०, स्या०, रो० ।

२. वेय्याकरणा च—स्या० ।

३. जातिवादमिह—स्या० ।

४. कम्मुना—सी०, रो० ।

५. सज्जापेतुं—सी; सज्जातुं—स्या०; ६. भगवन्तं—सी० ।

सज्जात्तुं—रो० ।

७. गोतम—स्या० ।

८. जातितो—स्या० ।

९. व्यक्खिस्सं—सी०, रो० ।

१०. जातिसो—सी० ।

११. पतङ्गे—सी०, रो० ।



६१२. “ततो पक्खी^१ पि^१ जानाथ, पत्तयाने विहङ्गमे ।
लिङ्गं जातिमयं तेसं, अञ्जामञ्जा हि जातियो ॥
६१३. “यथा एतासु जातीसु, लिङ्गं जातिमयं पुथु ।
एवं नत्थि मनुस्सेसु, लिङ्गं जातिमयं पुथु ॥
६१४. “न केसेहि न सीसेन,^२ न कण्णेहि न अक्खिभि^३ ।
न मुखेन न नासाय, न ओट्टेहि भमूहि^४ वा ॥
६१५. “न गीवाय न अंसेहि, न उदरेन न पिट्ठिया ।
न सोणिया न उरसा, न^५ सम्बाधे^५ न मेथुने^६ ॥
६१६. “न हत्थेहि न पादेहि, नाङ्गुलीहि नखेहि वा ।
न जङ्घाहि न ऊरुहि, न वण्णेन सरेन वा ।
लिङ्गं जातिमयं नेव, यथा अञ्जासु जातिसु ॥
६१७. “पच्चत्तं च^७ सरीरेसु, मनुस्सेस्वेतं न विज्जति ।
वोकारं च मनुस्सेसु, समञ्जाय पवुच्चति ॥
६१८. “यो हि कोचि मनुस्सेसु, गोरक्खं उपजीवति ।
एवं वासेट्ठ जानाहि, कस्सको सो न ब्राह्मणो ॥
६१९. “यो हि कोचि मनुस्सेसु, पुथुसिप्पेन जीवति ।
एवं वासेट्ठ जानाहि, सिप्पिको सो न ब्राह्मणो ॥
६२०. “यो हि कोचि मनुस्सेसु, बोहारं उपजीवति ।
एवं वासेट्ठ जानाहि, वाणिजो सो न ब्राह्मणो ॥
६२१. “यो हि कोचि मनुस्सेसु, परपेस्सेन जीवति ।
एवं वासेट्ठ जानाहि, पेस्सिको सो न ब्राह्मणो ॥
६२२. “यो हि कोचि मनुस्सेसु, अदिन्नं उपजीवति ।
एवं वासेट्ठ जानाहि, चोरो एसो न ब्राह्मणो ॥
६२३. “यो हि कोचि मनुस्सेसु, इस्सत्थं उपजीवति ।
एवं वासेट्ठ जानाहि, योधाजीवो न ब्राह्मणो ॥
६२४. “यो हि कोचि मनुस्सेसु, पोरोहिच्चेन^८ जीवति ।
एवं वासेट्ठ जानाहि, याजको सो न ब्राह्मणो ॥

१-१. पक्खि—सी० ।

२. सीसेहि—स्या० ।

३. यक्खिहि—सी०, स्या०, रो० ।

४. हमूहि—सी० ।

५-५. सम्बाधे—सी०; न सम्बाधा—स्या० । ६. मेथुना—स्या० ।

७. स—सी०, स्या०, रो० ।

८. पुरोहिच्चेन—सी० ।

६२५. "यो हि कोचि मनुस्सेसु, गामं रटुं च भुञ्जति ।
एवं वासेदु जानाहि, राजा एसो न ब्राह्मणो ।
६२६. "न चाहं^१ ब्राह्मणं ब्रूमि, योनिजं मत्तिसम्भवं^२ ।
भोवादि नाम सो होति, सचे^३ होति सक्किञ्चनो ।
अकिञ्चनं^४ अनादानं, तमहं ब्रूमि ब्राह्मणं^५ ॥
६२७. "सब्बसंसोजनं^६ छेत्वा, सो वे न परितस्सति ।
सज्जातिगं विसंयुत्तं, तमहं ब्रूमि ब्राह्मणं ॥
६२८. "छेत्वा नदिं^७ वरत्तं च, सन्दानं^८ सहनुक्कमं ।
उक्खित्तपलिघं बूद्धं, तमहं ब्रूमि ब्राह्मणं ॥
६२९. "अक्कोसं वधबन्धं च, अदुट्ठो यो तित्तिक्खति ।
खन्तीबलं बलानीकं, तमहं ब्रूमि ब्राह्मणं ॥
६३०. "अक्कोधनं वतवन्तं^९, सीलवन्तं अनुस्सदं ।
दन्तं अन्तिमसारीरं, तमहं ब्रूमि ब्राह्मणं ॥
६३१. "वारि पोक्खरपत्तेव, आरग्गेरिव सासपो ।
यो न लिप्पति^{१०} कामेसु, तमहं ब्रूमि ब्राह्मणं ॥
६३२. "यो दुक्खस्स पजानाति, इधेव खयमत्तनो ।
पन्नमारं विसंयुत्तं, तमहं ब्रूमि ब्राह्मणं ॥
६३३. "गम्भीरपञ्चां मेध्वावि, मग्गामग्गस्स कोविदं ।
उत्तमत्थमनुप्पत्तं, तमहं ब्रूमि ब्राह्मणं ॥
६३४. "असंसट्ठं गहट्ठेहि, अनागारेहि चूभयं ।
अनोकसारिमप्पिच्छं, तमहं ब्रूमि ब्राह्मणं ॥
६३५. "निधाय दण्डं भूतेसु, तसेसु थावरेसु च ।
यो न हन्ति न घातेति, तमहं ब्रूमि ब्राह्मणं ॥
६३६. "अविरुद्धं विरुद्धेसु, अत्तदण्डेसु निब्बुतं ।
सादानेसु अनादानं, तमहं ब्रूमि ब्राह्मणं ॥
६३७. "यस्स रागो च दोसो च, मानो मक्खो च पातितो ।
सासपोरिव आरग्गा, तमहं ब्रूमि ब्राह्मणं ॥

१. वाहं—सी० ।

३. सवे—स्या०, रो० ।

५. सब्बं संयोजनं—स्या० ।

७. सन्दानं—स्या० ।

९. लिप्पति—सी०, रो० ।

२. मत्तिकसम्भवं—स्या० ।

४-४. सी० पोत्थके नत्थि ।

६. नन्दि—सी० ।

८. वत्तवन्तं—स्या० ।



६३८. “अकक्कसं विज्जापनि^१, गिरं सच्चमुदीरये ।
याय नाभिसजे कच्चि^२, तमहं ब्रूमि ब्राह्मणं ॥
६३९. “योध^३ दीवं व^४ रस्सं वा, अणुं थूलं सुभासुभं ।
लोके अदिन्नं नादियति, तमहं ब्रूमि ब्राह्मणं ॥
- 5 ६४०. “आसा यस्स न विज्जन्ति, अस्मि लोके परमिह च ।
निरासायं^५ विसंयुत्तं, तमहं ब्रूमि ब्राह्मणं ॥
६४१. “यस्सालया न विज्जन्ति, अज्जाय अकथङ्कथी ।
अमतोगधमनुपत्तं, तमहं ब्रूमि ब्राह्मणं ॥
६४२. “योध^६ पुज्जं च पापं च, उभो सङ्गमुपचवगा ।
असोकं विरजं सुद्धं, तमहं ब्रूमि ब्राह्मणं ॥
- 10 ६४३. “चन्दं व विमलं सुद्धं, विप्पसन्नमनाविलं ।
नन्दीभवपरिक्खीणं, तमहं ब्रूमि ब्राह्मणं ॥
६४४. “योमं पलिपथं दुग्गं, संसारं^७ मोहमचवगा ।
तिण्णो पारङ्गतो^८ ज्ञायी, अनेजो अकथङ्कथी ।
अनुपादाय निब्बुतो, तमहं ब्रूमि ब्राह्मणं ॥
- 15 ६४५. “योध कामे पहन्त्वान, अनागारो परिब्बजे ।
कामभवपरिक्खीणं^९, तमहं ब्रूमि ब्राह्मणं ॥
६४६. “योध तण्हं पहन्त्वान, अनागारो परिब्बजे ।
तण्हाभवपरिक्खीणं, तमहं ब्रूमि ब्राह्मणं ॥
- 20 ६४७. “हित्वा मानुसकं योगं, दिब्बं योगं उपचवगा ।
सब्बयोगविसंयुत्तं, तमहं ब्रूमि ब्राह्मणं ॥
६४८. “हित्वा रतिं च अरतिं^{१०}, सीतिभूतं निरूपधिं ।
सब्बलोकाभिभुं वीरं, तमहं ब्रूमि ब्राह्मणं ॥
६४९. “चुति यो वेदि सत्तानं, उपपत्तिं च सब्बसो ।
असत्तं सुगतं बुद्धं, तमहं ब्रूमि ब्राह्मणं ॥
- 25 ६५०. “यस्स गतिं न जानन्ति, देवा गन्धम्बमानुसा ।
खीणासवं अरहन्तं, तमहं ब्रूमि ब्राह्मणं ॥

१. विज्जापनि—रो० ।

२. कच्चि—स्या० ।

३-३. यो च दीवं—सी०; यो च दीवं च—

४. निरासयं—सी०, स्या०, रो० ।

स्या०; यो च दीवं व—रो० ।

५. यो च—स्या०; येष—रो० ।

६. संसार—सी० ।

७. पारगतो—स्या०, रो० ।

८. कामरागपरिक्खीणं—स्या० ।

९. अरतिं च—सी०, स्या०, रो० ।



६५१. “यस्स पुरे च पच्छा च, मज्झे च नत्थि किञ्चनं ।
अकिञ्चनं अनादानं, तमहं ब्रूमि ब्राह्मणं ॥
६५२. “उसभं पवरं वीरं^१, महेसिं विजिताविनं ।
अनेजं न्हातकं^२ बुद्धं, तमहं ब्रूमि ब्राह्मणं ॥
६५३. “पुब्बेनिवासं यो वेदि, सग्गापायं च पस्सति ।
अथो जातिक्खयं पत्तो, तमहं ब्रूमि ब्राह्मणं ॥
६५४. “समञ्जा हेसा लोकिस्मि, नामगोत्तं पकप्पितं ।
सम्मुच्चा समुदागतं, तत्थ तत्थ पकप्पितं* ॥
६५५. “दीघरत्तमनुसयितं, दिट्ठिगतमजानतं ।
अजानन्ता नो^३ पब्रुवन्ति^४, जातिया होति ब्राह्मणो ॥ 10
६५६. “न जच्चा ब्राह्मणो होति, न जच्चा होति अब्राह्मणो ।
कम्मुना ब्राह्मणो होति, कम्मुना होति अब्राह्मणो ॥
६५७. “कस्सको कम्मुना होति, सिप्पिको होति कम्मुना ।
वाणिजो कम्मुना होति, पेस्सिको होति कम्मुना ॥
६५८. “चोरो पि कम्मुना होति, योधाजीवो पि कम्मुना ।
याजको कम्मुना होति, राजा पि होति कम्मुना ॥ 15
६५९. “एवमेतं यथाभूतं, कम्मं पस्सन्ति पण्डिता ।
पटिच्चसमुप्पाददस्सा^५, कम्मविपाककोविदा ॥
६६०. “कम्मुना वत्तति लोको, कम्मुना वत्तति पजा ।
कम्मनिबन्धना सत्ता, रथस्साणीव^६ यायतो^७ ॥ 20
६६१. “तप्पेन ब्रह्मचरियेन, संयमेन दमेन च ।
एतेन ब्राह्मणो होति, एतं ब्राह्मणमुत्तमं ॥
६६२. “तीहि विज्जाहि सम्पन्नो, सन्तो खीणपुनब्भवो ।
एवं वासेट्ट जानाहि, ब्रह्मा सक्को विजानतं” ति ॥

एवं वृत्ते, वासेट्टभारद्वाजा माणवा भगवन्तं एतदवोचुं—“अभिवक्तुं, 25

भो गोतम... पे०... उपासके नो भवं गोतमो धारेतु अज्जतगगे पाणुपेते सरणं गते” 25
ति ।

१. वीरं—स्या० ।

२. न्हातकं—सी०, रो० ।

* तमहं ब्रूमि ब्राह्मणं ति सी० पोत्थके ३. सी० पोत्थके नत्थि ।

अधिको दिस्सति ।

४. पब्रूहन्ति—स्या०; पब्रुन्ति—रो० ।

५. पटिच्चसमुप्पाददसा—सी०, रो० । ६-६. रथस्साणि यायना—सी० ।



१०. कोकालिकसुतं^१

एवं मे सुतं । एकं समयं भगवा सावत्थियं विहरति जेतवने अनाथ-
पिण्डकस्स आरामे । अथ खो कोकालिको भिक्खु येन भगवा तेनुपसङ्कमि;
उपसङ्कमित्वा भगवन्तं अभिवादेत्वा एकमन्तं निसीदि । एकमन्तं निसिन्नो खो
कोकालिको भिक्खु भगवन्तं एतदवोच—“पापिच्छा, भन्ते, सारिपुत्तमोग्गल्लाना,
५ पापिकानं इच्छानं वसं गता” ति ।

एवं वुत्ते, भगवा कोकालिकं भिक्खुं एतदवोच—“मा हेवं, कोकालिक, मा
हेवं, कोकालिक ! पसादेहि, कोकालिक, सारिपुत्तमोग्गल्लानेसु चित्तं । पेसला
सारिपुत्तमोग्गल्लाना” ति ।

दुतियं पि खो...पे०...ततियं पि खो कोकालिको भिक्खु भगवन्तं
१० एतदवोच—“किञ्चा पि मे, भन्ते, भगवा सद्वायिको पच्चयिको, अथ खो
पापिच्छा व सारिपुत्तमोग्गल्लाना, पापिकानं इच्छानं वसं गता” ति । ततियं पि
खो भगवा कोकालिकं भिक्खुं एतदवोच—मा हेवं, कोकालिक, मा हेवं,
कोकालिक ! पसादेहि, कोकालिक, सारिपुत्तमोग्गल्लानेसु चित्तं । पेसला
सारिपुत्तमोग्गल्लाना” ति ।

१५ अथ खो कोकालिको भिक्खु उट्ठायासना भगवन्तं अभिवादेत्वा पदक्खिणं
कत्वा पक्कामि । अचिरप्पक्कन्तस्स^२ च^३ कोकालिकस्स भिक्खुनो सासपमत्तीहि
पिठ्ठकाहि सब्बो कायो फुटो^३ अहोसि; सासपमत्तियो हुत्वा मुग्गमत्तियो
अहेसुं; मुग्गमत्तियो हुत्वा कव्वायमत्तियो अहेसुं; कव्वायमत्तियो हुत्वा
कोलट्ठिमत्तियो अहेसुं; कोलट्ठिमत्तियो हुत्वा कोलमत्तियो अहेसुं; कोलमत्तियो
२० हुत्वा आमलकमत्तियो^३ अहेसुं; आमलकमत्तियो हुत्वा वेव्ठुवसलाटुकमत्तियो^४
अहेसुं; वेव्ठुवसलाटुकमत्तियो हुत्वा बिल्लमत्तियो^५ अहेसुं; बिल्लमत्तियो
हुत्वा पभिज्जिसु; पुब्बं च लोहितं च पग्घरिसु । अथ खो कोकालिको भिक्खु
तेनेवाबाधेन कालमकासि । कालङ्कतो च कोकालिको भिक्खु पदुमं निरयं
उपपज्जि^६ सारिपुत्तमोग्गल्लानेसु चित्तं आघातेत्वा ।

२५ अथ खो ब्रह्मा सहम्पति अभिक्कन्ताय रत्तिया अभिक्कन्तवण्णो केवलकप्पं
जेटवनं ओभासेत्वा येन भगवा तेनुपसङ्कमि; उपसङ्कमित्वा भगवन्तं अभि-
वादेत्वा एकमन्तं अट्ठासि । एकमन्तं ठितो खो ब्रह्मा सहम्पति भगवन्तं
एतदवोच—“कोकालिको, भन्ते, भिक्खु कालङ्कतो; कालङ्कतो च, भन्ते,

१. कोकालियसुतं—सी०, रो० ।

२-२. अचिरप्पक्कन्तस्सेव—स्या० ।

३. फुटो—स्या, रो० ।

४. वेव्ठुवसलाटुकमत्तियो—स्या० ।

५. बिल्लिमत्तियो—सी०, रो०;

६. उपपज्जति—स्या० ।

बिल्लमत्तियो—स्या० ।

कोकालिको भिक्षु पदुमं^१ निरयं उपपन्नो सारिपुत्तमोग्गल्लानेसु चित्तं
आघातेत्वा” ति । इदमवोच ब्रह्मा सहम्पति; इदं वत्वा भगवन्तं^२ अभिवादेत्वा^३
पदक्खिणं कत्वा तत्थेवन्तरधायि ।

अथ खो भगवा तस्सा रत्तिया अच्चयेन भिक्षू आमन्तेसि—“इमं,
भिक्षवे, रत्तिं ब्रह्मा सहम्पति अभिक्कन्ताय रत्तिया...पे०...इदमवोच, भिक्षवे, 52
ब्रह्मा सहम्पति, इदं वत्वा मं^३ पदक्खिणं कत्वा तत्थेवन्तरधायी” ति ।

एवं वृत्ते, अञ्जातरो भिक्षु भगवन्तं एतदवोच—“कीवदीघं नु खो,
भन्ते पदुमे^४ निरये आयुप्पमाणं” ति ?

“दीघं खो, भिक्षु, पदुमे निरये आयुप्पमाणं; तं न सुकरं सङ्घातुं
एत्तकानि वस्सानि इति वा एत्तकानि वस्ससतानि इति वा एत्तकानि वस्स- 10
सहस्सानि इति वा एत्तकानि वस्ससतसहस्सानि इति वा” ति ।

“सक्का पन, भन्ते, उपमा^५ कातु” ति ?

“सक्का, भिक्षू” ति भगवा अवोच—

“सेय्यथापि, भिक्षु, वीसतिखारिको कोसलको तिलवाहो; ततो पुरिसो
वस्ससतस्स वस्ससतस्स^६ अच्चयेन एकमेकं तिलं उद्धरेय्य । खिप्पतरं खो सो 15
भिक्षु वीसतिखारिको कोसलको तिलवाहो इमिना उपक्कमेन परिक्खयं^७ परिधा-
दानं गच्छेय्य, नत्थेव एको अब्बुदो निरयो । सेय्यथापि, भिक्षु, वीसति अब्बुदा
निरया एवमेको निरब्बुदो निरयो । सेय्यथापि, भिक्षु, वीसति निरब्बुदा निरया
एवमेको अबबो निरयो । सेय्यथापि, भिक्षु, वीसति अबबा निरया एवमेको
अहहो निरयो । सेय्यथापि, भिक्षु, वीसति अहहा निरया एवमेको अटटो 20
निरयो । सेय्यथापि, भिक्षु, वीसति अटटा निरया एवमेको कुमुदो निरयो ।
सेय्यथापि, भिक्षु, वीसति कुमुदा निरया एवमेको सोगन्धिको निरयो ।
सेय्यथापि, भिक्षु, वीसति सोगन्धिका निरया एवमेको उप्पलको निरयो ।
सेय्यथापि, भिक्षु, वीसति उप्पलका निरया एवमेको तुण्डरीको निरयो ।
सेय्यथापि, भिक्षु, वीसति पुण्डरीका निरया एवमेको पदुमो निरयो । पदुमं खो 25
पन भिक्षु निरयं कोकालिको भिक्षु उपपन्नो^८ सारिपुत्तमोग्गल्लानेसु चित्तं
आघातेत्वा” ति । इदमवोच भगवा, इदं वत्वानं^९ सुगतो अथापरं एतदवोच
सत्था—

१. पदुम—सी०, स्या०, रो० ।

२-२. स्या० पोत्थके नत्थि ।

३. स्या० पोत्थके नत्थि;

४. पदुम—स्या० ।

मं अभिवादेत्वा—सी०, रो० ।

५. उपमं—सी०, स्या० ।

६. वस्ससहस्सस्स—सी०; वस्ससहस्स

७. स्या० पोत्थके नत्थि ।

वस्ससतसहस्सस्स—स्या० ।

८. उप्पन्नो—सी० ।

९. वत्वा—सी०, रो० ।



६६३. "पुरिसस्स हि जातस्स, कुठारी जायते मुखे ।
याय छिन्दति अत्तानं, बालो दुब्भासितं भणं ॥
६६४. "यो निन्दियं पसंसति,
तं वा निन्दति यो पसंसियो ।
विचिनाति मुखेन सो कलि,
कलिना तेन सुखं न विन्दति ॥
६६५. "अप्पमत्तो अयं कलि,
यो अक्खेसु धनपराजयो^१ ।
सब्बस्सा पि सहा पि अत्तना,
अयमेव महत्तरो^२ कलि ।
यो सुगतेसु मनं पदोसये ॥
६६६. "सतं सहस्सानं निरब्बुदानं,
छत्तिसति^३ पञ्च च अब्बुदानि ।
यमरियगरही निरयं उपेति,
वाचं मनं च पणिधाय पापकं ॥
६६७. "अभूतवादी निरयं उपेति,
यो वा पि कत्वा न करोमिचाह^४ ।
उभो पि ते पेच्च समा भवन्ति,
निहीनकम्मा मनुजा परत्थ ॥
६६८. "यो अप्पदुट्ठस्स नरस्स दुस्सति,
सुद्धस्स पोसस्स अनङ्गणस्स ।
तमेव बालं पच्चेति पापं,
सुखुमो रजो पटिवातं व खित्तो ॥
६६९. "यो लोभगुणे अनुयुत्तो,
सो वचसा परिभासति अञ्जो^५ ।
असद्धो कदरियो अवदञ्जा,
मच्छरि पेसुणियं^६ अनुयुत्तो ॥
६७०. "मुखदुग्ग विभूत अनरिय^७,
भूनहु^८ पापक दुक्कटकारि ।

१. धनपराजयो—स्या० ।

२. महन्ततरो—सी० ।

३. छत्तिस च—स्या०, रो० ।

४. करोमीति चाह—सी०, स्या०, रो० ।

५. अञ्जो—सी० ।

६. पेसुनियस्मि—सी०, स्या०, रो० ।

७. मनरियं—सी०; मनरिय—स्या०, रो० । ८. भूनहत—स्या० ।

पुरिसन्त कली अवजात,
मा बहुभाणिध नेरयिकोसि ॥

६७१. "रजमाकिरसी अहिताय,
सन्ते गरहसि किब्बिसकारी ।
बहूनि^१ दुच्चरितानि चरित्वा,
गच्छसि^२ खो पपतं चिररत्तं ॥

5

६७२. "न हि नस्सति कस्सचि कम्मं,
एति हतं लभतेव सुवामि ।
दुक्खं मन्दो परलोके,
अत्तनि पस्सति किब्बिसकारी^३ ॥

10

६७३. "अयोसङ्कुसमाहतट्टानं,
तिण्हधारमयभूलमुपेति ।
अथ तत्तअयोगुठसन्निभं^४,
भोजनमत्थि तथा पतिरूपं^५ ॥

६७४. "न हि वग्गु वदन्ति वदन्ता,
नाभिजवन्ति न ताणमुपेन्ति ।
अङ्गारे सन्थते सयन्ति^६,
गिनिसम्पज्जलितं^७ पविसन्ति ॥

15

६७५. "जालेन च ओनहियान^८,
तत्थ हनन्ति अयोमयकूटेहि^९ ।
अन्धं व तिमिसमायन्ति,
तं विततं हि^{१०} यथा महिकायो ॥

20

६७६. "अथ लोहमयं पन कुम्भि,
गिनिसम्पज्जलितं पविसन्ति ।
पच्चन्ति हि तामु चिररत्तं,
अग्गिनिसमासु समुप्पिलवाते^{११} ॥

25

१. बहूनि च—सी०, रो० ।

२. किब्बिसकारी—स्या० ।

३. पटिरूपं—स्या० ।

४. अग्गिनिसमं जलितं—सी०, रो०;

अग्गिनिसमं पज्जलितं—स्या० ।

५. गच्छसि—सी०, रो० ।

६. तत्तं अयोगुठसन्निभं—स्या० ।

७. सेन्ति—सी०, स्या०, रो० ।

८. ओनहियाना—सी०, स्या०, रो० ।

९. अयोमयकूटेभि—म० ।

१०. समुप्पिलवासो—सी०; समुप्पिलवासा—
स्या०, रो० ।

११. स्या० पोत्थके नत्थि ।



६७७. "अथ पुब्बलोहितमिस्से,
तत्थ किं पच्चति किब्बिसकारी^१
ययं दिसकं^२ अधिसेति,
तत्थ किलिस्सति^३ सम्फुसमानो^४ ॥

5 ६७८. "पुब्बवावसथे सलिलिस्मि,
तत्थ किं पच्चति किब्बिसकारी^१
गन्तुं न हि तीरमपत्थि,
सब्बसमा हि समन्तकपट्ठा ॥

10 ६७९. "असिपत्तवनं पन तिण्हं,
त पविसन्ति समुच्छिदगत्ता^५
जिव्हं बलिसेन गहेत्वा,
आरजयारजया^६ विहनन्ति ॥

15 ६८०. "अथ वेतरणिं^७ पन दुगं,
तिण्हधारखुरधारमुपेत्ति^८
तत्थ मन्दा पपतन्ति,
पापकरा^९ पापानि करित्वा^{१०} ॥

20 ६८१. "खादन्ति हि तत्थ रुदन्ते,
सामा सबला काकोलगणा च ।
सोणा सिङ्गाला^{११} पटिगिद्धा^{१२},
कुलला वायसा च वितुदन्ति ॥

६८२. "किच्छा वतयं^{१३} इध वुत्ति,
यो जनो फुसति^{१४} किब्बिसकारी ।
तस्मा इध जीवितसेसे,
किच्चकरो सिया नरो न चप्पमज्जे^{१५} ॥

१. दिसतं—सी०, स्या०, रो० ।

३. सम्फुस्समानो—स्या० ।

५. आरचयारचया—सी०, स्या०, रो० ।

६. वेतरणिं—स्या० ।

८. पापकरा—स्या० ।

१०. सिङ्गाला—सी०, रो० ।

१२. वतयं—सी०, स्या०, रो० ।

१४. चप्पमज्जे—सी०; चमज्जे—

स्या०, रो० ।

२. किलिज्जति—रो० ।

४. समच्छिदगत्ता—सी०, रो०;

समुच्छिन्नगत्ता—स्या० ।

७. तिण्हधारं खुरं—सी०, स्या०, रो० ।

९. कत्वा—स्या० ।

११. पटिगिद्धा—स्या०, रो० ।

१३. पस्सति—सी०, स्या०, रो० ।

६८३. "ते गणिता विदूहि तिलवाहा,
ये पदुमे निरये उपनीता ।
नहुतानि हि कोटियो पञ्च भवन्ति,
द्वादस कोटिसतानि पुनञ्जना ॥
६८४. "याव दुखा^१ निरया इध वृत्ता,
तत्थ पि ताव चिरं वसितब्बं ।
तस्मा सुचिपेसलसाधुगुणेषु,
वाचं मनं सततं^२ परिरक्खे" ति ॥

११. नालकसुतं

६८५. "आनन्दजाते त्तिदसगणे पतीते,
सक्क^३ च^३ इन्दं सुचिवसने च देवे ।
दुस्सं गहेत्वा अतिरिव थोमयन्ते,
असितो इसि अद्दस दिवाविहारे ॥
६८६. दिस्वान देवे मुदितमने^४ उदग्गे,
चित्ति^५ करित्वान^६ इदमवोच^६ तत्थ ।
"किं देवसङ्घो अतिरिव कल्यरूपो,
दुस्सं गहेत्वा रमयथ^७ किं पटिच्च ॥
६८७. "यदा पि आसी असुरेहि सङ्गमो,
जयो सुरानं असुरा पराजिता^८ ।
तदा पि नेतादिसो लोमहंसनो,
किमब्भूतं^९ दट्ठु मरु पमोदिता ॥
६८८. "सेव्हेन्ति^{१०} गायन्ति च वादयन्ति च,
भुजानि फोठेन्ति^{११} च नच्चयन्ति च ।
पुच्छामि वोहं मेरुमुद्धवासिने,^{१२}
धुनाथ मे संसयं खिप्पं^{१३} मारिसा" ॥

१. दुःखा—सी०, स्या०, रो० । २. पकतं—स्या०, ।
३-३. सक्कच्च—सी०, रो० । ४. पमुदितमने—स्या० ।
५. वित्ति—रो० । ६-६. करित्वा इदमवोचासि—सी०, रो०;
७. भमयथा—सी०; भमयथ—रो० । करित्वा—स्या० ।
८. पराजितो—स्या० । ९. किमब्भूतं—स्या० ।
१०. सेवेन्ति—सी० । ११. पोठेन्ति—सी०, रो० ।
१२. मेरुमुद्धवासिनो—सी० । १३. खिप्पं—स्या० ।



६८९. “सो बोधिसत्तो रतनवरो अतुल्यो,
मनुस्सलोके हितसुखत्थाय^१ जातो ।
सक्यान गामे जनपदे लुम्बिनेय्ये,
तेनम्ह तुट्ठा अतिरिव कल्यरूपा ॥
- 5 ६९०. “सो सब्बसत्तुत्तमो अग्गपुग्गलो,
नरासभो सब्बपजानमुत्तमो ।
वत्तेस्सति चक्कमिस्सिव्ह्ये वने,
नदं व सीहो बलवा मिगाभिभू^२” ॥
- 10 ६९१. तं सहं सुत्वा तुरितमवसरी^३ सो,
सुद्धोदनस्स तद भवनं^४ उपाविसि^५ ।
निसज्ज तत्थ इदमवोचासि^६ सकये,
“कुहि कुमारो अहमपि दट्ठुकामो” ॥
- 15 ६९२. ततो कुमारं जलितमिव सुवण्णं,
उक्कामुखे व सुकुसलसम्पहट्ठं ।
दहल्लमानं सिरिया अनोमवण्णं,
दस्सेसु पुत्तं असितव्हयस्स सक्या ॥
- 20 ६९३. दिस्वा कुमारं सिखिमिव पज्जलन्तं,
तारासभं व नभसिगमं विसुद्धं ।
सुरियं तपन्तं सरदरिवब्भमुत्तं^७,
आनन्दजातो विपुलमलत्थ पीति ॥
६९४. अनेकसाखं च सहस्समण्डलं,
छत्तं मरु धारयुमन्तलिक्खे^८ ।
सुवण्णदण्डा वीतिपतन्ति चामरा,
न दिस्सरे चामरछत्तगाहका ॥
- 25 ६९५. दिस्वा जटी कण्हसिरिव्हयो इसि,
सुवण्णनिकखं^९ विय पण्डुकम्बले ।
सेतं च छत्तं धारयन्तं^{१०} मुद्धनि,
उदग्गचित्तो सुमनो पटिग्गहे ॥

१. हितसुखाय—सी०, स्या०, रो० ।

२. मिगाधिभू—सी०, रो० ।

३. तुरितमवसरी—सी०;
तुसित्ता अवसरी—रो० ।

४-४. भवनमुपागमि—सी०;

भवनं उपागमि—रो० ।

५. इदमवोचापि—स्या० ।

६. सारदरिवब्भमुत्तं—स्या० ।

७. धारेय्युमन्तलिक्खे—स्या० ।

८. सुवण्णनेक्खं—रो० ।

९. धारयन्तं—सी०; धारयन्त—स्या० ।

६९६. पटिगहेत्वा पन सक्कपुङ्गवं,
जिगीसतो^१ लक्खणमन्तपारगू ।
पसन्नचित्तो गिरमब्भुदीरयि,
“अनुत्तरायं द्विपदानमुत्तमो”^२ ॥
६९७. अथत्तनो गमनमनुस्सरन्तो,
अकल्यरूपो गव्ठयति अस्सुकानि ।
दिस्वान सक्का इसिमवोचुं रुदन्तं,
“नो चे कुमारे भविस्सति अन्तरायो” ॥
६९८. दिस्वान सक्के इसिमवोच अकल्ये,
“नाहं कुमारे अहितमनुस्सरामि ।
न चापिमस्स भविस्सति अन्तरायो,
न ओरकायं अधिमानसा^३ भवाथ ॥
६९९. “सम्बोधिपत्तो फुसिस्सतायं कुमारो,
सो धम्मचक्कं परमविसुद्धदस्सी ।
वत्तेस्सतायं बहुजनहितानुकम्पो,
वित्थारिकस्स भविस्सति ब्रह्मचरियं ॥
७००. “ममं च आयु न चिरमिधावसेसो,
अथन्तरा मे भविस्सति कालकिरिया ।
सोहं न सोस्सं^४ असमधुरस्स धम्मं,
तेनम्हि अट्टो व्यसनंगतो^५ अघावी” ॥
७०१. “सो साकियानं विपुलं जनेत्वा^६ पीति,
अन्तेपुरम्हा निग्गमा^७ ब्रह्मचारी ।
सो भागिनेय्यं सयं अनुकम्पमानो,
समादपेसि असमधुरस्स धम्मे ॥
७०२. “बुद्धो ति घोसं यद^८ परतो सुणासि,
सम्बोधिपत्तो विवरति^९ धम्ममगं ।

5

10

15

20

25

१. जिगीसको—सी०, स्या०, रो० ।

३. अधिमानसा—सी०, स्या०, रो० ।

५. व्यसनंगतो—सी०, रो०;

व्यसनंगतो—स्या० ।

७. निग्गमा—स्या०; निरगमा—स्या०;

निरगम—रो० ।

२. द्विपदानमुत्तमो—सी०, स्या०, रो० ।

४. सुस्सं—सी०, स्या०, रो० ।

६. जनेत्व—सी०, रो०;

जनेत्वान—स्या० ।

८. यदि—स्या० ।

९. विवरति—सी०, रो० ।



गन्त्वान तत्थ समयं^१ परिपुच्छमानो^२,
चरस्सु तस्मि भगवति ब्रह्मचरियं” ॥

७०३. तेनानुसिद्धो हितमनेन^३ तादिना,
अनागते परमविसुद्धदस्सिना ।

५ सो नालको^४ उपचितपुञ्जासञ्चयो,
जिनं पतिक्वं परिवसि रक्खितिन्द्रियो ॥

७०४. सुत्वान घोसं जिनवरचक्कवत्तने,
गन्त्वान दिस्वा इसिनिसभं पसन्नो ।
मोनेय्यसेट्ठं मुनिपवरं^५ अपुच्छि,
समागते असिताव्हयस्स^६ सासने ति ॥

10

वत्थुगाथा निद्विता ।

७०५. “अञ्जातमेतं वचनं, असितस्स यथातथं ।
तं तं गोतम पुच्छामि^७, सव्वधम्मान पारगुं ॥

७०६. “अनगारियुपेतस्स, भिक्खाचरियं जिगीसतो ।
मुनि^८ पब्रूहि मे पुट्ठो, मोनेय्यं उत्तमं पदं” ॥

15

७०७. “मोनेय्यं ते उपञ्जिस्सं, (इति भगवा)
दुक्करं दुरभिसम्भवं ।
हन्द ते नं पक्खामि, सन्थम्भस्सु दव्वहो भव ॥

७०८. “समानभागं^९ कुब्बेथ, गामे अक्कुट्टवन्दितं^{१०} ।
मनोपदोसं रक्खेय्य, सन्तो अनुणतो^{११} चरे^{१२} ॥

20

७०९. “उच्चावचा निच्छरन्ति, दाये अग्गिसिखूपमा ।
नारियो मुनिं पलोभेन्ति, तासु तं मा पलोभयुं^{१३} ॥

७१०. “विरतो मेथुना धम्मा, हित्वा कामे परोपरे^{१४} ।
अविरुद्धो असारत्तो, पाणेषु तसथावरे ॥

25

७११. “यथा अहं तथा एते, यथा एते तथा अहं ।
अत्तानं उपमं कत्वा, न हनेय्य न घातये ॥

१. सयं—सी०, स्या०, रो० ।

२. हितमनसेन—सी०, रो० ।

५. मुनिवरं—स्या० ।

७. पुच्छामि—सी०, रो० ।

९. समानभावं—सी०, स्या०, रो० ।

११-११. अनुणगोचरो—स्या० ।

१३. परोपरे—सी०, रो०; वरावरे—स्या० ।

२. परिपुच्छयानो—सी०, रो० ।

४. नाळको—स्या० ।

६. असितव्हयस्स—सी०, स्या०, रो० ।

८. मुनि—स्या० ।

१०. अक्कुट्टवन्दितं—स्या० ।

१२. पलोभेय्यु—स्या० ।

७१२. "हित्वा इच्छं च लोभं च, यत्थ सत्तो पुथुज्जनो ।
चक्खुमा पटिपज्जेय्य, तरेय्य नरकं इमं ॥
७१३. "ऊनूदरो^१ मित्ताहारो, अप्पिच्छस्स अलोलुपो ।
सदा^२ इच्छाय निच्छातो^३, अनिच्छो होति निब्बुतो ॥
७१४. "स पिण्डचारं चरित्वा, वनन्तमभिहारये ।
उपट्ठितो रुक्खमूलस्मि, आसनूपगतो मुनि ॥
७१५. "स ज्ञानपमुतो धीरो, वनन्ते रमितो सिया ।
ज्ञायेथ रुक्खमूलस्मि, अत्तानमभितोसयं ॥
७१६. "ततो रत्या विवसाने^४, गामन्तमभिहारये ।
अव्हानं नाभिनन्देय्य, अभिहारं च गामतो ॥
७१७. "न मुनी गाममागम्म, कुलेसु सहसा चरे ।
घासेसनं छिन्नकथा, न वाचं पयुतं भणे ॥
७१८. "अलत्थं यदिदं साधु, नालत्थं कुसलं^५ इति^६ ।
उभयेनेव सो तादी, रुक्खंवुपनिवत्तति^७ ॥
७१९. "स पत्तपाणि विचरन्तो, अमूगो मूगसम्मतो ।
अप्प दानं न हीव्ठेय्य^८, दातारं नावजानिया ॥
७२०. "उच्चावचा हि पटिपदा, समणेन पकासिता ।
न पारं दिगुणं यन्ति, नयिदं एकगुणं^९ मुत्तं^{१०} ॥
७२१. "यस्स च विसता नत्थि, छिन्नसोतस्स भिक्खुनो ।
किच्चाकिच्चप्पहीनस्स, परिव्ठाहो^{११} न विज्जति ॥
७२२. "मोनेय्यं ते उपज्जिस्सं^{१२}, खुरधारूपमो भवे ।
जिव्हाय तालुमाहच्च, उदरे सज्जातो सिया ॥
७२३. "अलीनचित्तो च सिया, न चा पि बहु चिन्तये ।
निरामगन्धो असितो, ब्रह्मचरियपरायणो^{१३} ॥

१. ओनोदरो—स्या० ।
२. सवे—सी, रो० ।
३. निच्छानो—सी० ।
४. विवसने—सी०, स्या०, रो० ।
५-५. कुसला मिति—स्या०, रो० ।
६. रुक्खं उपनिवत्तति—स्या० ।
७. हीलेय्य—सी० ।
८-८. एकगुणमुत्तं—स्या० ।
९. परिलाहो—सी० ।
१०. उपज्जिस्संति भगवा—सी०, स्या०, रो० ।
११. ब्रह्मचरियपरायणो—सी०, स्या०, रो० ।



७२४. “एकासनस्स सिक्खेथ, समणूपासनस्स^१ च ।
एकत्तं मोनमक्खातं, एको चे^२ अभिरमिस्ससि ।
अथ भाहिंसि^३ दसदिसा ॥
७२५. “सुत्वा धीरानं निग्घोसं^४, ज्ञायीनं कामचागिनं ।
ततो हिरिं च सद्धं च, भिय्यो कुब्बेथ मामको ॥
७२६. “तं नदीहि विजानाथ, सोब्भेसु पदरेसु च ।
सणन्ता यन्ति कुसोब्भा^५, तुण्ही यन्ति^६ महोदधी ॥
७२७. “यद्दूनखं तं सणति,^७ यं पूरं सन्तमेव तं ।
अड्ढकुम्भूपमो बालो, रहदो पूरो व पण्डितो ॥
- १० ७२८. “यं समणो बहु^८ भासति, उपेतं अत्थसञ्चितं ।
जानं सो धम्मं देसेति, जानं सो बहु भासति ॥
७२९. “यो च जानं संयतत्तो,^९ जानं न बहु भासति ।
स मुनी मोनमरहति, स मुनी मोनमज्झगा^{१०}” ति ॥

१२. द्वयतानुपस्सनासुतं

- एवं मे सुतं । एकं समयं भगवा सावत्थियं विहरति पुब्बारामे मिगारमातु-
१५ पासादे । तेन खो पन समयेन भगवा तदहुपोसथे पत्तरसे पुण्णाय पुण्णमाय रत्तिया
भिक्षुसङ्घपरिवृतो अब्भोकासे निसिन्नो होति । अथ खो भगवा तुण्हीभूतं तुण्ही-
भूतं भिक्षुसङ्घं अनुविलोकेत्वा भिक्षू आमन्तेसि—

- “ये ते, भिक्खवे, कुसला धम्मा अरिया निय्यानिका सम्बोधगामिनो^{११},
तेसं वो, भिक्खवे, कुसलानं धम्मानं अरियानं निय्यानिकानं सम्बोधगामीनं का
२० उपनिसा सवनाया’ ति इति चे, भिक्खवे, पुच्छितारो अस्सु, ते एवमस्सु
वचनीया । ‘यावदेव द्वयतानं धम्मानं यथाभूतं ज्ञाणाया’ ति । किं च द्वयतं
वदेथ ?

१. समणोपासनस्स— स्या०, रो० ।

३. भासिहि—सी०, स्या०, रो० ।

५. कुस्सुब्भा—सी०; कुसुब्भा—स्या०;
कुस्सोब्भा—रो० ।

८. बहु—सी०, स्या०, रो० ।

१०. मोनमज्झगा—स्या० ।

२. वे—सी०, स्या०, रो० ।

४. निग्घोसं—म० ।

६. याति—रो० ।

७. सनति—सी०, स्या०, रो० ।

९. संयतत्तो—सी० ।

११. सम्बोधिगामिनो—स्या० ।

(१) इदं दुक्खं, अयं दुक्खसमुदयो ति अयमेकानुपस्सना । अयं दुक्ख-
निरोधो, अयं दुक्खनिरोधगामिनी पटिपदा ति, अयं दुतियानुपस्सना । एवं सम्मा
द्वयतानुपस्सिनो खो^१, भिक्खवे, भिक्खुनो अप्पमत्तस्स आतापिनो पहितत्तस्स
विहरतो द्विन्नं फज्जानं अञ्जातरं फलं पाटिकङ्क^२—दिट्ठेव धम्मं अञ्जा, सति
वा उपादिसेसे अनागामिता” ति ।

5

इदमवोच भगवा । इदं वत्वान^२ सुगतो अथापरं एतदवोच सत्था—

७३०. “ये दुक्खं नप्पजानन्ति, अथो दुक्खस्स सम्भवं ।
यत्थ च सब्बसो दुक्खं, असेसं उपरुज्झति ।
तं च मग्गं न जानन्ति, दुक्खूपसमगामिनं ॥

७३१. “चेतोविमुत्तिहीना ते, अथो पञ्चाविमुत्तिया ।
अभब्बा ते अन्तकिरियाय, ते वे जातिजरूपगा ॥

10

७३२. “ये च दुक्खं पजानन्ति, अथो दुक्खस्स सम्भवं ।
यत्थ च सब्बसो दुक्खं, असेसं उपरुज्झति ।
तं च मग्गं पजानन्ति, दुक्खूपसमगामिनं ॥

७३३. “चेतोविमुत्तिसम्पन्ना, अथो पञ्चाविमुत्तिया ।
अब्बा ते अन्तकिरियाय, न ते जातिजरूपगा” ति ॥

15

(२) “‘सिया अञ्जेन पि परियायेन सम्मा द्वयतानुपस्सना’ ति, इति
चे, भिक्खवे, पुच्छितारो अस्सु; ‘सिया’ तिस्सु वचनीया । कथं च सिया? यं
किञ्चि दुक्खं सम्भोति सब्बं उपधिपच्चया ति, अयमेकानुपस्सना । उपधीनं त्वेव
असेसविरागनिरोधा नत्थि दुक्खस्स सम्भवो ति, अयं दुतियानुपस्सना । एवं 20
सम्मा... पे०... सति वा उपादिसेसे अनागामिता” ति ।

इदमवोच भगवा । इदं वत्वान सुगतो अथापरं एतदवोच सत्था—

७३४. “उपधिनिदाना पभवन्ति दुक्खा, ये केचि लोकस्मिन्नेकरूपा ।
यो वे अविद्धा उपधिं करोति, पुनप्पुनं दुक्खमुपेति मन्दो ।
तस्मा पजानं उपधिं न कयिरा, दुक्खस्स जातिप्पभवानुपस्सी” ति ॥ 25

(३) “‘सिया अञ्जेन पि परियायेन सम्मा द्वयतानुपस्सना’ ति, इति
चे, भिक्खवे, पुच्छितारो अस्सु; ‘सिया’ तिस्सु वचनीया । कथं च सिया? यं
किञ्चि दुक्खं सम्भोति सब्बं अविज्जापच्चया ति, अयमेकानुपस्सना । अविज्जाय
त्वेव असेसविरागनिरोधा नत्थि दुक्खस्स सम्भवो ति, अयं दुतियानुपस्सना ।
एवं सम्मा... पे०... सति वा उपादिसेसे अनागामिता” ति ।

30

इदमवोच भगवा । इदं वत्वा सुगतो अथापरं एतदवोच सत्था—



७३५. “जातिमरणसंसारं, ये वजन्ति पुनप्पुनं ।

इत्थभावञ्जायाभावं, अविज्जायेव सा गति ॥

७३६. “अविज्जा हायं महामोहो, येनिदं^१ संसितं^२ चिरं ।

विज्जागता च^३ ये^३ सत्ता, न^३ ते गच्छन्ति^३ पुनब्भवं” ति ॥

५ (४) सिया अञ्जो न पि...पे०...कथं च सिया ? यं किञ्चि दुक्खं सम्भोति सब्बं सङ्खारपच्चया ति, अयमेकानुपस्सना । सङ्खारानं त्वेव असेस- विरागनिरोधा नत्थि दुक्खस्स सम्भवो ति, अयं दुतियानुपस्सना...पे०... अथापरं एतदवोच सत्था—

७३७. “यं किञ्चि दुक्खं सम्भोति, सब्बं सङ्खारपच्चया ।

१० सङ्खारानं निरोधेन, नत्थि दुक्खस्स सम्भवो ॥

७३८. “एतमादीनवं ज्ञात्वा, दुक्खं सङ्खारपच्चया ।

सब्बद्वसङ्खारसमथा, सञ्जानं^४ उपरोधना ।

एवं दुक्खकखयो होति, एतं ज्ञात्वा यथातथं ॥

७३९. “सम्मद्दसा वेदगुनो, सम्मदञ्जाय पण्डिता ।

१५ अभिभूय मारसंयोगं, न^५ गच्छन्ति^५ पुनब्भवं” ति ॥

(५) सिया अञ्जो न पि...पे०...कथं च सिया ? यं किञ्चि दुक्खं सम्भोति सब्बं विज्जाणपच्चया ति, अयमेकानुपस्सना । विज्जाणस्स त्वेव असेसविरागनिरोधा नत्थि दुक्खस्स सम्भवो ति, अयं दुतियानुपस्सना । एवं सम्मा...पे०...अथापरं एतदवोच सत्था—

२० ७४०. “यं किञ्चि दुक्खं सम्भोति, सब्बं विज्जाणपच्चया ।

विज्जाणस्स निरोधेन, नत्थि दुक्खस्स सम्भवो ॥

७४१. “एतमादीनवं ज्ञात्वा, दुक्खं विज्जाणपच्चया ।

विज्जाणूपसमा भिक्खु, निच्छातो परिनिब्बुतो” ति ॥

(६) सिया अञ्जो न पि...पे०...कथं च सिया ? यं किञ्चि दुक्खं सम्भोति सब्बं फस्सपच्चया ति, अयमेकानुपस्सना । फस्सस्स त्वेव असेसविराग- निरोधा नत्थि दुक्खस्स सम्भवो ति, अयं दुतियानुपस्सना । एवं सम्मा...पे०... अथापरं एतदवोच सत्था—

७४२. “तेसं फस्सपरेतानं, भवसोतानुसारिणं ।

कुम्मग्गपटिपन्नानं^६, आरा संयोजनकखयो ॥

१-१. यदिदं सस्सतं—स्या० ।

२-२. व ये—रो०; येव—स्या० ।

३-३. ना गच्छन्ति—सी०, रो० ।

४. सञ्जाया—रो० ।

५-५. नागच्छन्ति—सी०, रो० ।

६. कुम्मग्गं पटिपन्नानं—स्या० ।



७४३. “ये च फस्सं परिञ्जाय, अञ्जायुपसमे^१ रता ।

ते वे^२ फस्साभिसमया, निच्छाता परिनिब्बुता” ति ॥

(७) सिया अञ्जेन पि...पे०...कथं च सिया ? यं किञ्चि दुक्खं सम्भोति सब्बं वेदनापच्चया ति, अयमेकानुपस्सना । वेदनानं त्वेव असेसविराग-निरोधा नत्थि दुक्खस्स सम्भवो ति, अयं दुतियानुपस्सना । एवं सम्मा...पे०... अथापरं एतदवोच सत्था—

७४४. “सुखं वा यदि वा दुखं, अदुक्खमसुखं सह ।

अज्झत्तं च वहिद्धा च, यं किञ्चि अत्थि वेदितं ॥

७४५. “एतं^३ दुक्खं ति ज्ञात्वा, मोसधम्मं पलोकितं^४ ।

फुस्स फुस्स वयं पस्सं, एवं तत्थ विजानति^५ ।

वेदनानं खया^६ भिक्खु, निच्छातो परिनिब्बुतो” ति^७ ॥

(८) सिया अञ्जेन पि...पे०...कथं च सिया ? यं किञ्चि दुक्खं सम्भोति सब्बं तण्हापच्चया ति, अयमेकानुपस्सना । तण्हाय त्वेव असेसविरागनिरोधा नत्थि दुक्खस्स सम्भवो ति, अयं दुतियानुपस्सना । एवं सम्मा...पे०... अथापरं एतदवोच सत्था—

७४६. “तण्हादुतियो पुरिसो, दीधमद्धान संसारं ।

इत्थभावञ्जाथाभावं, संसारं नातिवत्तति ॥

७४७. “एतमादीनवं ज्ञात्वा, तण्हं^८ दुक्खस्स सम्भवं ।

वीततण्हो अनादानो, सतो भिक्खु परिब्वजे” ति ॥

(९) सिया अञ्जेन पि...पे०...कथं च सिया ? यं किञ्चि दुक्खं सम्भोति सब्बं उपादानपच्चया ति, अयमेकानुपस्सना । उपादानानं^९ त्वेव असेसविराग-निरोधा नत्थि दुक्खस्स सम्भवो ति, अयं दुतियानुपस्सना । एवं सम्मा...पे०... अथापरं एतदवोच सत्था—

७४८. “उपादानपच्चया भवो, भूतो दुक्खं निगच्छति ।

जातस्स मरणं होति, एसो दुक्खस्स सम्भवो ॥

७४९. “तस्मा उपादानकखया^{१०}, सम्मदञ्जाय पण्डिता ।

जातिकखयं अभिञ्जाय, न गच्छन्ति पुनरभवं” ति ॥

१. पञ्जायउपसमे—स्या० ।

२. पि—स्या० ।

३. एवं—सी० ।

४. पलोकितं—सी० ।

५. विरज्जति—सी०, रो० ।

६-६. खयायेव नत्थि दुक्खस्स सम्भवोति—

७. तण्हा—सी०, स्या०, रो० ।

स्या० ।

८. उपादानस्स—स्या० ।

९. उपादानखया—सी० ।



(१०) सिया अञ्जेन पि...पे०...कथं च सिया ? यं किञ्चि दुक्खं सम्भोति सब्बं आरम्भपच्चया ति, अयमेकानुपस्सना । आरम्भानं त्वेव असेस-विरागनिरोधा नत्थि दुक्खस्स सम्भवो ति, अयं दुतियानुपस्सना । एवं सम्मा...पे०...अथापरं एतदवोच सत्था—

५ ७५०. “यं किञ्चि दुक्खं सम्भोति, सब्बं आरम्भपच्चया ।
आरम्भानं निरोधेन, नत्थि दुक्खस्स सम्भवो ॥

७५१. “एतमादीनवं ज्ञत्वा, दुक्खं आरम्भपच्चया ।
सब्बारम्भं पटिनिस्सज्ज, अनारम्भे विमुत्तिनो ॥

७५२. “उच्छिन्नभवतण्हस्स, सन्तचित्तस्स भिक्खुनो ।
१० विक्खीणो^१ जातिसंसारो, नत्थि तस्स पुनब्भवो” ति ॥

(११) सिया अञ्जेन पि...पे०...कथं च सिया ? यं किञ्चि दुक्खं सम्भोति सब्बं आहारपच्चया ति, अयमेकानुपस्सना । आहारानं त्वेव असेस-विरागनिरोधा नत्थि दुक्खस्स सम्भवो ति, अयं दुतियानुपस्सना : एवं सम्मा...पे०...अथापरं एतदवोच सत्था—

१३ ७५३. “यं किञ्चि दुक्खं सम्भोति, सब्बं आहारपच्चया ।
आहारानं निरोधेन, नत्थि दुक्खस्स सम्भवो ॥

७५४. “एतमादीनवं ज्ञत्वा, दुक्खं आहारपच्चया ।
सब्बाहारं^२ परिञ्जाय, सब्बाहारमनिस्सितो ॥

७५५. “आरोग्यं सम्मदञ्जाय, आसवानं परिकखया ।
२० सङ्खाय सेवी धम्मट्ठो, सङ्ख्यं^३ नापेति वेदगू” ति ॥

(१२) सिया अञ्जेन पि...पे०...कथं च सिया ? यं किञ्चि दुक्खं सम्भोति सब्बं इज्जितपच्चया ति, अयमेकानुपस्सना । इज्जितानं त्वेव असेस-विरागनिरोधा नत्थि दुक्खस्स सम्भवो ति, अयं दुतियानुपस्सना । एवं सम्मा...पे०...अथापरं एतदवोच सत्था—

२५ ७५६. “यं किञ्चि दुक्खं सम्भोति, सब्बं इज्जितपच्चया ।
इज्जितानं निरोधेन, नत्थि दुक्खस्स सम्भवो ॥

७५७. “एतमादीनवं ज्ञत्वा, दुक्खं इज्जितपच्चया ।
तस्मा हि^४ एजं वोस्सज्ज, सङ्खारे उपरुन्धिय^५ ।
अनेजो अनुपादानो, सतो^६ भिक्खु परिब्बजे” ति ॥

१. वितिण्णे—सी०, रो० ।

३. सङ्खं—सी०, रो० ।

५. उपरुन्धिया—स्या० ।

२. सब्बाहारे—स्या० ।

४. सी०, रो० पोत्यकेसु नत्थि ।

६. ततो—स्या० ।

(१३) सिया अञ्जेन पि...पे०...कथं च सिया ? निस्सितस्स चलितं होती ति, अयमेकानुपस्सना । अनिस्सितो न चलती ति, अयं दुतियानुपस्सना । एवं सम्मा...पे०...अथापरं एतदवोच सत्था—

७५८. “अनिस्सितो न चलति, निस्सितो च उपादियं ।

इत्थभावञ्जाथाभावं, संसारं नातिवत्तति ॥

5

७५९. “एतमादीनवं ज्ञात्वा, निस्सयेसु महब्भयं ।

अनिस्सितो अनुपादानो, सतो भिक्खु परिब्बजे” ति ॥

(१४) सिया अञ्जेन पि...पे०...कथं च सिया ? रूपेहि, भिक्खवे, अरूपा^१ सन्ततरा ति, अयमेकानुपस्सना । अरूपेहि निरोधो सन्ततरो ति, अयं दुतियानुपस्सना । एवं सम्मा...पे०...अथापरं एतदवोच सत्था—

10

७६०. “ये च रूपपगा सत्ता, ये च अरूपट्ठायिनो^२ ।

निरोधं अप्पजानन्ता, आगन्तारो पुनब्भवं ॥

७६१. “ये च रूपे परिञ्जाय, अरूपेसु असण्ठिता^३ ।

निरोधे ये^४ विमुच्चन्ति^५, ते जना मच्चुहायिनो” ति ॥

(१५) सिया अञ्जेन पि...पे०...कथं च सिया ? यं, भिक्खवे, सदेवकस्स लोकस्स समारकस्स सब्रह्मकस्स सस्समणब्राह्मणिया पजाय सदेवमनुस्साय इदं सच्चं ति उपनिञ्जायितं तदमरियानं एतं मुसा ति यथाभूतं सम्मप्पञ्जाय सुदिट्ठं^६, अयमेकानुपस्सना । यं, भिक्खवे, सदेवकस्स...पे०...सदेवमनुस्साय इदं मुसा ति उपनिञ्जायितं, तमरियानं एतं सच्चं ति यथाभूतं सम्मप्पञ्जाय सुदि, अयं दुतियानुपस्सना । एवं सम्मा...पे०...अथापरं एतदवोच सत्था—

20

७६२. “अनत्तनि अत्तमानि^७, पस्स लोकं सदेवकं ।

निविट्ठं नामरूपस्मि, इदं सच्चं ति मञ्जाति ॥

७६३. “येन येन हि मञ्जान्ति, ततो तं होति अञ्जाथा ।

तज्झिह तस्स मुसा होति, मोसधम्मज्झिह इत्तरं ॥

७६४. “अमोसधम्मं निब्बानं तदरिया सच्चतो^८ विट्ठ ।

ते वे सच्चाभिसमया, निच्छाता परिनिब्बुता” ति ॥

25

(१६) सिया अञ्जेन पि परियायेन सम्मा द्वयतानुपस्सना^९ ति, इति चे, भिक्खवे, पुच्छितारो अस्सु; ‘सिया’ तिस्सु^{१०} वचनीया । कथं च सिया ? यं,

१. आरूपा—सी०, रो० ।

२. आरूपवासिनो—सी०, रो० ।

३. सुसण्ठिता—सी०, स्या०, रो० ।

४-५. येवमुच्चन्ति—स्या० ।

६. सुदिट्ठं—सी०, रो० ।

७. अत्तमानी—स्या०; अत्तमानि—रो० ।

८. सच्चनो—सी० ।

९. तिस्स—सी० ।



भिक्षवे, सदेवकस्स लोकस्स समारकस्स सब्रह्मकस्स सस्समणब्राह्मणियो पजाय सदेवमनुस्साय इदं सुखं ति उपनिज्झायितं, तदमरियानं एतं दुखं ति यथाभूतं सम्मप्पञ्जाय सुदिट्ठं, अयमेकानुपस्सना । यं, भिक्षवे, सदेवकस्स...पे०...सदेवमनुस्साय इदं दुखं ति उपनिज्झायितं तदमरियानं एतं सुखं ति यथाभूतं
 5 सम्मप्पञ्जाय सुदिट्ठं, अयं दुतियानुपस्सना । एवं सम्मा द्वयतानुपस्सिनो खो, भिक्षवे, भिक्षुनो अप्पमतस्स आतापिनो पहितत्तस्स विहरतो द्वित्रं फलानं अञ्जातरं फलं पाटिकङ्खं^१—दिट्ठेव धम्मे अञ्जा, सति वा उपादिसेसे^२ अनागामिता^३ ति ।

इदमवोच भगवा । इदं वत्वान सुगतो अथापरं एतदवोच सत्था—

10 ७६५. “रूपा सदा रसा गन्धा, फस्सा धम्मा च केवला ।
 इट्ठा कन्ता मनापा च, यावतत्थी ति वुच्चति ॥

७६६. “सदेवकस्स लोकस्स, एते वो सुखसम्मता ।
 यत्थ चेते निरुज्झन्ति, तं नेसं^३ दुक्खसम्मतं ॥

15 ७६७. “सुखं ति दिट्ठमरियेहि, सक्कायस्सुपरोधनं ।
 पच्चनीकमिदं होति, सब्बलोकेन पस्सतं ॥

७६८. “यं परे सुखतो आहु, तदरिया आहु दुक्खतो ।
 यं परे दुक्खतो आहु, तदरिया सुखतो विदू ॥

७६९. “पस्स धम्मं दुराजानं, सम्पमूव्वहेत्थविदसु ।
 निवुतानं तमो होति, अन्धकारो अपस्सतं ॥

20 ७७०. “सतं च विवटं होति, आलोको पस्सतामिव ।
 तन्तिके न विजानन्ति, मगा धम्मस्स कोविदा ॥

७७१. “भवरागपरेतेहि, भवसोतानुसारिभि ।
 मारधेयानुपन्नेहि^४, नायं धम्मो सुसम्बुधो ॥

25 ७७२. “को नु अञ्जात्र मरियेहि, पदं सम्बुद्धुमरहति^५ ।
 यं पदं सम्मदञ्जाय, परिनिब्बन्ति अनासवा^६ ति ॥

इदमवोच भगवा । अत्तमना ते भिक्षू भगवतो भासितं अभिनन्दुं ति ।
 इमस्मि च^१ पन वेय्याकरणस्मि भञ्जामाने सद्विमत्तानं भिक्षूनं अनुपादाय
 आसवेहि चित्तानि विमुच्चिसू ति ।

१. पातिकङ्खं—रो० ।

३. तेसं—सी० ।

५. सम्बुद्धमरहति—स्या० ।

२. उपदिसेसे—रो० ।

४. मारधेयानुपन्नेहि—स्या० ।

६. खो—सी०, रो० ।

तस्सुदानं

सच्चं उपधि अविज्जा च, सङ्खारे^१ विज्जाणपञ्चमं ।

फस्सवेदनिया तण्हा, उपादानारम्भाहारा^२ ।

इज्जितं चलितं^३ रूपं, सच्चं दुक्खेन सोव्ठसा ति ॥

महावग्गो ततियो ।

तस्सुदानं

पव्वज्जा च^४ पधानं च, सुभासितं च सुन्दरि^५ ।

माघसुत्तं^६ सभियो च, सेलो सल्लं च^७ वुच्चति^८ ॥

वासेट्ठो चा पि कोकालि, नालको^९ द्वयैतानुपस्सना^{१०} ।

द्वादसेतानि सुत्तानि, महावग्गो ति वुच्चती ति ॥

—:०:—

तस्सुदानं .६

। विज्जाणप सतीकडुमि त्रि हती, विज्जाणपकडुमि त्रि हती .१००

॥ तण्हाणु हती न कल्लि हती तण्हा, त्रि विज्जाणप हती तण्हाणु हती .१००

। तण्हाणु हती न तण्हाणु हती, तण्हाणु हती तण्हाणु हती .१०० ३१

॥ तण्हाणु हती तण्हाणु हती, तण्हाणु हती तण्हाणु हती .१००

। तण्हाणु हती तण्हाणु हती, तण्हाणु हती तण्हाणु हती .१००

॥ तण्हाणु हती तण्हाणु हती, तण्हाणु हती तण्हाणु हती .१००

१. सङ्खार—सी०, स्या० ।

२. उपादानारम्भा आहारा—सी० ।

३. फन्दितं—सी०, स्या० । ४-४. पधाना च सुभा च सुन्दरी तथा—

५. माघसुत्त—स्या० । ६. सभियो च स्या० ।

६-६. पवुच्चति—सी०, स्या० । ७. नाल—सी० ।

८. द्वयैतानुपस्सनं—स्या० । ९. त्रि—स्या० ।



४. अट्टकवग्गो

१. कामसुत्तं

७७३. कामं कामयमानस्स, तस्स चे तं समिज्झति ।
अद्धा पीतिमनो होति, लद्धा मच्चो यदिच्छति ॥
७७४. तस्स चे कामयानस्स, छन्दजातस्स जन्तुनो ।
ते कामा परिहायन्ति, सल्लविद्धो व रूपति ॥
- 5 ७७५. यो कामे परिवज्जेति, सप्पस्सेव पदा सिरो ।
सोमं^१ विसत्तिकं लोके, सतो समतिवत्तति ॥
७७६. खेत्तं वत्थुं हिरञ्जं^२ वा, गवस्सं^३ दासपोरिसं ।
थियो बन्धू पुथु^४ कामे, यो नरो अनुगिज्झति ॥
७७७. अबला नं बलीयन्ति, मद्दन्तेनं परिस्सया ।
ततो नं दुक्खमन्वेति, नावं भिन्नमिवोदकं ॥
- 10 ७७८. तस्मा जन्तु सदा सतो, कामानि परिवज्जये ।
ते पहाय तरे ओघं, नावं सित्वा^५ व^६ पारगू ति ॥

२. गुहट्टकसुत्तं

७७९. सत्तो गुहायं बहुनाभिच्छन्नो, तिट्ठं नरो मोहर्नास्मि पगाव्हो ।
दूरे विवेका हि तथाविधो सो, कामा हि लोके न हि सुप्पहाया ॥
- 15 ७८०. इच्छानिदाना भवसातबद्धा^१, ते दुप्पमुञ्चा न हि अञ्जामोक्खा ।
पच्छा पुरे वा पि अपेक्खमाना^२, इमेव कामे पुरिमेव जप्पं ॥
७८१. कामेसु गिद्धा पसुता पमूव्हो^३, अवदानिया ते विसमे निविट्ठा ।
दुक्खूपनीता परिदेवयन्ति, किंसू भविस्साम इतो चुतासे ॥

१. सो इमं—सी०, रो० ।

२. पुथू—स्या० ।

४-४. सिञ्चित्व—सी० ।

६. अपेक्खमाना—सी०, रो० ।

१-२. हिरञ्जश्च गवास्सं—स्या०;

० गवास्सं—सी०, रो० ।

५. भवसत्तबन्धा—स्या० ।

७. पमूव्हो—सी० ।

७८२. तस्मा हि सिक्खेथ इधेव जन्तु, यं किञ्चि जञ्जा विसमं ति लोके ।
न तस्स हेतु विसमं चरेय्य, अप्पञ्चिहदं^१ जीवितमाहु धीरा ॥
७८३. पस्सामि लोके परिफन्दमानं, पजं इमं तण्हगतं भवेसु ।
हीना नरा मच्चुमुखे लपन्ति, अवीततण्हासे भवाभवेसु ॥
७८४. ममायिते पस्सथ फन्दमाने, मच्छेव अप्पोदके खीणसोते ।
एतं^२ पि^३ दिस्वा अममो चरेय्य, भवेसु आसत्तिमकुब्बमानो ॥ 5
७८५. उभोसु अन्तेसु विनेय्य छन्दं, फस्सं परिञ्जाय अनानुगिद्धो ।
यदत्तगरही तदकुब्बमानो, न लिप्पती^३ दिट्ठसुतेसु धीरो ॥
७८६. सञ्जं परिञ्जा वितरेय्य ओघं, परिग्गहेसु मुनि नोपलित्तो ।
अब्बुव्वहसत्तो चरमप्पमतो, नासीसती^४ लोकमिमं परं चा ति ॥ 10
३. दुष्टदुष्टकमुत्तं
७८७. वदन्ति^५ वे दुट्ठमेना पि एके, अथो पि वे सच्चमना वदन्ति ।
वादं च जातं मुनि नो उपेति, तस्मा मुनी नत्थि खिलो कुहिञ्चि ॥
७८८. सकञ्चिह दिट्ठि कथमच्चयेय्य, छन्दानुनीतो रुचिया निविट्ठो ।
सयं समत्तानि पमब्बमानो, यथा हि जानेय्य तथा वदेय्य ॥
७८९. यो अत्तनो सीलवतानि जन्तु, अनानुपुट्ठो व^६ परेस पाव^७ ।
अनरियधम्मं कुसला तमाहु, यो आतुमानं सयमेव पाव ॥ 15
७९०. सन्तो च भिक्खु अभिनिब्बुत्ततो, इतिहन्ति सीलेसु अकत्थमानो ।
तमरियधम्मं कुसला वदन्ति, यस्सुस्सदा नत्थि कुहिञ्चि लोके ॥
७९१. पक्कपिता सङ्गता यस्स धम्मा, पुरक्खता^८ सन्ति अवौवदाता ।
यदत्तनि पस्सति आनिसंसं, तं निस्सितो कुप्पपटिच्च सन्ति ॥ 20
७९२. दिट्ठीनिवेसा न हि स्वातिवत्ता, धम्मेसु निच्छेय्य समुग्गहीतं ।
तस्मा नरो तेसु निवेसनेसु, निरस्सती आदियती^९ च^९ धम्मं ॥

१. अप्पञ्चिह तं—सी०, स्या०, रो० । २-२. तेतम्पि—स्या० । ३. लिप्पती—स्या० । ४. नासिसती—सी०, स्या०; ५. वेदन्ति—स्या० । ६. नासिसती—रो० । ७. च—सी, स्या०, रो० । ८. पावा—सी०, स्या०, रो० । ९-९. आदियतिच्च—सी०, स्या०, रो० ।



७९३. धोनस्स हि नत्थि कुहिञ्चि लोके, पकप्पिता दिट्ठि भवाभवेसु ।
मायं च मानं च पहाय धोनो, स केन गच्छेय्य अनूपयो सो ॥
७९४. उपयो हि धम्मेषु उपेति वादं, अनूपयं केन कथं वदेय्य ।
अत्ता^१ नरत्ता^१ न हि तस्स अत्थि, अधोसि सो दिट्ठिमधेव सब्बं ति ॥

४. सुद्धट्टकसुत्तं

७९५. पस्सामि सुद्धं परमं अरोगं, दिट्ठे न संसुद्धि नरस्स होति ।
एवाभिजानं^२ परमं ति ज्ञात्वा, सुद्धानुपस्सी ति^३ पच्चेति ज्ञाणं ॥
७९६. दिट्ठे न चे सुद्धि नरस्स होति, ज्ञाणेन वा सो पजहाति दुक्खं ।
अज्जेन सो सुज्झति सोपधीको, दिट्ठी हि नं पाव तथा वदानं ॥
७९७. न ब्राह्मणो अज्जातो सुद्धिमाह, दिट्ठे सुते सीलवते मुते वा ॥
पुज्जे च पापे च अनूपलितो, अत्तज्जहो नयिध पकुब्बमानो ॥
७९८. पुरिमं पहाय अपरं सितासे, एजानुगा ते न तरन्ति सङ्गं ।
ते उग्गहायन्ति निरस्सजन्ति, कपीव साखं पमुच्चं^४ गहायं^४ ॥
७९९. सयं समादाय वतानि जन्तु, उच्चावचं गच्छति सज्जासतो^५ ।
विद्धा च वेदेहि समेच्च धम्मं, न उच्चावचं गच्छति भूरिपज्जो^६ ॥
८००. स सब्बधम्मेषु विसेनिभूतो, यं किञ्चि दिट्ठं व सुतं मुतं वा ।
तमेव दास्सि विवटं चरन्तं, केनीध लोकस्मि^७ विकप्पयेय्य ॥
८०१. न कप्पयन्ति न पुरेक्खरोन्ति^८, अच्चन्तसुद्धी ति न ते वदन्ति ।
आदानगन्थं गथितं^९ विसज्ज, आसं न कुब्बन्ति कुहिञ्चि लोके ॥
८०२. सीमातिगो ब्राह्मणो तस्स नत्थि, ज्ञात्वा व दिस्वा व समुग्गहीतं ।
न रागरागी न विरागरत्तो^{१०}, तस्सीध नत्थी परमुग्गहीतं ति ॥

१-१. अत्तं निरत्तं—सी०, स्या०, रो० । २. एताभिजानं—सी०, रो० ।
३. पि—स्या०; सी० पोत्थके नत्थि । ४-४. पमुक्खं गहाय—स्या०; ० गहाय—रो० ।
५. सज्जातत्तो—स्या० । ६. भूरिपज्जो—सी० ।
७. लोकस्मि—स्या० । ८. पुरेक्खरोन्ति—स्या० ।
९. गथितं—स्या० । १०. विरागरत्तो—सी०, रो० ।

५. परमदृकसुत्तं

८०३. परमं ति दिट्ठीसु परिब्रसानी, यदुत्तरि^१ कुरुते जन्तु लोके ।
हीना ति अञ्जो ततो सब्बमाह, तस्मा विवादानि अबीतिवत्तो ॥
८०४. यदत्तनी पस्सति आनिसंसं, दिट्ठे सुते सीलवते^२ मुते वा ।
तदेव सो तत्थ समुग्गहाय, निहीनतो पस्सति सब्बमञ्जं ॥
८०५. तं वा पि गन्थं कुसला वदन्ति, यं निस्सितो पस्सति हीनमञ्जं । 5
तस्मा हि दिट्ठं व सुतं मुतं वा, सीलवत्तं भिक्खु न निस्सयेय्य ॥
८०६. दिट्ठि पि लोक्किम न कप्पयेय्य, ज्ञाणेन वा सीलवतेन वा पि ।
समोति अत्तानमनूपनेय्य, हीनो न मञ्जोय्य विसेसि वा पि ॥
८०७. अत्तं पहाय अनुपादियानो, ज्ञाणे पि सो निस्सयं नो करोति ।
स वे वियत्तेसु न वग्गसारी, दिट्ठि पि सो न पच्चेति किञ्चि ॥ 10
८०८. यस्सुभयन्ते पणिधोध नत्थि, भवाभवाय^३ इध वा हुरं वा ।
निवेसना तस्स^४ न सन्ति केवि, धम्मेषु निच्छेय्य समुग्गहीतं^५ ॥
८०९. तस्सीध दिट्ठे व सुते मुते वा, पक्कपित्ता नत्थि अणू पि सञ्जा ।
तं ब्राह्मणं दिट्ठिमनादियानं^६, केनीध लोक्किम विकप्पयेय्य ॥
८१०. न कप्पयन्ति न पुरेक्करोन्ति, धम्मा पि तेसं न पटिच्छितासे । 15
न ब्राह्मणो सीलवतेन नेय्यो, पारङ्गतो न पच्चेति तादी ति ॥

६. जरामुत्तं

८११. अप्पं वत जीवितं इदं, ओरं वस्ससता पि मिथ्यति ।
यो^१ चे पि अतिच्च जीवति, अथ खो सो जरसा पि मिथ्यति ॥
८१२. सोचन्ति जना ममायिते, न हि सन्ति^२ निच्चा परिग्गहा ।
विनाभावसन्तमेविदं, इति दिस्वा नागारमावसे ॥ 20

१. यदुत्तरि—सी०, स्या०, रो० ।

२. सीलवते—स्या० ।

३. भवाभवाया—सी० ।

४. यस्स—स्या० ।

५. समुग्गहीता—सी०, रो० ।

६. दट्ठिमनारियानं—सी० ।

७. स—स्या० ।

८. सन्ता—सी०, रो० ।



८१३. मरणेन पि तं पहीयति^१, यं पुरिसो ममिदं ति मञ्जति ।
एतं^२ पि विदित्वा पण्डितो, न ममत्ताय नमेथ मामको ॥
८१४. सुपिनेन यथा पि सङ्गतं, पटिबुद्धो पुरिसो न पस्सति ।
एवं पि पियायितं जनं, पेतं कालकतं न पस्सति ॥
८१५. दिट्ठा पि सुता पि ते जना, येसं नाममिदं पवुच्चति ।
नामयेवावसिस्सति^३, अक्खेय्यं पेतस्स जन्तुनो ॥
८१६. सोकपरिदेवमच्छरं^४, न जहन्ति गिद्धा ममायिते ।
तस्मा मुनयो परिग्गहं, हित्वा अचरिसु खेमदस्सिनो ॥
८१७. पतिलीनचरस्स^५ भिक्खुनो, भजमानस्स विवित्तमासनं^६ ।
सामग्गियमाहु तस्स तं, यो अत्तानं भवने न दस्सये ॥
८१८. सब्बत्थ मुनी अनिस्सितो, न पियं कुब्बति नो पि अप्पियं ।
तस्मि परिदेवमच्छरं, पण्णे वारि यथा न लिम्पति^७ ॥
८१९. उदबिन्दु यथा पि पोक्खरे, पदुमे वारि यथा न लिम्पति ।
एवं मुनि नोपलिम्पति, यदिदं दिट्ठसुतं^८ मुतेसु वा ॥
८२०. धोनो न हि तेन मञ्जति, यदिदं दिट्ठसुतं^९ मुतेसु वा ।
नाञ्जो न विसुद्धिमिच्छति, न हि सो रज्जति नो विरज्जती ति ॥

७. तिस्समेत्तेय्यसुतं

८२१. “मेथुनमनुयुत्तस्स, (इच्छायस्मा तिस्सो^{१०} मेत्तेय्यो)
विघातं ब्रूहि मारिस्स ।
सुत्वान तव सासनं, विवेके सिक्खिस्सामसे ॥
८२२. “मेथुनमनुयुत्तस्स, (मेत्तेय्या ति भगवा)
मुस्सते वा पि सासनं ।
मिच्छा च पटिपज्जति, एतं तस्मि अनारियं ॥

१. पहीयति—स्या० ।

२. एवं—सी०, रो० ।

३. पमत्ताय—सी०, रो० ।

४. नाममेवा—सी०, स्या०, रो० ।

५. सोकपरिदेव मच्छरं—सी०, स्या०, रो० ।

६. पटिलीनचरस्स—स्या० ।

७. विवित्तमानसं—सी०, रो० ।

८. लिम्पति—सी०, रो० ।

९. दिट्ठं सुतं—स्या० ।

१०. तिस्स—स्या० ।

८२३. “एको पुब्बे चरित्तवान्, मेथुनं यो निसेवति ।
यानं भन्तं व तं लोके, हीनमाहु पुथुज्जनं ॥
८२४. “यसो कित्ति^१ च या पुब्बे, हायतेवा पि तस्स सा ।
एतं पि दिस्वा सिक्खेथ, मेथुन विप्पहातवे ॥
८२५. “सङ्कप्पेहि परेतो सो^२, कपणो विय ज्ञायति ।
सुत्वा परेसं निग्घोसं, मङ्क होति तथाविधो ॥
८२६. “अथ सत्थानि कुरुते, परवादेहि चोदितो ।
एस ख्वस्स महागेधो, मोसवज्जं पगाहति ॥
८२७. “पण्डितो ति समञ्जातो, एकचरियं अधिट्ठितो ।
अथा पि मेथुने युत्तो, मन्दो व परिकिस्सति^३ ॥
८२८. “एतमादीनवं ज्ञात्वा, मुनि पुब्बापरे इध ।
एकचरियं दब्बहं कयिरा^४, न निसेवेथ मेथुनं ॥
८२९. “विवेकज्जोव^५ सिक्खेथ, एतदरियानमुत्तमं ।
न तेन सेट्ठो मज्जोथ, स वे निब्बानसन्तिके ॥
८३०. “रित्तस्स मुनिनो चरतो, कामेसु अनपेक्खिनो ।
ओघतिण्णस्स पिहयन्ति, कामेसु गधिता^६ पजा” ति ॥

८. पसूरसुत्तं

८३१. इधेव सुद्धी^१ इति वादयन्ति^२, नाज्जेसु धम्मेसु विसुद्धिमाहु ।
यं निस्सिता तत्थ सुभं वदाना, पच्चेकसच्चेसु पुथू निविट्ठा ॥
८३२. ते वादकामा परिसं विगग्घु, बालं दहन्ती मिथु अज्जमज्जं ।
वदन्ति ते अज्जसिता कथोज्जं, पसंसकामा कुसला वदाना ॥
८३३. युत्तो कथायं परिसाय मज्जे, पसंसमिच्छं विनिघाति होति ।
अपाहत्तिस्म पन मङ्क होति, निन्दाय सो कुप्पति रन्धमेसी^३ ॥

१. कित्ति—सी०; कित्ती—स्या०, रो० । २. यो—सी०, रो० ।
३. परिकिस्सति—सी० । ४. कयिराथ—सी० ।
५. विवेकं वेव—सी०, रो० । ६. गयिता—सी०, रो० ।
७. सुद्धि—सी०, रो० । ८. वादयन्ति—सी०, रो० ।
९. रन्धमेसि—सी० ।



८३४. यमस्स वादं परिहीनमाहु, अपाहतं पञ्चविमंसकासे^१ ।
परिदेवति सोचति हीनवादो, उपच्चगा मं ति अनुत्थुना ति ॥
८३५. एते विवादा समणेषु जाता, एतेसु उग्घाति निघाति^२ होति ।
एतं^३ पि^३ दिस्वा विरमे कथोज्जं, न हञ्जादत्थत्थिपसंसलाभा^४ ॥
८३६. पसंसितो वा पन तत्थ होति, अक्खाय वादं परिसाय मज्जे ।
सो हस्सती उण्णमती^५ च^५ तेन, पप्पुय्य तमत्थं^६ यथा मनो अहु ॥
८३७. या उण्णती सास्स विघातभूमि, मानातिमानं वदते पनेसो ।
एतं पि दिस्वा न^७ विवादयेथ^७, न हि तेन सुद्धि कुसला वदन्ति ॥
८३८. सूरु यथा राजखादाय^८ पुट्ठो, अभिगज्जमेति पटिसूरमिच्छं ।
येनेव सो तेन पलेहि सूर, पुब्बेव नत्थि यदिदं युधाय ॥
८३९. ये दिट्ठिमुग्गय्ह विवादयन्ति, इदमेव सच्चं ति च वादयन्ति ।
ते त्वं वदस्सु न हि तेध अत्थि, वादम्हि जाते पटिसेनिकत्ता ॥
८४०. विसेनिकत्वा पन ये चरन्ति, दिट्ठीहि दिट्ठि अविहज्जमाना ।
तेसु त्वं किं लभेथो पसूर, येसीध तत्थी परमुग्गहीतं ॥
८४१. अथ त्वं पवितक्कमागमा, मनसा दिट्ठिगतानि चिन्तयन्तो ।
धोनेन युगं समागमा, न हि त्वं सक्खसि^९ सम्पयातवे ति ॥

९. मागण्डियसुत्तं^{१०}

८४२. “दिस्वान तण्हं अरति रणं^{११} च^{११}, नाहोसि छन्दो अपि मेथुनस्मि ।
किमेविदं मुत्तकरीसपुण्णं, पादा पि नं सम्फुसितुं न इच्छे” ॥
८४३. “एतादिसं चे रतनं न इच्छसि, नारिं नरिन्देहि बहूहि पत्थितं ।
दिट्ठिगतं^{१२} सीलवतं^{१३} नु जीवितं, भवूपपत्तिं च वदेसि कीदिसं” ॥

१. पञ्चविमंसकासे—सी० ;

२. निघाति—स्या० ।

पञ्चविमंसकाये—रो० ।

३-३. एवम्पि—सी० ।

४. ० पसंसलाभो—स्या० ।

५-५. उण्णमतिच्च—सी०, स्या०, रो० ।

६. तं अत्थं—स्या० ।

७-७. विरमे कथोज्जं—स्या० ।

८. राजखदाय—स्या० ।

९. सग्वसि—सी०, रो० ।

१०. मागण्डियसुत्तं—सी०, स्या०, रो० । ११-११. च रागं—स्या० ।

१२. दिट्ठिगतं—स्या०, रो० ।

१३. सीलवता—सी०, रो० ।

८४४. “इदं वदामीति न तस्स होति, (मागण्डियाति भगवा)
धम्मेषु निच्छेय्य समुग्गहीतं ।
पस्सं च दिट्ठिषु अनुग्गहाय,
अज्झत्तसन्ति पचिनं अदस्सं” ॥
८४५. “विनिच्छया यानि पक्कपितानि, (इति मागण्डियो) 5
ते वे मुनी ब्रूसि अनुग्गहाय ।
अज्झत्तसन्तीति यमेतमत्थं,
कथं नु धारेहि पवेदितं तं” ॥
८४६. “न दिट्ठिया न सुत्तिया न ज्ञाणेन, (मागण्डियाति भगवा) 10
सीलव्वतेनापि न सुद्धिमाह^१ ।
अदिट्ठिया अस्सुत्तिया अज्ञाणा^२,
असीलता अव्वता नोपि तेन ।
एते च निस्सज्ज^३ अनुग्गहाय,
सन्तो अनिस्साय भवं न जप्पे” ॥
८४७. “नो चे किर दिट्ठिया न सुत्तिया न ज्ञाणेन, (इति मागण्डियो) 15
सीलव्वतेनापि न सुद्धिमाह ।
अदिट्ठिया अस्सुत्तिया अज्ञाणा,
असीलता अव्वता नोपि तेन ।
मज्झामहं मोमुहमेव धम्मं,
दिट्ठिया एके पच्चेन्ति सुद्धि” ॥ 20
८४८. “दिट्ठं च निस्साय अनुपुच्छमानो, (मागण्डियाति भगवा)
समुग्गहीतेषु पमोहमागा^४ ।
इतो च नाहक्खि अणुं पि सज्जं,
तस्मा तुवं मोमुहतो दहासि^५ ॥
८४९. “समो विसेसी उद वा निहीनो, यो मज्जाती सो विवदेथ तेन । 05
तीषु विधासु अविकम्पमानो, समो विसेसीति न तस्स होति ॥ 25
८५०. “सच्चंति सो ब्राह्मणो किं वदेय्य, मुसाति वा सो विवदेथ केन ।
यस्मिं समं विसमं वा^६ पि नत्थि, स केन वादं पटिसंयुजेय्य ॥
८५१. “ओकं पहाय अनिकेतसारी, गामे अकुब्बं मुनि सन्थवानि ।
कामेहि रित्तो अपुरेक्खरानो, कथं न विग्गह जनेन कयिरा ॥ 30

१. अदसं—स्या० ।

२. सुद्धिमाह—सी० ।

३. अज्ञाणा—सी० ।

४. निस्सज्ज—स्या० ।

५. समोह मागा—स्या० ।

६. दस्ससि—सी० ।

७. चा—रो० ।



८५२. “येहि विवित्तो विचरेय्य लोके, न तानि उग्गय्ह वदेय्य नागो ।
जलम्बुजं^१ कण्डकं^२ वारिजं यथा, जलेन पङ्कने चनूपलितं ।
एवं मुनी सन्तिवादो^३ अगिद्धो, कामे च लोके च अनूपलितो ॥
८५३. “न वेदगू दिट्ठियायको^४ न मुतिया, स मानमेति न हि तम्मयो सो ।
न कम्मना^५ नो पि सुतेन नेय्यो, अनूपनीतो स^६ निवेसनेसु ॥
८५४. “सञ्जाविरत्तस्स न सन्ति गन्था,
पञ्जाविमुत्तस्स न सन्ति मोहा ।
सञ्जं च दिट्ठि च ये अग्गहेसु,
ते घट्टयन्ता^७ विचरन्ति लोके” ति ॥

१०. पुराभेदसुत्तं

- 10 ८५५. “कथंदस्सी कथंसीलो, उपसन्तो ति वुच्चति ।
तं मे गोतम पब्रूहि, पुच्छितो उत्तमं नरं” ॥
८५६. “वीततण्हो पुरा भेदा, (इति भगवा)
पुब्बमन्तमनिस्सितो ।
वेमज्जे नुपसङ्खेय्यो^८, तस्स नत्थि पुरक्खतं^९ ॥
- 15 ८५७. “अक्कोधनो असन्तासी, अविकत्थी अकुक्कुचो ।
मन्तभाणी^{१०} अनुद्धतो, स वे^{११} वाचायतो मुनि ॥
८५८. “निरासत्ति अनागते, अतीतं नानुसोचति ।
विवेकदस्सी फस्सेसु, दिट्ठीसु च न नीयति^{१२} ॥
८५९. “पतिलीनो^{१३} अकुहको, अपिहालु अमच्छरी ।
अप्पगब्भो अजेगुच्छो, पेसुणेय्ये च नो युतो ॥
- 20 ८६०. “सातियेसु अनस्सावी, अतिमाने च नो युतो ।
सण्हो च पटिभानवा^{१४}, न सदो न विरज्जति ॥

१-१. एलम्बुजं कण्टक—स्या० ;

एलम्बुजं ०—सी०, रो० ।

४. कम्मना—सी०, रो० ।

६. घट्टमाना—स्या० ।

८. पुरेक्खतं—स्या०, रो० ।

१०. वे—सी० ।

१२. पटिलीनो—स्या० ।

२. सन्तिवदो—स्या० ।

३. दिट्ठया—स्या०, रो० ।

५. सो—सी०, रो० ।

७. नूपसङ्खेय्यो—सी०, रो० ।

९. मन्ताभाणी—स्या० ।

११. निय्यति—स्या०, रो० ।

१३. पटिभानवा—स्या० ।

८६१. “लाभकम्या न सिक्खति, अलाभे च न कुप्पति ।
अविरुद्धो च तण्हाय, रसेसु नानुगिज्झति ॥
८६२. “उपेक्खको^१ सदा सतो, न लोके मज्जते समं ।
न विसेसी न नीचेय्यो, तस्स नो सन्ति उस्सदा ॥
८६३. “यस्स निस्सयना^२ नत्थि, जत्वा धम्मं अनिस्सितो ।
भवाय विभवाय वा, तण्हा यस्स न विज्जति ॥ 5
८६४. “तं ब्रूमि उपसन्तो ति, कामेसु अनपेक्खनं ।
गन्था तस्स न विज्जन्ति, अतरी^३ सो विसत्तिकं ॥
८६५. “न तस्स पुत्ता पसवो, खेत्तं वत्थुं^४ च^५ विज्जति ।
अत्ता^६ वा पि निरत्ता^७ वा, न तस्मि उपलभति ॥ 10
८६६. “येन नं^८ वज्जुं^९ पुथुज्जना, अथो समणब्राह्मणा ।
तं तस्स अपुरेक्खतं^{१०}, तस्मा वादेसु नेजति ॥
८६७. “वीतगेधो अमच्छरी, न उस्सेसु वदते मुनि ।
न समेसु न ओमेसु, कप्पं नेति अकप्पियो ॥
८६८. “यस्स लोके सकं नत्थि, असता च न सोचति ।
धम्मेसु च न गच्छति, स वे सन्तो ति वुचवती” ति ॥ 15

११. कलहविवादसुत्तं

८६९. “कुतोपहृता कलहा विवादा, परिदेवसोका सहमच्छरा च ।
मानातिमाना सहपेसुणा च, कुतोपहृता ते तदिद्ध ब्रूहि” ॥
८७०. “पियप्पहृता^१ कलहा विवादा, परिदेवसोका सहमच्छरा च ।
मानातिमाना सहपेसुणा च, मच्छेरयुत्ता^२ कलहा विवादा । 20
विवादजातेसु च पेसुणानि” ॥
८७१. “पिया सु^३ लोकिस्मि कुतोनिदाना,
ये चा^४ पि लोभा विचरन्ति लोके ।

१. उपेक्खको—सी०, रो० । २. निस्सयता—सी०, स्या०, रो० ।
३. अतारि—सी०, स्या०, रो० । ४-४. वत्थु न—सी०; वत्थुं न—रो० ।
५. अत्त—सी०, स्या०, रो० । ६. निरत्त—स्या०, रो० ।
७-७. नं वज्जु—सी०; वज्जु—रो० । ८. अपुरेक्खतं—सी०, रो० ।
९. पियापहृता—सी०, रो० । १०. माच्छेरियुत्ता—सी०, रो० ।
११. नु—स्या० । १२. वा—सी०, स्या०, रो० ।



आसा च निट्ठा च कुतोनिदाना,
ये सम्परायाय नरस्स होन्ति” ॥

८७२. “छन्दानिदानानि पियाणि लोके,
ये चापि लोभाविचरन्ति लोके ।

५ आसा च निट्ठा च इतोनिदाना,
ये सम्परायाय नरस्स होन्ति” ॥

८७३. “छन्दो नु लोक्स्मि कुतोनिदानो,
विनिच्छया चापि कुतोपहूता ।

१० कोधो मोसवज्जं च कथङ्कथा च,
ये वापि धम्मा समणेन वुत्ता” ॥

८७४. “सातं असातं ति यमाहु लोके, ममूपनिस्साय प्होति छन्दो ।
रूपेसु दिस्वा विभवं भवं च, विनिच्छयं कुब्बति^१ जन्तु लोके ॥

८७५. “कोधो मोसवज्जं च कथङ्कथा च, एते पि धम्मा द्वयमेव सन्ते ।
कथङ्कथी जाणपथाय सिक्खे, ज्ञात्वा पवुत्ता समणेन धम्मा” ॥

१५ ८७६. “सातं असातं च कुतोनिदाना, किस्मि असन्ते न भवन्ति हेते ।
विभवं भवं चापि यमेतमत्थं, एतं मे पब्रूहि यतोनिदानं” ॥

८७७. “फस्सनिदानं सातं असातं, फस्से असन्ते न भवन्ति हेते ।
विभवं भवं चापि यमेतमत्थं, एतं ते पब्रूमि इतोनिदानं” ॥

८७८. “फस्सो नु लोक्स्मि^२ कुतोनिदानो,
परिग्गहा चा^३ पि कुतोपहूता ।
किस्मि^४ असन्ते न ममत्तमत्थि,
किस्मि^४ विभूते न फुसन्ति फस्सा” ॥

20

८७९. “नामं च रूपं च पटिच्च फस्सो^५,
इच्छानिदानानि परिग्गहानि ।
इच्छायसन्त्या^६ न ममत्तमत्थि,
रूपे विभूते न फुसन्ति फस्सा” ॥

25

८८०. “कथं समेतस्स विभोति रूपं, सुखं दुखं चा^७ पि कथं विभोति ।
एतं मे पब्रूहि यथा विभोति, तं जानिस्सामा^८ ति मे मनो अहु” ॥

१. कुस्ते—सी०, स्या०, रो० ।

३. वा—स्या०, रो० ।

५. फस्सा—सी०, रो० ।

७. वा—सी०, स्या०, रो० ।

२. लोक्स्मि—सी०, स्या०, रो० ।

४. कस्मि—स्या० ।

६. इच्छान०—सी०, रो० ।

८. जानिस्सामा—सी० ।

८८१. “न सञ्जासञ्जी न विसञ्जासञ्जी,
नो पि असञ्जी न विभूतसञ्जी ।
एवंसमेतस्स विभोति रूपं,
सञ्जानिदाना हि पपञ्चतद्धा” ॥
८८२. “यं तं अपुच्छिम्ह अकित्तयी^१ नो, अञ्जं तं पुच्छाम तदिद्ध ब्रूहि । 5
एत्तावतगं नु^२ वदन्ति हेके, यक्खस्स सुद्धि इध पण्डितासे ।
उदाहु अञ्जं पि वदन्ति एत्तो ॥
८८३. “एत्तावतगं पि वदन्ति हेके, यक्खस्स सुद्धि इध पण्डितासे ।
तेसं पनेके^३ समयं वदन्ति, अनुपादिसेसे कुसला वदाना ॥
८८४. “एते च ज्ञात्वा उपनिस्सिता ति, ज्ञात्वा मुनी निस्सये सो विमंसी । 10
ज्ञात्वा विमुत्तो न विवादमेति, भवाभवाय न समेति धीरो” ति ॥

१२. चूळव्यूहसुत्तं*

८८५. सकंसकदिट्ठिपरिब्बसाना, विग्गय्ह नाना कुसला वदन्ति ।
यो एवं जानाति स वेदि धम्मं, इदं पटिक्कोसमकेवली सो ॥
८८६. एवं पि विग्गय्ह विवादयन्ति^४, बालो परो अक्कुसलो^५ ति चाहु ।
सच्चो नु वादो कतमो इमेसं, सब्बेव हीमे कुसला वदाना ॥ 15
८८७. परस्स चे^६ धम्ममनानुजानं, बालोमको^७ होति निहीनपञ्जो ।
सब्बेव बाला सुनिहीनपञ्जा, सब्बेविमे^८ दिट्ठिपरिब्बसाना ॥
८८८. सन्दिट्ठिया चेव^९ न^{१०} वीवदाता, संसुद्धपञ्जा कुसला मुतीमा^{११} ।
न तेसं कोचि परिहीनपञ्जो^{१२}, दिट्ठी हि तेसं पि तथा समत्ता ॥
८८९. न वाहमेतं तथियन्ति^{१३} ब्रूमि, यमाहु बाला^{१४} मिथु अञ्जामञ्जं । 20
सकंसकदिट्ठिमकं सु सच्चं, तस्मा हि बालो ति परं दहन्ति ॥

१. अकित्तयि—स्या० ।

२. नो—सी०, स्या, रो० ।

३. पुनेके—स्या०, रो० ।

४. चूळव्यूहसुत्तं—स्या०, रो०;

५. विवादयन्ति—सी०, रो० ।

चूलव्यूहसुत्तं—सी० ।

६. अक्कुसलो—सी०, स्या०, रो० ।

७. वे—स्या०, रो० ।

८. मयो—सी०, स्या०, रो० ।

९. सब्बेपिमे—सी० ।

१०-१०. वे पन—सी०, स्या०, रो० ।

११. मतीमा—स्या० ।

१२. निहीनपञ्जो—स्या० ।

१३. तथिवन्ति—स्या० ।

१४. बालो—सी०, स्या० ।

८९०. यमाहु सच्चं तथियन्ति एके, तमाहु अञ्जो^१ तुच्छं मुसा ति ।
एवं पि विग्गह् विवादयन्ति, कस्मा न एकं समणा वदन्ति ॥
८९१. एकं हि सच्चं न दुतीयमत्थि, यस्मि पजा नो विवदे पजानं ।
नाना ते सच्चानि सयं थुनन्ति, तस्मा न एकं समणा वदन्ति ॥
८९२. कस्मा नु सच्चानि वदन्ति नाना, पवादियासे कुसला वदाना ।
सच्चानि सुतानि बहूनि नाना, उदाहु ते तक्कमनुस्सरन्ति ॥
८९३. न हेव सच्चानि बहूनि नाना, अञ्जात्र सञ्जाय निच्चानि लोके ।
तक्कं च दिट्ठीसु पक्कप्पयित्वा, सच्चं मुसा ति द्वयधम्ममाहु ॥
८९४. दिट्ठे सुते सीलवते^२ सुते वा, एते च निस्साय विमानदस्सी ।
विनिच्छये ठत्वा पहस्समानो, बालो परो अक्कुसलो ति चाह ॥
८९५. येनेव बालो ति परं दहाति, तेनातुमानं कुसलो ति चाह ।
सयमत्तना सो कुसलो वदानो, अञ्जां विमाने ति तदेव^३ पाव^३ ॥
८९६. अतिसारदिट्ठिया^४ व^४ सो समत्तो, मानेन मत्तो परिपुण्णमानी ।
सयमेव सामं मनसाभिसित्तो, दिट्ठी हि सा तस्स तथा समत्ता ॥
८९७. परस्स चे हि वचसा निहीनो, तुमो सहा होति निहीनपञ्जो ।
अथ चे सयं वेदगू होति धीरो, न कोचि बालो समणेसु अत्थि ॥
८९८. अञ्जां इतो याभिवदन्ति धम्मं, अपरद्धा सुद्धिमकेवली ते^५ ।
एवं पि^५ तित्थ्या पुथूसो वदन्ति, सन्दिट्ठिरागेन हि तेभिरत्ता^६ ॥
८९९. इधेव सुद्धि इति वादयन्ति, नाञ्जोसु धम्मेसु विमुद्धिमाहु ।
एवं पि तित्थ्या पुथूसो निविट्ठा, सकायने तत्थ दब्बहं वदाना ॥
९००. सकायने वा^७ पि दब्बहं वदानो, कमेत्थ बालो ति परं दहेय्य ।
सयमेव सो मेधगमावहेय्य^८, परं वदं बालमसुद्धिधम्मं^९ ॥
९०१. विनिच्छये ठत्वा सयं पमाय, उद्धं स^{१०} लोक्स्मि विवादमेति ।
हित्वान सव्वानि विनिच्छयानि, न^{११} मेधगं कुब्बति^{१२} जन्तु लोके ति ॥

१. अञ्जोपि—स्या० ।

२. सीलवते—स्या० ।

३-३. तथेव पावा—सी०, रो०; तदेव
पावा—स्या० ।४-४. अतिसारदिट्ठिया—सी०, स्या०;
अति संरदिट्ठिया—रो० ।

५. नो—सी०, रो० ।

६. हि—सी०, रो० ।

७. त्या ०—स्या० ।

८. चा—सी०, रो० ।

९. मेधकमावहेय्य—सी०, रो० ।

१०. बालमसुद्धधम्म—सी०, रो० ।

११. सो—सी०, स्या०, रो० ।

१२-१२. न मेधगं कुब्बति—सी०, रो०;

० कुब्बति—स्या० ।

१३. महाव्यूहसुत्तं

१०२. ये केचिमे दिट्ठिपरिव्वसाना, इदमेव सच्चं ति विवादयन्ति^२ ।
सब्बेव ते निन्दमन्वानयन्ति, अथो पसंसं पि लभन्ति तत्थ ॥
१०३. अप्पं हि एतं न अलं समाय, दुवे विवादस्स फलानि ब्रूमि ।
एतं^३ पि दिस्वा न विवादयेथ^४, खेमाभिपस्सं अविवादभूमिं ॥
१०४. या काचिमा सम्मतियो^५ पुथुज्जा, सब्बा व एता न उपेति विद्वा । 5
अनूपयो सो उपयं किमेय्य, दिट्ठे सुते खन्तिककुब्बमानो ॥
१०५. सीलुत्तमा सञ्जमेनाहु सुद्धि, वत्तं^६ समादाय उपट्ठितासे ।
इधेव सिक्खेम अथस्स सुद्धि, भवूपनीता कुसला वदाना ॥
१०६. सचे चुतो सीलवत्ततो^७ होति, पवेधती^८ कम्म^९ विराघयित्वा ।
पजप्पती^{१०} पत्थयती च^{११} सुद्धि, सत्था व हीनो पवसं घरम्हा ॥ 10
१०७. सीलव्वत्तं वा पि पहाय सब्बं, कम्मं^{१२} च सावज्जनवज्जमेतं^{१३} ।
सुद्धि^{१४} असुद्धि ति^{१५} अपत्थयानो, विरतो चरे सन्तिमनुग्गहाय ॥
१०८. तमूपनिस्साय^{१६} जिगुच्छितं वा, अथवा पि दिट्ठं व^{१७} सुतं मुतं वा ।
उद्धंसरा सुद्धिमनुत्थुनन्ति, अवीततण्हासे भवाभवेसु ॥
१०९. पत्थयमानस्स हि जप्पितानि, पवेधितं^{१८} वा पि^{१९} पकप्पितेसु । 15
चुत्तपपातो इध यस्स नत्थि, स केन वेधेय्य कुहिं व^{२०} जप्पे ॥
११०. यमाहु धम्मं परमं ति एके, तमेव हीनं ति पनाहु अञ्जे ।
सच्चो नु वादो कतमो इमेसं, सब्बेव हीमे कुसला वदाना ॥
१११. सकञ्चि धम्मं परिपुण्णमाहु, अञ्जस्स धम्मं पन हीनमाहु ।
एवं पि विगय्ह विवादयन्ति, सकं सकं सम्मुत्तिमाहु^{२१} सच्चं ॥ 20

१. महाव्यूहसुत्तं—सी०, स्या० रो० । २. विवादयन्ति—सी०, रो० ।
३. एवं—सी०, रो० । ४. विवादयेथ—सी०, रो० ।
५. सम्मतियो—स्या० । ६. वत्तं—स्या० ।
७. सीलवत्तातो—स्या०, रो० । ८. सवेधति—रो०; सवेधति—सी० ।
९. कम्मं—सी०, रो० । १०. सजप्पति—सी०; सजप्पती—रो० ।
११. ध—सी०, रो० । १२. धम्मं—स्या० ।
१३. सावज्जनवज्जमेतं—सी०, रो० । १४-१५. सुद्धी असुद्धी ति—स्या० ।
१५. तपूपनिस्साय—रो० । १६. च—सी० ।
१७-१८. संवेधितं चा पि—सी०, रो० । १९. चि—सी०, स्या०, रो० ।
१९. सम्मुत्तिमाहु—स्या० ।



९१२. परस्स चे वम्भयितेन हीनो, न कोचि धम्मेषु विसेसि अस्स^१ ।
पुथू हि अञ्जस्स वदन्ति धम्मं, निहीनतो सम्हि दब्बं वदाना ॥
९१३. सद्धम्मपूजा^१ पि नेसं^१ तथेव, यथा पसंसन्ति सकायनानि ।
सब्बेव^२ वादा तथिया^२ भवेय्युं, सुद्धी हि नेसं पच्चत्तमेव ॥
९१४. न ब्राह्मणस्स परनेय्यमत्थि, धम्मेषु निच्छेय्य समुग्गहीतं ।
तस्मा विवादानि उपातिवत्तो, न हि सेट्ठतो पस्सति धम्ममञ्जं ॥
९१५. जानामि पस्सामि तथेव एतं, दिट्ठिया एके पच्चेन्ति सुद्धि ।
अट्ठक्खि चे किञ्चि^३ तुमस्स तेन, अतिसिस्त्वा अञ्जो न वदन्ति सुद्धि ॥
९१६. पस्सं नरो दक्खति^४ नामरूपं, दिस्वान वा अस्सति तानिमेव^५ ।
कामं बहुं पस्सतु अप्पकं वा, न हि तेन सुद्धि कुसला वदन्ति ॥
९१७. निविस्सवादी न हि सुव्विनायो, पक्कपितं दिट्ठि पुरेक्खरानो ।
यं निस्सितो तत्थ सुभं वदानो, सुद्धिवदो तत्थ तथद्दसा सो ॥
९१८. न ब्राह्मणो कप्पमुपेति सद्धा^६,
न दिट्ठिसारी न पि जाणवन्धु ।
जात्वा च सो सम्मतियो^७ पुथुज्जा,
उपेक्खती^८ उग्गहणन्ति^९ मञ्जे^९ ॥
९१९. विस्सज्ज^{१०} गन्थानि मुनीध लोके, विवादजातेसु न वग्गसारी ।
सन्तो असन्तेसु उपेक्खको सो, अनुग्गहो उग्गहणन्ति मञ्जे ॥
९२०. पुब्बासवे हित्वा नवे अकुब्बं, न छन्दगू नो^{११} पि निविस्सवादो^{११} ।
स विप्पमुत्तो दिट्ठिगतेहि धीरो, न लिम्पति लोके अनत्तगरही ॥
९२१. स सब्बधम्मेषु विसेनिभूतो,
यं किञ्चि दिट्ठं व सुतं मुतं वा ।
स^{१२} पन्नभारो^{१२} मुनि विप्पमुत्तो^{१३},
न कप्पियो नूपरतो न पत्थियो ति^{१४} ॥

- १-१. स धम्मपूजा च पना—स्या०; २-२. सब्बेववादा तथिया—सी०, स्या०, रो० ।
सद्धम्मपूजा च पना—सी०, रो० । ३. किम्हि—सी० ।
४. दक्खीति—सी०; दक्खति—रो० । ५. तानिमेव—स्या० ।
६. सद्धा—सी०, स्या०, रो० । ७. सम्मतियो—स्या० ।
८. उपेक्खति—सी०, स्या० । ९-९. उग्गहणं तमञ्जे—रो० ।
१०. विस्सज्ज—सी०, स्या०, रो० । ११-११. ना पि निविस्सवादो—स्या०;
१२-१२. सम्पन्नभारो—स्या० । १३. निविस्सवादो—सी०, रो० ।
१३. विप्पमुत्तो—सी०, रो० । १४. ति भगवा ति—सी०, स्या०, रो० ।

१४. तुवटकसुत्तं

९२२. “पुच्छामि तं आदिच्चबन्धु^१, विवेकं सन्तिपदं च महेसि^२ ।
कथं दिस्वा निब्बाति भिक्खु, अनुपादियानो लोकस्मिं किञ्चि” ॥
९२३. “मूलं पपञ्चसङ्गाय, (इति भगवा) मन्ता अस्मी ति संब्वमुपरुद्धे^३ ।
या काचि तण्हा अज्झत्तं, तासं विनया सदा सतो सिकखे ॥
९२४. “यं किञ्चि धम्ममभिजञ्जा, अज्झत्तं अथवा पि बहिद्वा ।
न तेन थामं^४ कुब्बेथ, न हि सा निब्बुति सतं वुत्ता ॥
९२५. “सेट्ठो न तेन मञ्जेय्य, नीचेट्ठो अथवा पि सरिक्खो ।
फुट्ठो^५ अनेकरूपेहि, नातुमानं^६ विकप्पयं तिट्ठे ॥
९२६. “अज्झत्तमेवुपसमे, न अञ्जातो भिक्खु सन्तिमेसेय्य ।
अज्झत्तं उपसन्तस्स, नत्थि अत्ता^७ कुतो निरत्ता^८ वा ॥
९२७. “मज्जे यथा समुद्दस्स, ऊमि नो जायती ठितो होति ।
एवं ठितो अनेजस्स, उस्सदं भिक्खु न करेय्य कुहिञ्चि” ॥
९२८. “अकित्तयो विवटचक्खु, सक्खिधम्मं परिस्सयविनयं ।
पटिपदं^९ वदेहि भद्दन्ते, पातिमोक्खं अथवा पि समार्धि” ॥
९२९. “चक्खूहि नेव लोलस्स, गामकथाय आवरये सोतं ।
रसे^{१०} च^{१०} नानुगिज्जेय्य, न च ममायेथ किञ्चि लोकस्मि ॥
९३०. “फस्सेन यदा फुट्ठस्स, परिदेवं भिक्खु न करेय्य कुहिञ्चि ।
भवं च नाभिजप्पेय्य, भेरवेसु च न सम्पवेधेय्य ॥
९३१. “अन्नानमथो पानानं, खादनीयानं अथो पि वत्थानं ।
लद्धा न सन्निधिं^{११} कयिरा, न च परित्तसे तानि अलभमानो ॥
९३२. “झायी न पादलोलस्स, विरमे कुक्कुच्चा^{१२} नप्पमज्जेय्य ।
अथासनेसु^{१३} सयनेसु, अप्पसद्देसु भिक्खु विहरेय्य ॥

१. आदिच्चबन्धु—सी०, स्या०, रो० । २. महेसि—सी०, स्या०, रो० ।

३. संब्वमुपरुद्धे—स्या० । ४. मानं—सी०, रो० ।

५. फुट्ठो—सी०, स्या०, रो० । ६. नातिमानं—सी० ।

७. अत्तं—सी०, रो० । ८. निरत्तं—सी०, स्या०, रो० ।

९. पटिपदं च—स्या० । १०-१०. रसेन—रो० ।

११. सन्निधि—सी० । १२. कुक्कुच्चं—सी०, रो० ।

१३. अथवा आसनेसु—स्या० ।



१३३. “निद् न बहुलीकरेय्य, जागरियं भजेय्य आतापी ।
तन्दि मायं हस्सं खिडुं, मेथुनं विप्पजहे सविभूसं ॥
१३४. “आथब्बणं सुपिनं लक्खणं, नो विदहे अथो पि नक्खत्तं ।
विरुत्तं च गम्भकरणं, तिकिच्चञ्चं मामको न सेवेय्य ॥
- 5 १३५. “निन्दाय नप्पवेधेय्य, न उण्णमेय्य पसंसितो भिक्खु ।
लोभं सह मच्छरियेन, कोधं पेसुणियं च पनुदेय्य ॥
१३६. “कयविककये न तिट्ठेय्य, उपवादं भिक्खु न करेय्य कुहिच्चि ।
गामे च नाभिसज्जेय्य, लाभकम्या जनं न लपयेय्य ॥
१३७. “न च कत्थिता सिया भिक्खु, न च वाचं पयुत्तं भासेय्य ।
पागब्भियं न सिक्खेय्य, कथं विग्गाहिकं न कथयेय्य^२ ॥
- 10 १३८. “मोसवज्जे न नीयेथ^३, सम्पजानो सठानि न कयिरा ।
अथ जीवितेन पञ्जाय, सीलब्बतेन नाञ्जामतिमज्जो ॥
१३९. “सुत्वा रुसितो बहुं वाचं, समणानं वा^३ पयुञ्जनानं^४ ।
फरुसेन वे न^५ पटिवज्जा^६, न हि सन्तो पटिसेनिकरोन्ति ॥
- 15 १४०. “एतं च धम्ममञ्जाय, विचिनं भिक्खु सदा सतो सिक्खे ।
सन्ती ति निब्बुत्तिं ज्ञत्वा, सासने गोतमस्स न^६ पमज्जेय^६ ॥
१४१. “अभिभू हि सो अनभिभूतो,
सक्खिधम्ममनीतिहमदस्सी ।
तस्सा हि तस्स भगवतो सासने,
अप्पमत्तो सदा नमस्समनुसिक्खे” ति^७ ॥
- 20

१५. अत्तदण्डसुत्तं

१४२. “अत्तदण्डा भयं जातं, जनं पस्सथ मेघगं^८ ।
संवेंगं कित्तिस्सामि, यथा संविजितं^९ मया ॥
१४३. “फन्दमानं पजं दिस्वा, मच्छे अप्पोदके यथा ।
अञ्जामज्जोहि व्यारुद्धे^{१०}, दिस्वा सं भयमाविसि^{११} ॥

१. कथेय्य—स्या० ।

२. रो० पोत्थके नत्थि ।

५-५ नप्पटिवज्जा—स्या० ;

न पटिवज्जा—सी०, रो० ।

६. मेघकं—सी०, रो० ।

१०. व्यारुद्धे—सी०, रो० ।

२. नीयेथ—सी० ; नियेथ—स्या०, रो० ।

४. पयुवचनानं—सी०, स्या०, रो० ।

६-६. नप्पमज्जेय्य—सी०, स्या०, रो० ।

७. ति भगवाति—सी०, स्या०, रो० ।

९. संविदितं—सी०, रो० ।

११. भयमाविसि—स्या० ।

९४४. "समन्तमसारो लोको, दिसा सब्बा समेरिता ।
इच्छं भवनमत्तनो, नाहसांसि अनोसितं ।
९४५. "ओसानेत्वेव व्यारुद्धे, दिस्वा मे अरती अहु ।
अथेत्थ सल्लमद्दक्खि, दुद्दसं हृदयनिस्सितं ॥
९४६. "येन सल्लेन ओतिण्णो, दिसा सब्बा विधावति ।
तमेव सल्लमब्बुद्दह, न धावति न सीदति ॥
९४७. "तत्थ सिक्खानुगीयन्ति, यानि लोके गधितानि^१ ।
न तेसु पसुतो सिया, निब्बिज्ज^२ सब्बसो कामे ।
सिक्खे निब्बानमत्तनो ॥
९४८. "सच्चो सिया अप्पगम्भो, अमायो रित्तपेसुणो ।
अक्कोधनो लोभपापं^३, वेविच्छं वितरे मुनि ॥
९४९. "निद्दं तन्दि सहे थीनं, पमादेन न संवसे ।
अतिमाने न तिट्ठेय्य, निब्बानमनसो नरो ॥
९५०. "मोसवज्जे न नीयेथ, रूपे स्नेहं न कुब्बये ।
मानं च परिजानेय्य, साहसा विरतो चरे ॥
९५१. "पुराणं नाभिनन्देय्य, नवे खन्ति^४ न^५ कुब्बये ।
हिंयमाने^६ न सोचेय्य, आकासं न सितो सिया ॥
९५२. "गेधं ब्रूमि महोघो ति, आजवं ब्रूमि जप्पनं ।
आरम्मणं पकप्पनं, कामपङ्को दुरेच्चयो ॥
९५३. "सच्चा अवोक्कम्म मुनि, थले तिट्ठति ब्राह्मणो ।
सब्बं^७ सो पटिनिस्सज्ज, स वे सन्तो ति वुच्चति ॥
९५४. "स वे विद्वा स वेदगू, आत्वा धम्मं अनिस्सितो ।
सम्मा सो लोके इरियानो, न पिहेतीध कस्सचि ॥
९५५. "योध कामे अच्चतरि^८, सज्जं लोके दुरेच्चयं ।
न सो सोचति नाज्जेति, छिन्नसोतो अबन्धनो ॥
९५६. "यं पुब्बे तं विसोसेहि^९, पच्छा ते माहु किञ्चनं ।
मज्जे चे नो गहेस्ससि, उपसन्तो चरिस्ससि ॥

10

15

20

25

१. गधितानि—सी०, रो० ।

३. लोभपापकं—स्या० ।

५. हीयमाने—सी०, रो० ।

७. अच्चत्तरि—स्या० ।

२. निब्बिज्ज—सी०, स्या० ।

४-४. अन्तिम—स्या० ।

६. सब्ब—स्या० ।

९. विसोसेहि—सी०, रो० ।



१५७. "सम्बसो नामरूपस्मि, यस्स नत्थि ममायितं ।
असता च न सोचति, स वे लोके न जीयति" ॥
१५८. "यस्स नत्थि इदं मे ति, परेसं वा^२ पि किञ्चन ।
ममत्तं सो^३ असंविन्दं, नत्थि मे ति न सोचति ॥
- 5 १५९. "अनिट्ठुरी^४ अननुगिद्धो, अनेजो सम्बधी समो ।
तमानिसंसं पन्नू मि, पुच्छितो अविकम्पितं^५ ॥
१६०. "अनेजस्स विजानतो, नत्थि काचि निसङ्घति^६ ।
विरतो सो वियारब्भा, खेमं पस्सति सम्बधि ॥
१६१. "न समेसु न ओमेषु, न उस्सेसु वदते मुनि ।
10 सन्तो सो वीतमच्छरो^७, नादेति नूनिरस्सती" ति ॥

१६. सारिपुत्तसुत्तं

१६२. "न मे दिट्ठो इतो पुब्बे^८, (इच्चायस्मा सारिपुत्तो)
न सुतो उद कस्सचि ।
एवं वग्गुवदो सत्था, तुसिता गणिमागतो ॥
- 15 १६३. "सदेवकस्स लोकस्स, यथा दिस्सति चक्खुमा ।
सम्बं तमं विनोदेत्वा, एको^९ व रतिमज्झगा^{१०} ॥
१६४. "तं बुद्धं असितं तादिं, अकुहं गणिमागतं ।
बहूनमिध^{११} बद्धानं, अत्थि पञ्हेन आगमं ॥
१६५. "भिक्षुनो विजिगुच्छतो, भजतो रित्तमासनं ।
रुक्खमूलं सुसानं वा, पब्बतानं गुहासु वा ॥
- 20 १६६. "उच्चावचेसु सयनेसु, कीवन्तो^{१२} तत्थ भेरवा ।
येहि भिक्षु न वेधेय्य, निग्घोसे सयनासने ॥
१६७. "कती परिस्सया लोके, गच्छतो अगतं^{१३} दिसं ।
ये भिक्षु अभिसम्भवे, पन्तम्हि सयनासने ॥

१. जिय्यति—सी०, स्या०, रो० ।

२. चा ०—स्या० ।

३. यो—सी० ।

४. अनुट्ठुरि—स्या० ।

५. अविकम्पितं—सी०, रो० ।

६. निसङ्घति—सी०, रो० ।

७. वीतमच्छरो—सी० ।

८. पुब्बो—सी० ।

९-१०. एकोचरतिमज्झगा—सी०, रो० ।

१०. बहुनमिध—सी०, स्या०, रो० ।

११. गोवन्तो—स्या० ।

१२. अमतं—सी०, रो० ।

९६८. "क्यास्स ब्यप्पथयो अस्सु, क्यास्सस्सु^१ इध गोचरा । ^{१०२१}
कानि सीलब्बतानास्सु^२, पहितत्तस्स भिक्खुनो ॥
९६९. "कं सो सिक्खं समादाय, एकोदि निपको सतो । ^{१०२२}
कम्मारो रजतस्सेव, निद्धमे मलकत्तनो" ॥
९७०. "विजिगुच्छमानस्स यदिदं फासु, (सारिपुत्ता ति भगवा) ^{१०२३} ४
रित्तासनं सयनं सेवतो चे ।
सम्बोधिकामस्स यथानुधम्मं, तं ते पक्खामि यथा पजानं ॥
९७१. "पञ्चन्नं^३ धीरो भयानं न भाये, भिक्खु सतो सपरियन्तचारी ।
डंसाधिपातानं सरीसपानं^४, मनुस्सफस्सानं चतुप्पदानं ॥
९७२. "परधम्मिकानं पि न सन्तसेय्य, दिस्वा पि तेसं बहुभेरवानि । ¹⁰
अथापरानि अभिसम्भवेय्य, परिस्सयानि कुसलानुएसी ॥
९७३. "आतङ्कफस्सेन खुदाय फुटो, सीतं अतुण्हं^५ अधिवासयेय्य ।
सो तेहि फुटो बहुधा अनोको, विरियं परक्कम्मदव्हं करेय्य ॥
९७४. "थेय्यं न कारे^६ न मुसा भणेत्य, मेत्ताय फस्से तसथावरानि । ⁰¹
यदाविलत्तं मनसो विजञ्जा, कण्हस्स पक्खो ति विनोदयेय्य ॥ ¹⁵
९७५. "कोधातिमानस्स वसं न गच्छे, मूलं पि तेसं पलिखञ्जा तिट्ठे ।
अथप्पियं वा पन अप्पियं वा, अद्धा भवन्तो अभिसम्भवेय्य ॥
९७६. "पञ्जं पुरक्खत्वा कल्याणपीति, विक्खम्भये तानि परिस्सयानि ।
अरतिं सहेथ सयनम्हि पन्ते, चतुरो सहेथ परिदेवधम्मे ॥
९७७. "किसू अस्सिस्सामि कुवं वा अस्सिस्सं^७, दुक्खं वत सेत्थ क्वज्ज^८ सेस्सं । ²⁰
एते वितक्के परिदेवनेय्ये, विनयेथ सेखो^९ अनिकेतचारी^{१०} ॥
९७८. "अन्नं च लद्धा वसनं च काले, मत्तं सो जञ्जा इध तोसनत्थं ।
सो तेसु गुत्तो यतचारि गामे, रुसितो पि वाचं फस्सं न वज्जा ॥
९७९. "ओक्खित्तचक्खु न च पादलो लो, झानानुयुत्तो बहुजागरस्स ।
उपेक्खमारब्भ^{१०} समाहिततो, तक्कासयं कुक्कुच्चियूपछिन्दे ॥ ²⁵

१. क्यास्सस्सु—स्या० । २. सीलब्बतानस्स—स्या०;
३. पञ्चन्न—सी०, स्या०, रो० । सीलब्बतानस्सु—सी०, रो० ।
४. सिरिसपानं—सी०, स्या०, रो० । ५. अच्चुण्हं—सी०, स्या०, रो० ।
६. करेय्य—सी०, स्या०, रो० । ७. अस्सिस्सं—स्या० ।
८. कुवज्ज—सी०, स्या०, रो० । ९-१०. सेक्खो अनिकेतसारी—स्या०;
१०. उपेक्खमारब्भ—सी०, रो० । १०. अनिकेतसारी—रो० ।



१८०. "चुदितो वचीभि सतिमाभिनन्दे, सत्रहाचारीसु खिलं पभिनन्दे ।
वाचं पमुञ्चे कुसलं नातिवेलं, जनवादधम्माय न चेतयेय्य ॥
१८१. "अथापरं पञ्च रजानि लोके, येसं सतीमा^१ विनयाय सिक्खे ।
रूपेसु सद्देसु अथो रसेसु, गन्धेसु फस्सेसु सहेथ रागं ॥
१८२. "एतेसु धम्मेषु विनेय्य छन्दं,
भिक्षु सतीमा सुविमुत्तचित्तो ।
कालेन सो सम्मा धम्मं परिवीमंसमानो,
एकोदिभूतो विहने तमं सो ति ॥

अटुकवर्गो चतुत्थो ।

तस्सुद्धानं

- कामं गुहं च दुट्ठा च, सुद्धं च परमा जरा ।
मेत्तेय्यो च पसूरो च, मागण्डि पुराभेदनं ॥
- कलहं द्वे च व्यूहानि, पुनदेव तुवट्टकं ।
अत्तदण्डवरं मुत्तं, थेरपुट्टेन सोळस ।
इति एतानि सुत्तानि, सब्बानटुकवर्गिका ति ॥



५. पारायनवग्गो

१. वत्थुगाथा

९८३. कोसलानं पुरा रम्मा, अगमा^१ दक्खिणापथं ।
आकिञ्चञ्जं पत्थयानो, ब्राह्मणो मन्तपारगू ॥
९८४. सो अस्सकस्स विसये, अठ्ठकस्स^२ समासने ।
वसि गोधावरीकूले, उञ्छेन च फलेन च ॥
९८५. तस्सेव उपनिस्साय, गामो च विपुलो अहु ।
ततो जातेन आयेन, महायञ्जमकप्पयि ॥
९८६. महायञ्जं यजित्वान, पुन पाविसि अस्समं ।
तस्मि पटिपविट्ठमिह^३, अञ्जो आगञ्छि ब्राह्मणो ॥
९८७. उघट्टपादो तसितो, पङ्कदन्तो रजस्सिरो ।
सो च नं उपसङ्कम्म, सतानि पञ्च याचति ॥
९८८. तमेनं बावरी दिस्वा, आसनेन निमन्तयि ।
सुखं च कुसलं पुच्छि, इदं वचनमब्रवि ॥
९८९. “यं खो मम^४ देय्यधम्मं, सब्बं^५ विसज्जितं^६ मया ।
अनुजानाहि मे ब्रह्मे, नत्थि पञ्चसतानि मे” ॥
९९०. “सचे मे याचमानस्स, भवं नानुपदस्सति ।
सत्तमे दिवसे तुय्हं, मुद्धा फलतु सत्तधा” ॥
९९१. अभिसङ्खरित्वा कुहको, भेरवं सो अकित्तयि ।
तस्स तं वचनं सुत्वा, बावरी दुक्खितो अहु ॥
९९२. उस्सुस्सति अनाहारो, सोकसल्लसमप्पितो ।
अथो पि एवं चित्तस्स, ज्ञाने न रमती मनो ॥
९९३. उन्नस्तं^७ दुक्खितं दिस्वा, देवता अत्थकामिनी ।
बावरीं उपसङ्कम्म, इदं वचनमब्रवि ॥

१. अगमा—स्या० ।

२. मुठ्ठकस्स—स्या०, सलकस्स—सी० ।

३. पतिपविट्ठमिह—सी०, स्या०, रो० ।

४. मम—सी०, स्या०, रो० ।

५. सब्ब—रो० ।

६. विसज्जितं—सी०, रो० ।

७. उन्नस्तं—स्या०, रो० ।



१९४. “न सो मुद्धं पजानाति, कुहको सो धनत्थिको ।
मुद्धनि मुद्धपाते^१ वा^२, जाणं तस्स न विज्जति” ॥
१९५. “भोती चरहि जानासि, तं मे अक्खाहि पुच्छता ।
मुद्धं मुद्धाधिपातं च, तं सुणोम वचो तव” ॥
१९६. “अहम्पेतं न जानामि, जाणमेत्थ^३ न विज्जति ।
मुद्धनि^३ मुद्धाधिपाते^३ च, जिनानं हेत्थ^४ दस्सनं” ॥
१९७. “अथ को चरहि जानाति, अस्मि पठविमण्डले^५ ।
मुद्धं मुद्धाधिपातं च, तं मे अक्खाहि देवते” ॥
१९८. “पुरा कपिलवत्थुम्हा, निक्खन्तो लोकनायको ।
अपच्चो ओक्काकराजस्स, सक्कपुत्तो पभङ्करो ॥
१९९. “सो हि ब्राह्मण सम्बुद्धो, सब्बधम्मान पारगू ।
सब्बाभिञ्जाबलप्पत्तो, सब्बधम्मेषु चक्खुमा ।
सब्बकम्मक्खयं^६ पत्तो, विमुत्तो उपधिकखये ॥
१०००. बुद्धो सो भगवा लोके, धम्मं देसेति चक्खुमा ।
तं त्वं गन्त्वान पुच्छस्सु, सो ते तं व्याकरिस्सति^७” ॥
१००१. “सम्बुद्धो ति वचो सुत्वा, उदग्गो बावरी अहु ।
सोकस्स तनुको आसि, पीति च विपुलं लभि ॥
१००२. सो बावरी अत्तमनो उदग्गो,
तं देवतं पुच्छति वेदजातो ।
“कतमम्हि गामे निगमम्हि वा पुन^८,
कतमम्हि वा जनपदे लोकनाथो ।
यत्थ^९ गन्त्वान पस्सेमु^९, सम्बुद्धं द्विपदुत्तमं^{१०} ॥
१००३. “सावत्थियं कोसलमन्दिरे जिनो, पहतपञ्चो वरभूरिमेधसो ।
सो सक्कपुत्तो विधुरो अनासवो, मुद्धाधिपातस्स विदू नरासभो” ॥

१-१. मुद्धाधिपाते च—स्या० ।

२. जाणमेत्थ—रो०;

३-३. मुद्धं मुद्धाधिपातो—सी०, स्या०, रो० ।

जाणंमेत्थ—सी० ।

४. हेत—सी०, स्या०, रो० ।

५. पृथुविमण्डले—सी०;

६. सब्बधम्मक्खयं—सी०, रो० ।

पुथविमण्डले—रो०;

७. व्याकरिस्सति—सी०, रो० ।

पथविमण्डले—म० ।

८. पुन—सी०, रो० ।

९-९. यत्थ गन्त्वा नमस्सेमु—

१०. द्विपदुत्तमं—सी०, स्या०, रो० ।

सी०, स्या०, रो० ।

१००४. ततो आमन्तयी सिस्से ब्राह्मणे मन्तपारगे ।
“एथ माणवा अक्खिस्सं, सुणाथ^१ वचनं मम ॥
१००५. “यस्सेसो दुल्लभो लोके, पातुभावो अभिण्हसो ।
स्वाज्ज लोकस्मिह् उपपन्नो, सम्बुद्धो इति विस्सुतो ।
खिप्पं गन्त्वान सावत्थि, पस्सव्हो द्विपदुत्तमं” ॥ 5
१००६. “कथं चरहि जानेमु, दिस्वा बुद्धो ति ब्राह्मण ।
अजानतं नो पब्रूहि, यथा जानेमु तं मयं” ॥
१००७. “आगतानि हि मन्तेसु, महापुरिसलक्खणा ।
द्वित्तिसानि^२ च व्याख्याता^३, समन्ता^४ अनुपुब्बसो ॥
१००८. “यस्सेते होन्ति गत्तेसु, महापुरिसलक्खणा ।
द्वेयेव^५ तस्स गतियो, ततिया हि न विज्जति ॥ 10
१००९. “सचे अगारं आवसति, विजेय्य पठविं इमं ।
अदण्डेन असत्थेन, धम्मेन मनुसासति ॥
१०१०. “सचे च सो पब्बजति, अगारा अनगारियं ।
विवटच्छदो^६ सम्बुद्धो, अरहा भवति अनुत्तरो ॥ 15
१०११. “जातिं^७ गोत्तं च लक्खणं, मन्ते सिस्से पुनापरे ।
मुद्धं मुद्धाधिपातं च, मनसायेव पुच्छथ ॥
१०१२. “अनावरणदस्सावी, यदि बुद्धो भविस्सति ।
मनसा पुच्छित्ते पञ्हे, वाचाय विस्सजेस्सति” ॥
१०१३. “बावरिस्स वचो सुत्वा, सिस्सा सोव्ठस ब्राह्मणा ।
अजितो तिस्समेत्तेय्यो, पुण्णको अथ मेत्तगू ॥ 20
१०१४. धोतको उपसीवो च, नन्दो च अथ हेमको ।
तोदेय्यकप्पा^८ दुभयो, जतुकण्णी च पण्डितो ॥
१०१५. भद्रावुधो उदयो च, पोसालो चा पि ब्राह्मणो ।
मोघराजा च मेघावी, पिङ्गियो च महाइसि ॥ 25
१०१६. पच्चेकगणिनो सब्बे, सब्बलोकस्स विस्सुता ।
ज्ञायी ज्ञानरता धीरा, पुब्बवासनवासिता ॥

१. सुणोथ—सी०, स्या०, रो० ।

३. व्याख्याता—सी०; व्यख्याता—
स्या०; व्यख्याता—रो० ।

६. विवटच्छदो—सी०, रो०;

विवटच्छदो—स्या० ।

२. द्वित्तिसा—सी०, स्या०, रो० ।

४. समन्ता—सी० ।

५. द्वे च—सी०; दुवे व—स्या०, रो० ।

७. जाति—स्या० ।

८. कप्पो—सी०, रो० ।



१०१७. बावरिं अभिवादेत्वा, कत्वा च नं पदक्खिणं ।
जटाजिनधरा सब्बे, पक्कामुं उत्तरामुखा ॥
१०१८. अव्ठकस्स पतिट्ठानं, पुरिमाहिस्सति^१ तदा ।
उज्जेनिच्चा पि गोणद्धं, वेदिसं वनसव्हयं ॥
१०१९. कोसम्बिच्चा^२ पि^३ साकेतं, सार्वत्थि च पुरत्तमं ।
सेतव्यं^४ कपिलवत्थुं, कुसिनारं च मन्दिरं ॥
१०२०. पावं च भोगनगरं, वेसारिं मागधं पुरं ।
पासाणकं चेतियं च, रमणीयं मनोरमं ॥
१०२१. तसितोवुदकं सीतं, महालाभं व वाणिजो ।
छायं घम्माभित्तो व^५, तुरिता पव्वतमारुहं ॥
१०२२. भगवा^६ तम्हि समये, भिक्खुसङ्घपुरक्खतो ।
भिक्खूनं धम्मं देसेति, सीहो व नदती वने ॥
१०२३. अजितो अट्ठस बुद्ध^७, सतरंसि^८ व भाणुमं ।
चन्दं यथा पन्नरसे, पारिपूर्^९ उपागतं ॥
१०२४. अथस्स गत्ते दिस्वान, परिपूरं^८ च वियञ्जनं^८ ।
एकमन्तं ठितो हट्ठो, मनोपञ्हे अपुच्छथ ॥
१०२५. “आदिस्स जम्मनं, ब्रूहि, गोत्तं ब्रूहि सलक्खणं ।
मन्तेसु पारमिं ब्रूहि, कति^९ वाचेति ब्राह्मणो” ॥
१०२६. “वीसं वस्ससतं आयु, सो च गोत्तेन बावरी ।
तीणस्स^{१०} लक्खणा गत्ते, तिण्णं वेदान पारगू ॥
१०२७. “लक्खणे इतिहासे च, सनिघण्डुसकेटुभे ।
पञ्चसतानि वाचेति, सधम्मे पारमिं गतो” ॥
१०२८. “लक्खणानं पविचयं, बावरिस्स नरुत्तम ।
कद्धच्छिद^{११} पकासेहि, मा नो कद्धायितं अहु” ॥

१. पुरिमं माहिस्सति—सी०, रो०; २-२. कोसम्बि वा पि—स्या० ।
पुरं माहिस्सति—स्या० । ३. सेतव्यं—सी०, रो० ।
४. च—स्या० । ५. भगवा च—सी०, स्या०, रो० ।
६-६. सम्बुद्धं—सी०; सम्बुद्धं वीतरंसि—७. परिपूर्—सी० ।
स्या०, रो० । ८-८. परिपूरं वियञ्जनं—स्या०;
९. कती—स्या० । व्यञ्जनं—सी०, रो० ।
१०. तीणस्स—सी०, रो० । ११. तण्हच्छित्त—सी०, स्या०, रो० ।

१०२९. “मुखं जिह्वाय छादेति, उण्णस्स^१ भमुकन्तरे ।
कोसोहितं वत्थुगुहं, एवं जानाहि माणव” ॥
१०३०. पुच्छञ्चिह किञ्चि^२ असुणन्तो, सुत्वा पञ्हे वियाकते^३ ।
विचिन्तेति जनो सब्बो, वेदजातो कतञ्जली ॥
१०३१. “को नु देवो वा ब्रह्मा वा, इन्दो वा पि सुजम्पति ।
मनसा पुच्छिते पञ्हे, कमेतं पटिभासति ॥
१०३२. “मुद्धं मुद्धाधिपातं च, बावरी परिपुच्छति ।
तं व्याकरोहि भगवा, कद्धं विनय नो इसे” ॥
१०३३. “अविज्जा मुद्धा ति जानाहि^४, विज्जा मुद्धाधिपातिनी^५ ।
सद्धासतिसमाधीहि, छन्दविरियेन संयुता” ॥
१०३४. ततो वेदेन महता, सन्थम्भित्वान^६ माणवो ।
एकंसं अजिनं कत्वा, पादेसु सिरसा पति ।
१०३५. “बावरी ब्राह्मणो भोतो, सह सिस्सेहि मारिस ॥
उदग्गचित्तो सुमनो, पादे वदन्ति चक्खुम”^७ ॥
१०३६. “सुखितो बावरी होतु, सह सिस्सेहि ब्राह्मणो ।
त्वं चा^८ पि सुखितो होहि, चिरं जीवाहि माणव ॥
१०३७. “बावरिस्स च तुय्हं वा, सब्बेसं सब्बसंसयं ।
कतावकासा पुच्छव्हो, यं किञ्चि मनसिच्छथ” ॥
१०३८. सम्बुद्धेन कतोकासो, निसीदित्वान पञ्जली ।
अजितो पठमं पञ्हं, तत्थ पुच्छि तथागतं ॥

२. अजितमाणवपुच्छा (१)

१०३९. “केनस्सु निवुतो लोको, (इच्चायस्मा अजितो)
केनस्सु नप्पकासति ।
किस्साभिलेपनं ब्रूसि, किमु तस्स महब्भयं” ॥

- | | |
|---------------------------------|--------------------------|
| १. उण्णस्स—स्या० । | २. कञ्चि—स्या०, रो० । |
| ३. व्याकते—स्या०; व्याकते—रो० । | ४. विजानाहि—स्या० । |
| ५. मुद्धाधिपातनी—स्या० । | ६. सन्थम्भेतवान्—स्या० । |
| ७. चक्खुमा—सी०, रो० । | ८. वा—स्या० । |



१०४०. “अविज्जाय निवुतो लोको, (अजिता ति भगवा)
वेविच्छा पमादा नप्पकासति ।
पज्जाभिलेपनं ब्रूमि, दुक्खमस्स महब्भयं” ॥
१०४१. “सवन्ति सब्बधि सोता, (इच्चायस्मा अजितो)
सोतानं किं निवारणं ।
सोतानं संवरं ब्रूहि, केन सोता पिधिय्यरे” ॥
१०४२. “यानि सोतानि लोकस्मि, (अजिता ति भगवा)
सति तेसं निवारणं” ॥
१०४३. “पज्जा चेव सति^३ यं च^३, (इच्चायस्मा अजितो)
नामरूपं च मारिस ।
एतं मे पुट्ठो पब्रूहि, कत्थेतं उपरुज्झति” ॥
१०४४. “यमेतं पज्झं अपुच्छि, अजित तं वदामि ते ।
यत्थ नामं च रूपं च, असेसं उपरुज्झति ।
विज्जाणस्स निरोधेन, एत्थेतं उपरुज्झति” ॥
१०४५. “ये च सङ्घातधम्मासे, ये च सेखा पुथू इध ।
तेसं ने निपको इरियं, पुट्ठो पब्रूहि मारिस” ॥
१०४६. “कामेसु नाभिगिज्जेय्य, मनसानाविलो सिया ।
कुसलो सङ्गधम्मानं, सतो भिक्खु परिब्बजे” ति ॥

३. तिस्समेत्तेय्यमाणवपुच्छा (२)

१०४७. “कोध सन्तुसितो लोके, (इच्चायस्मा तिस्समेत्तेय्यो)
कस्स नो सन्ति इज्जिता ।
को उभन्तमभिज्जाय, मज्झे मन्ता न लिप्पति^४ ।
कं ब्रूसि महापुरिसो ति, को इध सिब्बनिमच्चगा^५” ॥
१०४८. “कामेसु ब्रह्मचरियवा, (मेत्तेय्या ति भगवा)
वीततण्हो सदा सतो ।
सङ्घाय निवुतो भिक्खु, तस्स नो सन्ति इज्जिता ॥

१. पिधिय्यरे—स्या०, रो०; पिथीय्यरे—सी० । २. निवारण—सी० ।

३-३. सती चेव—सी०; सती च—

स्या०, रो० ।

४. लिप्पति—स्या० ।

५. सिब्बनिमच्चगा—सी०, स्या०, रो० ।

१०४९. “सो उभन्तमभिञ्जाय, मञ्जे मन्ता न लिप्पति ।
तं ब्रूमि महापुरिसो ति, सो इध सिब्बिनिमच्चगा” ति ॥

४. पुण्णकमाणवपुच्छा (३)

१०५०. “अनेजं मूलदस्सावि, (इच्चायस्मा पुण्णको)
अत्थि^१ पच्चेन आगमं ।
किंनिस्सिता इसयो मनुजा, खत्तिया ब्राह्मणा देवतानं ।
यञ्जामकप्पयिसु^२ पुथूध लोके, पुच्छामि तं भगवा ब्रूहि मे तं” ॥ ८
१०५१. “ये केचिमे इसयो मनुजा, (पुण्णका ति भगवा)
खत्तिया ब्राह्मणा देवतानं ।
यञ्जामकप्पयिसु पुथूध लोके, आसीसमाना^३ पुण्णक इत्थत्तं^३ ।
जरं सिता यञ्जामकप्पयिसु” ॥ 10
१०५२. “ये केचिमे इसयो मनुजा, (इच्चायस्मा पुण्णको)
खत्तिया ब्राह्मणा देवतानं ।
यञ्जामकप्पयिसु पुथूध लोके,
कच्चिस्सु^४ ते भगवा यञ्जापथे अप्पमत्ता ।
अतारु^५ जातिं च जरं च मारिस, पुच्छामि तं भगवा ब्रूहि मे तं” ॥ 15
१०५३. “आसीसन्ति थोमयन्ति, अभिजप्पन्ति जुहन्ति^६ ।
(पुण्णका ति भगवा)
कामाभिजप्पन्ति पटिच्च लाभं, ते याजयोगा भवरागरत्ता ।
नातरिसु जातिजरं ति ब्रूमि” ॥
१०५४. “ते चे नातरिसु याजयोगा, (इच्चायस्मा पुण्णको)
यञ्जोहि जातिं च जरं च मारिस ।
अथ को चरहि देवमनुस्सलोके, अतारि जातिं च जरं च मारिस ।
पुच्छामि तं भगवा ब्रूहि मे तं” ॥ 20
१०५५. “सङ्घाय लोकस्मि^७ परोपरानि^७, (पुण्णका ति भगवा)
यस्सिञ्जितं नत्थि कुहिञ्चि लोके ।
सन्तो विधूमो अनीधो निरासो, अतारि सो जातिजरं ति ब्रूमी” ति ॥ 25

१. अत्थो—स्या० । २. यञ्जामकप्पयिसु—स्या० ।
३-३. आसिसमाना पुण्णक इत्थभावं— ४. कच्चिस्सु—सी०, रो ।
सी०, रो; आसिसमाना पुण्णक- ५. अतारु—सी०, स्या०, रो ।
इत्थत्तं—स्या० । ६. जुहन्ति—रो० ।
७-७. लोकस्मि परोवरानि—सी०, स्या०, रो० ।



५. मेत्तगूमाणवपुच्छा (४)

१०५६. “पुच्छामि तं भगवा ब्रूहि मे तं, (इच्छायस्मा मेत्तगू)
मञ्जामि तं वेदगुं भावित्तं ।
कुतो नु दुक्खा^१ समुदागता इमे^२, ये केचि लोकस्मिमनेकरूपा” ॥
१०५७. “दुक्खस्स वे मं पभवं अपुच्छसि, (मेत्तगू ति भगवा)
तं ते पवक्खामि यथा पजानं ।
उपधिनिदाना पभवन्ति दुक्खा, ये केचि लोकस्मिमनेकरूपा ॥
१०५८. “यो वे अविद्धा उपधिं करोति, पुनप्पुनं दुक्खमुपेति मन्दो ।
तस्मा^३ पजानं^२ उपधिं न कयिरा, दुक्खस्स जातिप्पभवानुपस्सी” ॥
१०५९. “यं तं अपुच्छम्ह अकित्तयी नो, अञ्जं तं^३ पुच्छाम^४ तदिद्धं ब्रूहि ।
कथं नु धोरा वितरन्ति ओघं, जातिं^५ जरं सोकपरिद्वं च ।
तं मे मुनि साधु वियाकरोहि, तथा हि ते विदितो एस धम्मो” ॥
१०६०. “कित्तयिस्सामि ते धम्मं, (मेत्तगू ति भगवा)
दिट्ठे^६ धम्मे अनीतिहं ।
यं विदित्वा सतो चरं, तरे लोके विसत्तिकं” ॥
१०६१. “तञ्चाहं अभिनन्दाभि, महेसि^७ धम्ममुत्तमं ।
यं विदित्वा सतो चरं, तरे लोके विसत्तिकं” ॥
१०६२. “यं किञ्चि सम्पजानासि, (मेत्तगू ति भगवा)
उद्धं अधो तिरियं चा पि मज्झे ।
एतेसु नन्दि च निवेसनं च, पनुज्ज विञ्जाणं भवे न तिट्ठे ॥
१०६३. “एवंविहारी सतो अप्पमत्तो, भिक्खु चरं हित्वा ममायितानि ।
जातिं जरं सोकपरिद्वं च, इधेन विद्धा पजहेय्य दुक्खं” ॥
१०६४. “एताभिनन्दामि वचो महेसिनो, सुकित्तितं गोतमनूपधीकं ।
अद्धा हि भगवा पहासि दुक्खं, तथा हि ते विदितो एस धम्मो ॥
१०६५. “ते चा पि नूनप्पजहेय्यु^८ दुक्खं, ये त्वं मुनि अट्ठितं ओवदेय्य ।
तं तं नमस्सामि समेच्च नाग, अप्पेव मं भगवा अट्ठितं ओवदेय्य” ॥

१-१. दुक्खाय सदा गता इमे—सी०, रो०; २-२. तस्माहि जानं—सी०, रो० ।

० समुपागतामे—स्या० ।

३. स्या० पोत्थके नत्थि ।

४. पुच्छामि—सी०, रो० ।

५. जाति—सी०, स्या०, रो० ।

६. दिट्ठेव—सी० ।

७. महेसी—सी० ।

८. नून पजहेय्य—सी०; नून पजहेय्यु—

स्या०, रो० ।

१०६६. “यं ब्राह्मणं वेदगुमाभिजञ्जा^१, अकिञ्चनं कामभवे असत्तं ।
अद्धा हि सो ओघमिमं अतारि, तिण्णो च पारं अखिलो अकङ्खो ॥
१०६७. “विद्वा च यो^२ वेदगू नरो इध, भवाभवे सङ्गमिमं विसज्ज^३ ।” १००१
सो वीततण्हो अनीघो निरासो, अतारि सो जातिजरं ति ब्रूमी” ति ॥

६. धोतकमाणवपुच्छा (५)

१०६८. “पुच्छामि तं भगवा ब्रूहि मे तं, (इच्छायस्मा धोतको) ५
वाचाभिकङ्खामि महेसि तुय्हं ।
तव सुत्वान निग्घोसं, सिक्खे निब्बानमत्तनो” ॥
१०६९. “तेनहातप्पं करोहि, (धोतका ति भगवा)
इधेव निपको सतो ।
इतो सुत्वान निग्घोसं, सिक्खे निब्बानमत्तनो” ॥ 10
१०७०. “पस्सामहं देवमनुस्सलोके, अकिञ्चनं ब्राह्मणमिरियमानं ।
तं तं नमस्सामि समन्तचक्खु, पमुञ्च मं सक्क कथङ्कथाहि” ॥
१०७१. “नाहं सहिस्सामि^३ पमोचनाय, कथङ्कथि^४ धोतक कञ्च लोके ।
धम्मं च सेट्ठं अभिजानमानो^५, एवं तुवं ओघमिमं तरेसि” ॥
१०७२. “अनुसास ब्रह्मे करुणायमानो, विवेकधम्मं यमहं विजञ्जं । 15
यथाहं आकासो व^६ अब्यापज्जमानो, इधेव सन्तो असितो चरेय्यं” ॥
१०७३. “कित्थिस्सामि ते सन्ति, (धोतका ति भगवा)
दिट्ठे धम्मे अनीतिहं ।
यं विदित्वा सतो चरं, तरे लोके विसत्तिकं” ॥
१०७४. “तञ्चाहं अभिनन्दामि, महेसि सन्तिमुत्तमं । 20
यं विदित्वा सतो चरं, तरे लोके विसत्तिकं” ॥
१०७५. “यं किञ्चि सम्पजानासि, (धोतका ति भगवा)
उद्धं अधो तिरियं चापि मज्जे ।
एतं^७ विदित्वा सङ्गो ति लोके, भवाभवाय माकासि तण्हं” ति ॥

१. वेदगुमाभिजञ्जा—सी०; वेदगुं

अभिजञ्जं—स्या०, रो० ।

४. कथं कथी—सी० ।

५. आजानमानो—सी०, स्या०, रो० ।

७. एवं—स्या० ।

२. सो—स्या०, रो० ।

३. गमिस्सामि—सी०, रो; समिस्सामि—
स्या० ।

६. च—स्या० ।

८. विदित्वान—रो० ।



७. उपसीवमाणवपुच्छा (६)

१०७६. “एको अहं सक्क महन्तमोधं, (इच्चायस्मा उपसीवो)
अनिस्सितो नो विसहामि तारितुं ।
आरम्मणं ब्रूहि समन्तचक्खु, यं निस्सितो ओघमिमं तरेय्यं” ॥
१०७७. “आकिञ्चज्जं पेक्खमानो सतिमा, (उपसीवा ति भगवा)
नत्थी ति निस्साय तरस्सु ओघं ।
कामे पहाय विरतो कथाहि, तण्हक्खयं नत्तमहाभिपस्स” ॥
१०७८. “सब्बेसु कामेसु यो वीतरागो, (इच्चायस्मा उपसीवो)
आकिञ्चज्जं निस्सितो हित्वा^३ मज्जं ।
सज्जाविमोक्खे^४ परमे विमुत्तो, तिट्ठे नु सो तत्थ अनानुयायी^५” ॥
१०७९. “सब्बेसु कामेसु यो वीतरागो, (उपसीवा ति भगवा)
आकिञ्चज्जं निस्सितो हित्वा मज्जं ।
सज्जाविमोक्खे परमे विमुत्तो, तिट्ठेय्य सो तत्थ अनानुयायी” ॥
१०८०. “तिट्ठे चे सो तत्थ अनानुयायी, पूगं पि वस्सानं समन्तचक्खु ।
तत्थेव सो सीतिसिया विमुत्तो, चवेथ^६ विज्जाणं तथाविधस्स” ॥
१०८१. “अच्ची यथा वातवेगेन खित्ता^७, (उपसीवा ति भगवा)
अत्थं पलेति न उपेति सङ्ख” ॥
एवं मुनी नामकाया विमुत्तो, अत्थं पलेति न उपेति सङ्ख” ॥
१०८२. “अत्थङ्गतो सो उद वा सो नत्थि, उदाहु वे सस्सतिया अरोगो ।
तं मे मुनी साधु वियाकरोहि, तथा हि ते विदितो एस धम्मो” ॥
१०८३. “अत्थङ्गतस्स न पमाणमत्थि, (उपसीवा ति भगवा)
येन नं वज्जु^८ तं तस्स नत्थि ।
सब्बेसु धम्मेसु समोहतेसु^९, समूहता वादपथा पि सब्बे” ति ॥

१. तरेय्य—सी०, स्या०, रो० ।

२. हित्व—सी०, स्या०, रो० ।

३. अनानुयायी—स्या० ।

४. खित्तं—स्या०; खित्तो—सी० ।

५. समूहतेसु—सी०, स्या०, रो० ।

६. रत्तमहा ०—स्या० ।

७. सज्जाविमोक्खे—सी०, रो० ।

८. भवेथ—स्या०, रो० ।

९. वज्जु—सी०, स्या०, रो० ।

६. नन्दमाणवपुच्छा (७)

१०८४. "सन्ति लोके मुनयो, (इच्छायस्मा नन्दो)
जना वदन्ति तयिदं कथं सु ।
आणूपपन्नं नो^१ मुनिं^१ वदन्ति, उदाहु वे जीवितेनूपपन्नं" ॥
१०८५. "न दिट्ठिया न सुत्तिया न आणेन, (न सीलब्बतेन^२)
मुनीध नन्द कुसला वदन्ति ।
विसेनिकत्वा^३ अनीघा^४ निरासा,
चरन्ति" ये ते मुनयो ति ब्रूमि" ॥
१०८६. "ये केचिमे समणब्राह्मणासे, (इच्छायस्मा नन्दो)
दिट्ठस्सुतेना^५ पि^५ वदन्ति सुद्धि ।
सीलब्बतेना पि वदन्ति सुद्धि,
अनेकरूपेन वदन्ति सुद्धि ।
कच्चिस्सु ते भगवा तत्थ यता चरन्ता,
अतारु जातिं च जरं च मारिस ।
पुच्छामि तं भगवा ब्रूहि मे तं," ॥
१०८७. "ये केचिमे समणब्राह्मणासे, (नन्दा ति भगवा)
दिट्ठस्सुतेना पि वदन्ति सुद्धि ।
सीलब्बतेना पि वदन्ति सुद्धि, अनेकरूपेन वदन्ति सुद्धि ।
किञ्चा पि ते तत्थ यता चरन्ति, न तरिंसु जातिजरं ति ब्रूमि" ॥
१०८८. "ये केचिमे समणब्राह्मणासे, (इच्छायस्मा नन्दो)
दिट्ठस्सुतेना पि वदन्ति सुद्धि ।
सीलब्बतेना पि वदन्ति सुद्धि, अनेकरूपेन वदन्ति सुद्धि ।
ते^६ चे मुनि ब्रूसि अनोघतिण्णे, अथ को चरहि देवमनुस्सलोके ।
अतारि जातिं च जरं च मारिस, पुच्छामि तं भगवा ब्रूहि मे तं" ॥
१०८९. "नाहं सब्बे समणब्राह्मणासे, (नन्दा ति भगवा)
जातिजराय निवुत्ता ति ब्रूमि ।
ये सीध दिट्ठं व सुतं मुतं वा, सीलब्बतं वा पि पहाय सब्बं ।

१-१. मुनि वो—स्या० ।

२. सी०, रो० पोत्थकेसु नत्थि ।

३. विसेनिकत्वा—सी० ।

४. अनिघा—स्या०, रो० ।

५. वदन्ति—स्या० ।

६-६. दिट्ठे न सुतेनापि—सी०, रो०;

७. स—सी०, रो० ।

दिट्ठ सुतेनापि—स्या० ।



अनेकरूपं पि पहाय सब्बं, तण्हं परिञ्जाय अनासवासे^१ ।
ते वे नरा ओघतिण्णा ति ब्रूमी^२ ॥

१०९०. “एताभिनन्दामि वचो महेसिनो, सुकित्तितं गोतमनूपधीकं ।
ये सीध दिट्ठं व सुतं मुतं वा, सीलब्बतं वा पि पहाय सब्बं ।
अनेकरूपं पि पहाय सब्बं, तण्हं परिञ्जाय अनासवासे ।
अहं पि ते ओघतिण्णा ति ब्रूमी^३” ति ॥

९. हेमकमाणवपुच्छा (८)

१०९१. “ये मे पुब्बे वियाकंसु, (इच्चायस्मा हेमको)
हुरं गोतमसासना^४ ।
इच्चासि इति भविस्सति, सब्बं तं इतिहीतिहं ।
सब्बं तं तक्कवड्ढनं, नाहं तत्थ अभिरमि^५ ॥
१०९२. “त्वं च मे धम्ममक्खाहि, तण्हानिग्घातनं मुनि ।
यं विदित्वा सतो चरं, तरे लोके विसत्तिकं” ॥
१०९३. “इध दिट्ठसुतमुतविञ्जातेसु^६, पियरूपेसु हेमक ।
छन्दरागविनोदनं, निब्बानपदमच्चुतं ॥
१०९४. “एतदञ्जाय ये सता, दिट्ठधम्माभिनिब्बुता ।
उपसन्ता च ते सदा^७, तिण्णा लोके विसत्तिकं” ति ॥

१०. तोदेयमाणवपुच्छा (९)

१०९५. “यस्मिं कामा च वसन्ति, (इच्चायस्मा तोदेय्यो)
तण्हा यस्स न विज्जति ।
कथङ्कथा च यो तिण्णो, विमोक्खो तस्स कीदिसो” ॥
१०९६. “यस्मिं कामा न वसन्ति, (तोदेय्या ति भगवा)
तण्हा यस्स न विज्जति ।
कथङ्कथा च यो तिण्णो, विमोक्खो तस्स नापरो” ॥

१. अनासवाये—स्या० ।

२. अभिरमि—सी० ।

५. सता—स्या०; दसा—सी०, रो० ।

२. गोतमसासनं—रो० ।

४. दिट्ठसुतमुतं विञ्जातेसु—सी०,

स्या०, रो० ।

१०९७. “निराससो सो उद आससानो, पञ्जाणवा सो उद पञ्जाकप्पी ।
मुनि अहं सक्क यथा विजज्जां, तं मे वियाचिक्ख समन्तचक्खु” ॥
१०९८. “निराससो सो^१ न च^२ आससानो, पञ्जाणवा सो न च पञ्जाकप्पी ।
एवं पि तोदेय्य मुनिं विजान, अकिञ्चनं कामभवे असत्तं” ति ॥

११. कप्पमाणवपुच्छा (१०)

१०९९. “मज्झे सरस्मि तिट्ठतं, (इच्चायस्मा कप्पो)
ओघे जाते महब्भये ।
जरामच्चुपरेतानं, दीपं पब्रूहि मारिस ।
त्वं च मे दीपमक्खाहि, यथायिदं^२ नापरं सिया” ॥
११००. “मज्झे सरस्मि तिट्ठतं, (कप्पा ति भगवा)
ओघे जाते महब्भये ।
जरामच्चुपरेतानं दीपं पब्रूहि कप्प ते ॥
११०१. “अकिञ्चनं अनादानं, एतं दीपं अनापरं ।
निब्बानं इति नं ब्रूहि, जरामच्चुपरिक्खयं ॥
११०२. “एतदञ्जाय ये सता, दिट्ठधम्माभिनिब्बुता ।
न ते मारवसानुगा, न ते मारस्स पद्धगू^३” ति ॥

१२. जतुकणिमाणवपुच्छा (११)

११०३. “सुत्वानहं वीरमकामकामि, (इच्चायस्मा जतुकणि^४)
ओघातिगं पट्ठुमकाममागमं ।
सन्तिपदं^५ ब्रूहि सहजनेत्त^६, यथातच्छं भगवा ब्रूहि मे तं ॥
११०४. “भगवा हि कामे अभिभूय इरियति^७,
आदिच्चो व पठवि तेजो तेजसा ।
परित्तपञ्जास्स मे भूरिपञ्चा, आचिक्ख धम्मं यमहं विजज्जां ।
जातिजराय इध विप्पहानं” ॥

१-१. न सो—सी०, रो० ।

२. यथायिदं—सी० ।

३. पट्ठगू—स्या० ।

४. जतुकण्णी—स्या०, रो० ।

५. सन्ती०—स्या०, रो० ।

६. सहाजनेत्त—सी०, स्या०, रो० ।

७. इरीयति—सी० ।



११०५. “कामेसु विनय गेधं, (जतुकण्णी ति भगवा)

नेक्खम्मं दट्ठु खेमतो ।

उग्गहीतं^१ निरत्तं वा, मा ते विज्जित्थ किञ्चन ॥

११०६. “यं पुब्बे तं विसोसेहि, पच्छा ते माहु किञ्चन ।

5 मज्झे चे नो गहेस्ससि, उपसन्तो चरिस्ससि ॥

११०७. “सब्बसो नामरूपस्मि, वीतगेधस्स ब्राह्मण ।

आसवास्स न विज्जन्ति, येहि मच्चुवसं वजे” ति ॥

१३. भद्रावुधमाणवपुच्छा (१२)

११०८. “ओक्कज्जहं तण्हच्छिदं, अनेजं (इच्चायस्मा भद्रावुधो)

नन्दिज्जहं ओघतिण्णं विमुत्तं ।

10 कप्पज्जहं अभियाचे सुमेधं, सुत्वान नागस्स अपनमिस्सन्ति इतो ॥

११०९. “नानाजना जनपदेहि सङ्गता, तव वीर वाक्यं अभिकङ्खमाना ।

तेसं तुवं साधु वियाकरोहि, तथा हि ते विदितो एस धम्मो” ॥

१११०. “आदानतण्हं विनयेथ सब्बं (भद्रावुधा ति भगवा)

उद्धं अघो तिरियञ्चा पि मज्झे ।

15 यं यञ्हि लोकस्मिमुपादयन्ति, तेनेव मारो अन्वेति जन्तुं ॥

११११. “तस्मा पजानं न उपादियेथ, भिक्खु सतो किञ्चनं सब्बलोके ।

आदानसत्ते इति पेक्खमानो, पजं इमं मच्चुधेय्ये^२ विसत्तं” ति ॥

१४. उदयमाणवपुच्छा (१३)

१११२. “झायि विरजमासीनं^३, (इच्चायस्मा उदयो)

कतकिच्चं अनासवं ।

20 पारगुं सब्बधम्मानं, अत्थि पच्चेन आगमं ।

अञ्जाविमोक्खं^४ पब्रूहि, अविज्जाय पभेदनं” ॥

१. उग्गहितं—सी०, स्या० ।

३. विरजमासिनं—स्या० ।

२. मच्चुधेय्यं—स्या० ।

४. अञ्जाविमोक्खं—रो०; अञ्जं

विमोक्खं—स्या० ।

१११३. “पहानं कामच्छन्दानं, (उदया ति भगवा)
दोमनस्सानं चूमयं ।
थीनस्स^१ च पनूदनं, कुक्कुच्चानं निवारणं ॥
१११४. “उपेक्खासतिसंसुद्धं^२, धम्मतक्कपुरेजवं ।
अञ्जाविमोक्खं पन्नूमि, अविज्जाय पभेदनं” ॥ 5
१११५. “किं सु संयोजनो लोको, किं सु तस्स विचारणं^३ ।
किस्सस्स विप्पहानेन, निब्बानं इति वुच्चति” ॥
१११६. “नन्दिसंयोजनो लोको, वितक्कस्स विचारणं ।
तण्हाय विप्पहानेन, निब्बानं इति वुच्चति” ॥
१११७. “कथं सतस्स चरतो, विज्जाणं उपरुज्झति ।
भगवन्तं^४ पुट्ठुमागम्म, तं सुणोम वचो तव” ॥ 10
१११८. “अज्झत्तं च बहिद्धा च, वेदनं नाभिनन्दतो ।
एवं सतस्स चरतो, विज्जाणं उपरुज्झती” ति ॥

१५. पोसालमाणवपुच्छा (१४)

१११९. “यो अतीतं आदिसति, (इच्चायस्मा पोसालो)
अनेजो छिन्नसंसयो ।
पारगुं सब्बधम्मानं, अत्थि पञ्हेन आगमं ॥ 15
११२०. “विभूतरूपसज्जिस्स, सब्बकायप्पहायिनो ।
अज्झत्तं च बहिद्धा च, नत्थि किञ्ची ति पस्सतो ।
ज्जाणं सक्कानुपुच्छामि, कथं नेय्यो तथाविधो” ॥ 20
११२१. “विज्जाणद्वितियो सब्बा, (पोसाला ति भगवा)
अभिजानं तथागतो ।
तिट्ठन्तमेनं जानाति, विमुत्तं तप्परायणं^५ ॥
११२२. “आकिञ्चज्जासम्भवं^६ ज्ञात्वा^७, नन्दी^८ संयोजनं इति ।
एवमेतं^९ अभिज्जाय, ततो तत्थ विपस्सति ।
एतं^{१०} ज्जाणं तथं तस्स, ब्राह्मणस्स वुसीमतो” ति ॥ 25

१. थिनस्स — म० । २. उपेक्खासतिसंसुद्धं — सी०, रो० ।
३. विचारणा — सी०, स्या०, रो० । ४. भवन्तं — स्या०, रो० ।
५. तप्परायणं — सी०, स्या०, रो० । ६. अकिञ्चज्जा सम्भवं — सी०,
७. सी०, स्या०, रो० पोत्थकेसु नत्थि । स्या०, रो० ।
८. नन्दि — स्या० । ९. एवमेवं — सी०, स्या०, रो० ।
१०. एवं — स्या० ।



१६. मोघराजमाणवपुच्छा (१५)

११२३. “द्वाहं सक्कं^१ अपुच्छिस्सं, (इच्छायस्मा मोघराजा)

न मे व्याकासि^२ चक्खुमा ।

यावततियं च देवीसि^३, व्याकरोती^४ ति मे सुतं ॥

११२४. “अयं लोको परो लोको, ब्रह्मलोको सदेवको ।

दिट्ठि ते नाभिजानाति^५, गीतमस्स यसस्सिनो ॥

११२५. “एवं^६ अभिक्कन्तदस्सावि, अत्थि पञ्हेन आगमं ।

कथं लोकं अवेक्खन्तं मच्चुराजा न पस्सति” ॥

११२६. “सुञ्जातो लोकं अवेक्खस्सु, मोघराज^७ सदा सतो ।

अत्तानुदिट्ठि ऊहच्च, एवं मच्चुतरो सिया ।

एवं लोकं अवेक्खन्तं, मच्चुराजा न पस्सती” ति ॥

१७. पिङ्गियमाणवपुच्छा (१६)

११२७. “जिण्णोहमस्मि^८ अबलो वीतवण्णो^९, (इच्छायस्मा पिङ्गियो)

नेत्ता न सुद्धा सवनं न फासु ।

माहं^{१०} नस्सं^{११} मोमुहो अन्तरा^{१२} व^{१३}, आचिक्ख धम्मं यमहं विजञ्जं ।

जातिजराय इध विप्पहानं” ॥

११२८. “दिस्वान रूपेषु विहञ्जमाने, (पिङ्गिया ति भगवा)

एप्पन्ति रूपेषु जना पमत्ता ।

तस्मा तुवं पिङ्गिय अप्पमत्तो, जहस्सु रूपं अपुनब्भवाय” ॥

११२९. “दिसा चतस्सो विदिस्सा चतस्सो, उद्धं अधो दस दिसा इमायो ।

न तुय्हं अदिट्ठं असुतं^{१४} अमुतं^{१५},

अथो अविञ्जातं किञ्चनमत्थि^{१६} लोके ।

आचिक्ख धम्मं यमहं विजञ्जं, जातिजराय इध विप्पहानं” ॥

१. सक्क—स्या० ।

२. व्याकासि—सी०, रो० ।

३. देविसि—स्या०, रो० ।

४. व्याकरोही—स्या० ।

५. नाभिजानामि—सी०, स्या, रो० ।

६. एतं—सी०, रो० ।

७. मोघराजा—सी०, स्या०, रो० ।

८. जिण्णोहस्मी—स्या० ।

९. विवण्णो—स्या० ।

१०-११. माहम्पनस्सं—स्या० ।

११-११. अन्तसावा—सी०; अन्तराय—१२-१२. ० अमुतं वा—सी०; असुतामुतं वा—

स्या०, रो० ।

स्या०, रो० ।

१३. किञ्चि अत्थि—स्या० ।

११३०. "तण्हाधिपन्ने मनुजे पेक्खमानो, (पिङ्गिया ति भगवा)
सन्तापजाते जरसा परेते ।
तस्मा तुवं पिङ्गिय अप्पमतो, जहस्सु तण्हं अपुनवभावाया" ति ॥

१८. पारायनत्यूतिगाथा

- इदमवोच भगवा मगधेसु विहरन्तो पासाणके^१ चेतिये, परिचारकसोठ-
सानं^२ ब्राह्मणानं अज्झट्ठो पुट्ठो^३ पुट्ठो^३ पञ्हे^४ व्याकासि । एकमेकस्स चे पि ५
पञ्हस्स अत्थमज्जाय धम्ममज्जाय धम्मानुधम्मं पटिपज्जेय, गच्छेय्येव
जरामरणस्स पारं । पारङ्गमनीया इमे धम्मा ति, तस्मा इमस्स धम्मपरियायस्स
पारायनन्तेव^५ अधिवचनं ।
११३१. "अजितो तिस्समेत्तेय्यो, पुण्णको अथ मेत्तगू ।
धोतको उपसीवो च, नन्दो च अथ हेमको ॥ १०
११३२. तोदेय्यकप्पा दुभयो, जतुकणी च पण्डितो ।
भद्रावुधो उदयो च, पोसालो चा पि ब्राह्मणो ।
मोघराजा च मेधावी, पिङ्गियो च महाइसि ॥
११३३. एते बुद्धं उपागच्छं, सम्पन्नचरणं ईसि ।
पुच्छन्ता निपुणे पञ्हे, बुद्धसेट्ठं उपागमुं ॥ १५
११३४. तेसं बुद्धो पव्याकासि^६, पञ्हे पुट्ठो यथातथं ।
पञ्हानं वेय्याकरणे^७, तोसेसि ब्राह्मणे मुनि ॥
११३५. ते तोसिता चक्खुमता, बुद्धेनादिच्चबन्धुता ।
ब्रह्मचरियमर्चरिसु, वरपज्जास्स सन्तिके ॥
११३६. "एकमेकस्स पञ्हस्स, यथा बुद्धेन देसितं ।
तथा यो पटिपज्जेय, गच्छे पारं अपारतो ॥ २०
११३७. "अपारा पारं गच्छेय्य, भावेन्तो मग्गमुत्तमं ।
मग्गो सो पारं^८ गमनाय, तस्मा पारायनं इति ॥

१. पासाण—स्या० ।

२. परिवारकसोठसानं—रो०;
परिचारिकसोठसानं—स्या० ।

३-३. स्या० पोत्थके नत्थि ।

४. पञ्हे—सी०, रो० ।

६. व्याकासि—स्या०;

५. पारायनन्तेव—सी०, स्या० ।

७. व्याकासि—सी०, रो० ।

६. वेय्याकरणे—सी०, रो० ।

८. पारायनं—स्या० ।

८. पर—स्या० ।



१९. पारायनानुगीतिगाथा

११३८. “पारायनमनुगायिस्सं, (इच्छायस्मा पिङ्गियो)
यथादक्खि तथाक्खासि, विमलो भूरिमेधसो ।
निक्कामो निब्बनो^१ नागो^२, किस्स हेतु मुसा भणे ॥
११३९. “पहीनमलमोहस्स, मानमक्खप्पहायिनो ।
हन्दाहं कित्तियिस्सामि, गिरं वण्णूपसञ्चितं ॥
११४०. “तमोनुदो बुद्धो समन्तचक्खु, लोकन्तगू सब्बभवातिवत्तो ।
अनासवो सब्बदुक्खपहीनो^३, सच्चव्हयो ब्रह्मो^४ उपासितो मे ॥
११४१. “दिजो यथा कुब्बनकं पहाय, बहुप्फलं काननमावसेय्य ।
एवं पहं अप्पदस्से पहाय, महोर्द्धा हंसोरिव^५ अज्झपत्तो ॥
११४२. “येमे पुब्बे वियाकंसु, हुरं गोतमसासना^६ ।
इच्छासि इति भविस्सति ।
सब्बं तं इतिहिंतिहं, सब्बं तं तक्कवड्ढनं ॥
११४३. “एको तमनुदासिनो, जुत्तिमा^७ सो पभङ्करो ।
गोतमो भूरिपञ्चाणा, गोतमो भूरिमेधसो ॥
११४४. “यो मे धम्मदेसेसि, सन्दिट्टिकमकालिकं ।
तण्हक्खयमनीतिकं, यस्स नत्थि उपमा क्वचि” ॥
११४५. “किं नु तम्हा विप्पवससि, मुहुत्तमपि पिङ्गिय ।
गोतमा भूरिपञ्चाणा, गोतमा भूरिमेधसा ॥
११४६. “यो ते धम्ममदेसेसि, सन्दिट्टिकमकालिकं ।
तण्हक्खयमनीतिकं, यस्स नत्थि उपमा क्वचि” ॥
११४७. “नाहं तम्हा विप्पवसामि, मुहुत्तमपि ब्राह्मण ।
गोतमा भूरिपञ्चाणा, गोतमा भूरिमेधसा ॥
११४८. “यो मे धम्ममदेसेसि, सन्दिट्टिकमकालिकं ।
तण्हक्खयमनीतिकं, यस्स नत्थि उपमा क्वचि ॥
११४९. “पस्सामि नं मनसा चक्खुना व, रत्तिन्दिवं ब्राह्मण अप्पमत्तो ।
नमस्समानो विवसेमि^८ रत्ति, तेनेव मञ्जामि अविप्पवासं ॥

१. निब्बुतो—स्या० ।

२. नाथो—सी०, रो० ।

३. सब्बदुक्खप्पहानो—स्या० ।

४. ब्रह्म—रो० ।

५. हंस ०—सी०, स्या०, रो० ।

६. गोतमसासनं—सी०, रो० ।

७. जातिमा—सी०, रो० ।

८. विवसामि—स्या०; ववसेमि—सी० ।

११५०. "सद्धा च पीतिं च मनो सति च, नापेन्ति मे^१ गोतमसासनम्हा ।
यं यं दिसं वजति भूरिपञ्चो, स तेन तेनेव नतोहमस्मि ॥
११५१. "जिण्णस्स मे दुब्बलथामकस्स, तेनेव कायो न पलेति तत्थ ।
सङ्कप्पयन्ताय^२ वजामि निच्चं, मनो हि मे ब्राह्मण तेन युत्तो ॥
११५२. "पङ्के सयानो परिफन्दमानो, दीपा दीपं उपप्लवि^३ । 5
अथद्दसासि सम्बुद्धं, ओघतिण्णमनासवं" ॥
११५३. "यथा अहं वक्कलि मुत्तसद्धो, भद्रावुधो आळवि गोतमो च ।
एवमेव त्वं पि पमुच्चस्सु^४ सद्धं,
गमिस्ससि त्वं पिङ्गिय मच्चुधेयस्स^५ पारं" ॥
११५४. "एस भिय्यो पसीदामि, सुत्वान मुनिनो वचो । 10
विवट्टच्छदो सम्बुद्धो, अखिलो पटिभानवा ॥
११५५. "अधिदेवे अभिञ्जाय, सब्बं वेदि वरोवरं^६ ।
पञ्हानन्तकरो सत्था, कङ्खीनं पटिजानतं ॥
११५६. "असंहीरं असङ्कप्पं, यस्स नत्थि उपमा क्वचि । 15
अद्धा गमिस्सामि न मेत्थ कङ्खा,
एवं^७ मं धारेहि^८ अधिमुत्तचित्तं^९ ति ॥

पारायनवगो पञ्चमो ।

निट्ठितो सुत्तनिपातो

अट्टभाणवारपरिमाणाय पालिया ।

—:०:—

१. नामेन्ति—सी०, स्या०, रो० ।

२. सङ्कप्पयन्ताय—सी०, रो० ।

३. उपप्लवि—स्या० ।

४. पमुच्चयस्सु—रो० ।

५. मच्चुधेय—सी०, रो० ।

६. परोवरं—सी०, स्या०, रो० ।

७-७. पधारेहि—सी०, रो० ।

८. अवित्तचित्तं—सी०, रो० ।



सुतुद्धानं^१

११५७. उरगो धनियो पि च, खगगविसाणो कसि च^२ ।
चुन्दो भवो पुनदेव, वसलो च करणीयं च ।
हेमवतो अथ यक्खो, विजयसुत्तं^३, मुनिसुत्तवरं ति^३ ॥
११५८. पठमकट्टवरो^४ वरवगो^४, द्वादससुत्तधरो सुविभत्तो ।
देसितो चक्खुमता विमलेन, सुय्यति वगवरो उरगो ति ॥
११५९. रतनामगन्धो हिरिमङ्गलनामो, सुचिलोमकपिलो^५ च ब्राह्मणधम्मो ।
नावा किंसीलउट्टहनो^६ च, राहुलो च पुन पि वङ्गीसो ॥
११६०. सम्मापरिव्वाजनीयो पि चेत्य^७, धम्मिकसुत्तवरो सुविभत्तो ।
चुद्दससुत्तधरो दुतियम्हि, चूठकवगवरो तमाहु ॥
११६१. पव्वज्जपधानसुभासितनामो^८, पूरठासो^९ पुनदेव^९ माघो च ।
सभियं^{१०} केणियमेव सल्लनामो,
वासेट्टवरो कालिको^{११} पि^{१२} च ॥
११६२. नालकसुत्तवरो सुविभत्तो, तं अनुपस्सी तथा पुनदेव ।
द्वादससुत्तधरो ततियम्हि, सुय्यति वगवरो महानामो ॥
११६३. कामगुहट्टकदुट्टकनामा^{१३}, सुद्धवरो^{१४} परमट्टकनामो ।
जरा मेत्तियवरो^{१५} सुविभत्तो, पसूरमागण्डिया^{१६} पुराभेदो^{१७} ॥
११६४. कलहविवादो उभो वियुहा च, तुवटकअत्तदण्डसारिपुत्ता^{१८} ।
सोठससुत्तधरो चतुर्थाम्हि, अट्टकवगवरो ति तमाहु ॥
११६५. मगधे जनपदे रमणीये, देसवरे कतपुञ्जानिवेसे ।
पासाणकचेतियवरे सुविभत्ते, वसि भगवा गणसेट्ठो ॥

१. इमा उद्धानगाथायो—सी०, रो०

पोत्थकेसु न सन्ति ।

२. स्या० पोत्थके नत्थि ।

३-३. विजयं सुत्तवरं मुनि—स्या० ।

४-४. नटोपठमकट्टपवरो वगो—स्या० ।

५. सूचि ०—स्या० ।

६. सीलउट्टानो—स्या० ।

७. च तत्थ—स्या० ।

८. पव्वजपधान ०—स्या० ।

९-९. पुरणासो पुनरेव—स्या० ।

१०. सभिय—स्या० ।

११-११. कोकालिकोपि—स्या० ।

१२. कामगुहट्टकदुट्टकनामो—स्या० ।

१३. सुद्धवरो—स्या० ।

१४. जरामेत्ति सुत्तवरो—स्या० ।

१५-१५. ० यो च पुराभेदो—स्या० ।

१६. ० पुत्ता च—स्या० ।

११६६. उभयवासमागतियम्हि^१, द्वादसयोजनिया परिसाय ।
सोव्ठसब्राह्मणानं किर पुट्ठो, पुच्छाय सोव्ठसपञ्चकम्मिया ।
निप्पकासयि धम्ममदासि ॥
११६७. अत्थपकासकव्यञ्जनपुण्णं, धम्ममदेसेसि परखेमजनियं ।
लोकहिताय जिनो द्विपदग्गो^२, सुत्तवरं बहुधम्मविचित्रं ।
सव्वकिलेसपमोचनहेतु^३, देसयि सुत्तवरं द्विपदग्गो ॥
११६८. व्यञ्जनमत्थपदं^४ समयुत्तं, अक्खरसञ्जितओपमगाव्हं^५ ।
लोकविचारणञ्जाणपभगं, देसयि सुत्तवरं द्विपदग्गो ॥
११६९. रागमले अमलं विमलगं, दोसमले अमलं विमलगं ।
मोहमले अमलं विमलगं, लोकविचारणञ्जाणपभगं ।
देसयि सुत्तवरं द्विपदग्गो ॥
११७०. क्लेसमले अमलं विमलगं, दुच्चरितमले अमलं विमलगं ।
लोकविचारणञ्जाणपभगं, देसयि सुत्तवरं द्विपदग्गो ॥
११७१. आसववन्धनयोगिकिलेसं^६, नीवरणानि च तीणि^७ मलानि ।
तस्स किलेसपमोचनहेतुं, देसयि सुत्तवरं द्विपदग्गो ॥
११७२. निम्मलसव्वकिलेसपनूदं, रागविरागमनेजमसोकं ।
सन्तपणीतमुदुद्दम्भं, देसयि सुत्तवरं द्विपदग्गो ॥
११७३. रागं च दोसकमभञ्जितसन्तं^८, योनिचतुग्गतपञ्चविञ्जाणं ।
तण्हारतच्छेदनताणलतापमोक्खं^९, देसयि सुत्तवरं द्विपदग्गो ॥
११७४. गम्भीरदुद्दससण्हनिपुणं, पण्डितवेदनियं^{१०} निपुणत्थं ।
लोकविचारणञ्जाणपभगं, देसयि सुत्तवरं द्विपदग्गो ॥
११७५. नवङ्गकुसुममालगीवेय्यं^{११}, इन्द्रियज्ञानविमोक्खविभत्तं ।
अट्टङ्गमगधरं^{१२} वरयानं, देसयि सुत्तवरं द्विपदग्गो ॥

१. उभयं वा पुण्णसमागतयम्हि—स्या० । २. द्विपदग्गो—स्या० ।
३. सव्वकिलेसमोचनहेतुं—स्या० । ४. ० पद—स्या० ।
५. ० मगाव्हं—स्या० । ६. ० योगकिलेसं—स्या० ।
७. तीणि च—स्या० । ८. दोसं च भञ्जितसन्तं—स्या० ।
९. तण्हातलरतच्छेदनताणपमोक्खं—स्या० । १०. पण्डितवेदनियं—स्या० ।
११. नवङ्गकुसुमधुवलवेभरणं—स्या० । १२. अट्टङ्गकमगधरं—स्या० ।



११७६. सोमूपमं विमलं परिसुद्धं, अण्णवमूपमरतनसुचितं^१ ।
 पुष्पसमं रविमूपमतेजं, देसयि सुत्तवरं द्विपदगो ॥
११७७. खेमसिवं सुखसीतलसन्तं, मच्चुतताणपरं^२ परमत्थं^२ ।
 तस्स सुनिब्बुतदस्सनहेतुं, देसयि सुत्तवरं द्विपदगो ति ॥

सुत्तनिपातपालि समता ।



सुत्तनिपात-अट्टकथा

सहानुक्कमणिका

अ		अचिरवतिनदीतीरे	३५६
अकङ्खो	२३८	अचिरवती	२७१, ३५७
अकप्पियं	११६	अचेलकत्तं	५८
अकथंकथी	३०७	अच्चन्तं	२४, ३७७
अकनिट्टदेवता	६९	अच्छरायो	१९०
अकायो	२३८	अजापालनिग्रोधमूले	३९९
अकासिकं ति	२८८	अजितो	२५३
अकुक्कुचो	४०६	अजेगुच्छोति	४०६
अकुसलं	८८, ९६	अजेय्या	१२७
अक्कुट्ठो	१८५	अज्जवमद्देवरतो ति	५९
अक्कुसलो	४१४	अञ्जं	३७९
अक्कोसकपरिभासको	११९	अज्झगमा ति	१९१
अक्खासि	५९	अज्झत्तं	२६२
अक्खेसु	३१७	अज्झाचारप्पत्तिया	५७
अखीणासवानं	१६४	अञ्जेनकुत्तं ति	५२
अगहा	२४५	अञ्जोगाव्ठहो	२७४, २७५
अगारिकबाहुसच्चं	८८	अञ्जोसन्ना	५३
अगारिकरत्तनं	२२	अञ्जाणा ति	४००
अगारिको	३९२	अञ्चनरञ्जा	१७६
अगिद्धो	४०३	अञ्जलि	२६७
अग्गफले	६०	अञ्जोसं	९९
अग्गमवखायती	२४, २७	अड्ढतेव्ठसेही	२७२
अग्गसावका	३१२, ३१३	अट्टकथिका	१०४
अग्गिन्ता	३८	अट्टकथं	१०४
अग्गि	२२७	अट्टकपारायणवग्गे	१९१
अङ्गत्तरापेसू	२६९	अट्टङ्गसमन्नगतं	९५
अङ्गमगधेसु	२०७	अट्टङ्गिकं	२००
अङ्गत्तरापो	२७१	अट्टपरिवखायुत्तो	६०
अच्चलो	२९, २८१		

अट्टवेमत्तता	२३४	अत्थं	९०, १४७
अट्ठाति	२६, २१२	अदानपकतिका	५४
अट्ठि	२१६	अदानसीलता	५४
अट्ठिसल्लं	१५२	अदानं	५४
अट्ठुप्पत्तिवसेन	१८१	अदिन्नादानं	९६
अट्ठुप्पत्तियं	३७४	अद्धगता ति	१२४
अट्ठंसो	१७	अद्धा	५२
अणुं	३०६	अधम्मो	१३७
अतभावनिदाना	११३	अधिगमसम्पन्नो	१४६
अतिच्चा	३७९	अधिगमिसु	३८
अतितुलो ति	२८७	अधिपञ्चं	४०५
अतिदुग्गन्धा	५२	अधिमुत्ति	२७४
अतिमानिता	५४	अध्यसतं	२६
अतीतकालिकं	३८	अनगारिकरतनं	२२
अतीतं	४३	अनगारिकविनयो	८९
अतुरितचारिका	२७१	अनगारियाभावं	२१४, २२०
अतुलं	१४	अनग्गिपक्किका	६२
अत्तकिलमथानुयुत्ता	५४	अनञ्जानेय्यो	१८४
अत्तज्झासयेन	१८१, ३४५	अनट्ठितकिरियत्ता	९७
अत्तज्जहो	३७६	अनतिपरियाय	९२
अत्तदण्डमुत्तं	१७७, ४३१	अनघिट्टानं	९७
अत्तदीपा	२४५	अननुच्छविकमेतं	४८
अत्तामनो	२०, ६३, २५५	अननुसन्धिकथा	७९
अत्तानमनूपनेय्य	३७९	अनन्तपञ्जो	२३६
अत्तसम्मापणिघी	८७	अनन्वयं ति	६५
अत्ता ति	८५	अनवज्जा ति	२२१
अत्तुक्कंसनता	५५	अनवज्जं	८८, ११६
अत्थतो	५९	अनवधाननाय	९२
अत्थदसो	१९५	अनवसेसता	७४
अत्थपटिसरणानं	२२३	अनसनं	१३६
अत्थपटिसंवेदी	९५	अनागतत्थं	१४२, १४३
अत्थवण्णना	७९, ८६, ८८, ९०, ९४, ९८, १०१, १०६, १०८, ११४, १२०, १५३	अनागामि	१०८
अत्थसम्पन्नं	२३०	अनागामिफलं	३१५
अत्थी	१५	अनागामिसग्गेन	१८३
		अनागामी	१७९, १८९, १९२, २५०
		अनागारो	३०७

अनाथपिण्डकस्स	६३, ७२, १५१	अनुभावे	५९
अनाथपिण्डको	७१	अनुरूद्धो	१०१, ४३८
अनादानं	३०६, ४७७	अनुविचरमानो ति	२७१
अनानुपुट्ठो ति	३६९	अनुलोमपटिलोमं	११८
अनापरं	४७७	अनुयातं	३६
अनारियं	३८७	अनुसमं	२७४
अनाविलं	३०७	अनुसोतगामी	१४३
अनासकत्तं	५८	अनुस्सवो	१३७
अनासवा	३५५	अनूपलितो	१३६
अनासेवना	९७	अनेजो	१८६, २३८, ४३५
अनिकग्गं ति	२०७	अनेजं ति	४७९
अनिच्चा	२२३	अनेसनं	२७
अनिट्ठङ्गता	७२	अनोकसारि	३०५
अनिट्ठा	१०७	अनोतत्तदहो	२३४
अनिमित्तं	१६०	अनोतत्तं	२७०
अनिस्सितो ति	४०७	अनोमपञ्चं	१६४
अनीघं	२३२, २६४	अनोमसत्तपरिभोगट्ठेनरतनं	१९
अनीतिकं ति	४९१	अनोमानदीतीरे	२०३
अनीतिहं	४६६	अन्तमसो	१२६
अनुचङ्कममानो ति	२७२	अन्तरायो	३३०
अनुच्छविको	८५	अन्तेवासिका	४३८
अनुत्तरे	२१२	अत्तरायं	९७, २११
अनुद्धतो ति	४०६	अन्तिमसारीरं	३०५
अनुधम्मं	२५४	अन्तेवासिकानं	१४२
अनुपक्कुट्ठो ति	२९९	अग्नेदा	१३१, २०१
अनुपदवण्णना	३२२	अग्नेन	९१
अनुपयो	३७०	अपगन्त्वा	९०
अनुपलितो	३७६	अपयिरूपासना	७८
अनुपसग्गो	८१	अपरगोथानं	२१
अनुपसट्ठा	१०८	अपरद्धा	४७७
अनुपादाया	१८४	अपराजितपल्लङ्के	२१६
अनुपादिसेसनिब्बानप्पत्तिगुणं	३८	अपराजितभावं	२१४
अनुपादिसेसं	१८४	अपरिग्गहा	५०
अनुपुब्बपदवण्णना	७७	अपरिमाणा	८२
अनुपुब्बेन	४५	अपायं	३०८
अनुबुद्धपच्चेकबुद्धसङ्घातेसु	२४	अपुच्छितकथा	७९

अपुनब्भवाया	११४	अभिविन्दे	२३२
अप्पको	१३७	अभिहटं	५१
अप्पच्चणं	२५३	अभूतवादी	३१७
अप्पटिभयो	८०	अमङ्गलं	८०
अप्पनासमाधिना	१६०	अमतपदं	९७
अप्पमत्तकं	३३, ४१, १९७, २५९	अमता ति	२२५
अप्पमत्तो	६५	अमतं	२८, १४०, १४१, २११
अप्पमाणं	४१७	अमनसिकारा	१६०
अप्पमादो	९६, ९७	अमनापं	६८, ६९
अप्पाकिण्णं	१५७	अममा	५०
अप्पातङ्कं	१२४	अमर तपं	२८
अप्पियं	१८४	अमरा ति	५८
अप्पं	१५८	अमितोदनो	१७६
अवहुलीकम्मं	९७	अमेज्जो	६५
अव्वहे ति	२९६	अम्बट्ट	१७३, १४९
अव्वुदं	१३७	अयोखीलो	२९
अव्वुहसोकसल्लं	१०६	अयोधरकुमा	८१
अव्वामिसस्ता	७५	अयं	७७
अब्रह्मचारियं	१०५, १९९	अरज्जो	४८
अब्रह्मचारिनो	१२७	अरज्जां	११६
अभजना	७८	अरति	३०८
अभव्वग्गहणं	३३	अरहति	५२
अभयं	२२५	अरहतो	१६३, ३३६, २९६
अभावना	९७	अरहतं फलं	१०६, १४६, ३४८
अभिवक्कन्तवण्णा ति	७४	अरहत्तनिकूटेन	१९३, १४४, १५०, १५५
अभिकल्लमानो	१५४		१६०, १९८, २२५, २९७
अभिञ्जालाभी	१८९		३५९, ३६५, ३७१, ३८९
अभिञ्जोय्यं ति	२८७		४१३, ४१८, ४२५, ४२७
अभित्थवी ति	२२४		४२८, ४३०, ४४३, ४६०
अभिधम्मं	१०४, १२१		४६२, ४७५, ४६०, ४७८
अभिनन्दुं ति	३५५	अरहत्तनिकूटेनेव	१८८, ३४८, ४७२, ४७४
अभिनिव्वुत्ततो ति	२२९		४७६, ४७७, ४८२, ४८४
अभिनीहारसम्पन्नो	१५७, १६२		४८६, ४८८
अभिभूति	४३०	अरहत्तसङ्खातं	३०५
अभिमुखं	५४	अरहतं	४६, ८७, ८९, १०८, ११६
अभिरूपो ति	२०५		१४५, १४९, २९३, २३९

२४८, ३०८, ३७४, ३८८	असङ्ख्येयं	१३९
४०४, ४८७, ४८८, ४८९	असत्ता ति	२४४
अरहं	२७३, २८२	असम्बिभसन्धवो
अरानं	१६	असम्पकम्पयो
अरियधम्मं	१६८	असम्पवेधी
अरियपुग्गला	१९५	असम्भूणन्तो
अरियपुथुज्जनवसेन	२२	असाधुं
अरियभूमि	२२३	असारकत्तं
अरियमग्गेन	५९, १८५, २६२, ३५५	असारो
अरियसच्चं	२८६	असिलो
अरियसच्चानदस्सनं	१०५, १०६	असुको
अरियसावका	८३	असुचिभावमस्सिता
अरियसारिप्पि	२३०	असुचि
अरियानं	३८९	असुद्धिया
अरूपब्रह्मानो	१७९	असुन्दरं
अरूपसमापत्तितो	४१३	असुभभावना
अलिकं	५०	असुभं
अलोभो	९४	असुररक्खसा
अल्लरोहितमच्छं	६८	असुरभवनं
अल्लीना	१५३	असूरो
अवज्झा	१२७	असेक्खरतनं
अवसेसलोकं	१४	असेक्खा
अविज्जाय	२२१	असेवना ति
अवितक्कविचारमत्ते	३५	असेसं
अवितिण्णकह्वो	१४३	असोक
अविदूरे	११०, ११७	असोकचित्तं
अविपरीतं	१६८	असोकं
अविप्पवासो	९७	असंयता
अविरुद्धं	३०६	असंसटुं
अविर्हिंसा	१२९	अस्सद्धो
अवीचिमहाविरये	११७, ११९	अस्समेधादियञ्जं
अवीततण्हासे	३६४, ४२१	अस्समेधं
अवीमंसकारी	१४९	अस्समेधंपुरिसमेधं
अवेधधम्मो	१४४	अस्समं
अवंसिरा	५७	अस्सा

अस्सादना ति	२१८	आदीनवं	५७
अस्सामिकं	१८	आनन्तरिकसमाधिना	२५
अस्सुत्तिया	४००	आनन्द	१९, ८४, ३६८
अस्सूचि	७०	आनन्दत्थेरो	१०, ८४
अस्सो	२६३	आनन्दत्थेरं	९, १०८
अस्मि	४३	आनन्दा	१७१, ३६७
अहिरिकं	६४	आनन्दो	२७९, २०५, २१०, ३२४
		आनापानस्सति	४८
आ		आनिसंसा	१०१
आकङ्खती ति	२६७	आनुभावेन	८४
आकङ्खमाना	७७	आपणो	२७२
आकासगङ्गा	२७१	आपत्ति	३४
आकासचारी	१८९	आपं ति	१९७
आकासद्वेवता	६९	आपादका	९०
आकाससङ्घातं	४३३	आपो	१३५
आकोटनं	५२	आपोकसिणं	१५२
आगतकिच्चं	७६	आभतं	४९
आगुं	२३८, २५९	आभिघम्मिका	१०४
आघातवत्थादिवसेन	११४	आमगन्धसञ्जी	५७
आचरियुपज्झायमातापितु	९८	आमगन्धसुत्तं	४५, ६०
आचरियो	१४२	आमगन्धं	४६, ४९, ५०, ५२, ५३, ६०
आजञ्जारथं	६८	आमन्तेसी	२२०
आजञ्जं	६८	आमलकं	१००
आजवं	४३३	आमिसकथं	१५१
आजानियो	२३३	आमिसदानं	९४
आजीवका	१९३	आमिसपूजा	८४
आजीवपारिसुद्विप्पिसे	१५८, १५९	आमुत्तमणिआभरणा	१३२
आजीवपारिसुद्धि	२०१, ३३६	आर्यत्ति	१२१, १८६
आतापी	१०५	आयुवेमत्तता	२३५
आदरभूतं	६४	आरक्खदेवता	६९
आदरं	१०९	आरति	२२१
आदानसत्ते	४८०	आरद्धवीरियो	६६, २१२
आदानगन्धं	३७७	आरग्गा	३०६
आदिकल्याणं	१७६, २७७	आरमणं	९६
आदिमज्झपरियोसानं	१४०	आरम्मणं	२४७, ४३४, ४७०
आदिमज्झं	१४०		

आरामे	६३	ई	
आरोग्यमदो	५४	ईजिता ति	४६१
आलया	३०६	उ	
आकट्टगङ्गा	२७१	उकट्टु	३४४
आवसा	१०६	उगहेतु	४१
आवाहविवाहं	५, १७३, १७६	उच्छाचारिका	६२
आवुधं	२१५	उज्जु	२४५
आसज्जा ति	२०७	उट्टानसुत्तं	१५१
आसने	४६	उण्हं	२१३
आसयं	२७४	उतेनस्स	१६४
आसवक्खयं	८२, ८७	उत्तमत्थमनुप्पत्तं	३०५
आसवल्लीणो	१८५	उत्तमसताय	५१
आसवानं	१०१, १५५	उत्तमं	१४५
आहरि	३७	उत्तरकुरुका	७७
आहारपच्चया ति	३५१	उत्तरकुस्तो	१७
आहुती	५८	उत्तरकुरु	२१
आठवकसुत्ते	११२, २१६	उत्तरमाणवक	१९४
आठवकस्स	११०	उत्तरासङ्गं	२०४

इ

इच्छा	१३६	उत्पत्ति	१३९, २४२, ४३७, ४६१
इट्टानि	३५३	उदयतेसा	३४
इणट्ठो	१५७	उदयसुत्तं	४८१
इत्थागारं	३६०	उदानं	१७३
इद्धं	१०५, १०८, ४४५	उद्धता	१५१
इदं पि संघे	२७, २८, ३१, ३८	उद्दिट्ठा	२५२
इन्द्रियसंघरो	१०५, ४२८	उन्नट्ठा	१५१
इध	१४	उपक्विलेसं	१४८
इधलोक	१०८	उपज्झायो	१६४, ३८६
इरिया पथं	१९५	उपट्टानं	९०, ९१
इसयो	४०, २३०	उपतिस्सो	१३९, १४०
इसिगिलि	२०४	उपह्वा	३, ८०
इसिनो	७३	उपनिस्सयसम्पत्ति	४५
इसि पब्बज्जं	४८	उपपत्ति देवा	७७
इसि सत्तमा	१७०	उपपातं	२५७
इसीनं	५०, ५१	उपवरो	१७१
इहलोके	२००	उपसङ्कमिस्सन्ती	७४
		उपसग्गा	८०

उपसम्पदं	२८२	एकबीजी	२६, ३०
उपसीवसुत्तं	४७०	एकभक्तिको	१९२
उपादानस्सा	१७०	एकसं	१६४
उपासका	९२, २०३	एकानुपस्सना	३४६
उपासको	८४, १८९, १९१, १९२, १९३	एतेनसच्चेन	३३
उपासिका	८४, १९८	एरावणो	१७०
उपेक्खं	७०	एहिभिक्षवो	४८८
उपोसथागारं	१११	ओ	
उपोसथो	१७१	ओकासं	४१
उप्पत्ति	४५, ४७, ११०, ११६, १२४, १४५, १५१, १५६, १६२, १७१, ३२२, ३४५, ३५६, ३६०, ४०५, ४०९, ४११, ४१४, ४१९, ४२६, ४३१	ओक्कम्म	३५७
उप्पत्ति	२०३, २१०, २२१, २२६, २४९, २६९, २९१, २९८	ओक्काकं	१३४
उप्पादं	४११	ओक्कामुखो	१७१
उभयं	३०५	ओघं	३६५
उम्माद	९७	ओजं	२१३
उय्यानं	१३९	ओणमति	९९
उय्युता	५६	ओदाता	५२
उरगमुत्ते	११९	ओपवय्हं	२३
उसभं	६८	ओमकपुरिसानं	१९
उसिरदजो	८६	ओरं	३८३
उसूयकं	१४२, १४३	ओरोहणं	४३७
उस्मापटिबद्धं	२९१, २९२	ओवादं	३५६
उस्सुक्कं	३९, १४७	ओसरणानी	२६५
उस्सूरे	५	ओव्ठारिका	२५६
ऊ		क	
ऊनं	१९२	कक्कसं	१४८
ऊनूदरो	३३६	कक्खव्ठा	५४, २३७
ए		कचवर भूतं	१२२
एककनिपाते	३३	कच्छपं	६९
एकदागामिनो	३४६	कज्जलं	८६
एकनाव्ठायं	७२	कञ्जाभिक्षं	१२८
एकपुत्तको	६१	कटीसभूमियं	१५२
		कट्टवाहनवगरं	४४५
		कट्टसकुणं	४४४
		कट्टा	२३३
		कण्हगङ्गा	२७१
		कण्हसप्पो	२४९
		कण्हसुक्कं	२६१

कतञ्जुता	१०१, १०२	कस्सपस्स	११७
कत्तिकं	५	कस्सपं	७७, ६०
कथासल्लापं	१४१	काकण्डी	७३
कन्दमूलं	५०	काकणिकमत्तं	२८
कपिल	१२१	काकसीसो	१७
कपिलवत्थुं	१५६, १७६	काकं	११२
कपिलसुत्तं	११६	का मच्छन्दनीवरणं	४६
कपिलं	६८, १२०	कामसुखं	१३२
कप्पसुत्तं	४७७	कामसुत्तं	३५६
कप्पायनो	१६९	कामावचरदेवलोके	११८
कप्पयेय्य	३७९	कामावचरदेवलोकेसु	२५१
कप्पियं	११६	कामावचरदेवा	७०
कमण्डलुदकेन	४३	कामे	३०५
कमण्डलुं	३९९	कामं	२१६, ३५८
कम्मट्ठानं	११६	कायदुच्चरितं	२०४
कम्मुता	१५०, ३१०, ३११	कायवचीकम्मं	२९९
कम्मं	३८, ८४	कारणे	७४
करकण्डु	१७१	कालेन	१०२, १०५
करवीको	२७४	कालेनधम्मस्सवनं	१०१
करुणं	७०	कासावं	२०४
कलन्दकनिवापो	२४९	कासिराजा	४८
कलभागं	२१, २२	काष्ठकूटं	२६९
कलहविवादसुत्तं	१८२, ४०९	किकी	४८, ४९, १२८
कलहो	१७७, ४३१	किकीरञ्जो	४९
कलं	२१, २२	किञ्चनं	४७८
कल्यारूपो	३२४	कित्ति	३८८
कल्याणमिता	१५७	किलेसनिब्बानं	२२५
कल्याणमितं	१०१	किलेसविनोदनं	११४
कल्याणे	९१, १७१	किंसीलसुत्तं	१४५
कषावा	१४८	कुट्टरोगो	१७४
कसिगोरक्खादि	२०१	कुठारी	३१६
कसिभारद्वाज आठवकसुत्तेसु	२७६	कुणपगन्धो	५२
कसिभारद्वाजसुत्तवण्णनायं	७२	कुणपं	३६८
कसिभारद्वाजसुत्ते	२४१	कुणालजातककथाय	१७८
कस्सप	४९, ५१, ८१	कुणालदहे	१७८
कस्सपनामके	१७०	कुणालदहो	२३४

गन्धमादनकूटं	२६९	गोतस्स	४८
गन्धं	१७४	गोत्तं	२२, २२८
गम्भीरपञ्जोना	३०	गोधावरी	४५०, ४५१, ४९०
गम्भीरपञ्जं	३०५	गोनद्धं	४५४
गया	११०	गोरसा	१३१
गयापोक्खरणितीरे	१११	घ	
गरहं	९७	घरद्वारं	१०४
गरुत्तं	१४६, १४७	घरपटिपाटिया	४५
गलप्पमाणं	८	घोसो	४६
गवम्पत्तिथेरो	१६४	च	
गहनं	११७	चक्करतनं	१५, १६, २०, २१
गहपतिरतनं	१७	चक्कवत्तिकाले	२४२
गाथं	८४, ३४३	चक्कवत्तिरञ्जो	८७
गामदारका	११२	चक्कवत्तिराजा	७०
गामसामिको	७१	चक्कवत्ती	८६, २८०, २८१
गामसामिनो	१३९	चक्कवाता	१७८
गामं	१९५	चक्कवाठं	२१, १७४, २७५
गावि	६८	चक्खुना	१९३
गावी	४६	चक्खुमा	२०३, २८९, ४३९
गारवं	१०३	चक्खुं	१६६
गिज्झकूटं	२०४	चण्डाल वेन-नेसाद-रथकार	
गिज्झकूटे	२४१	पुक्कुसादीनं	१९
गिद्धा	५७, ३६३	चण्डालो	२९८
गिद्धि	१४८	चतुदोणा	३१५
गिरिब्वजं	१०४, २०५	चतुनाठिठमतं	२१३
गिरीसु	१५३	चतुपारिसुद्धिसीलं	८९
गुत्तद्वारो	२०६	चतुब्भिवातेही	३९
गुम्बो	३३	चतुमग्गञ्जाणी	२६४
गुहट्टकसुत्तं	३६०	चतुनधुरं	१००
गुठसन्निभं	३१९	चतुरङ्गिनिया	१७२, १७६
गूथकूपो	१२२	चतुरङ्गिनियासेनाय	२०
गूथनिरयो	३२०	चतुरासीतिया	३८, ३९
गेय्यं	८८	चतुसच्चदीपिकं	११५
गोतम	१३८	चतुसच्चधम्मे	५९
गोतमो	२४२	चतुसच्चधम्मं	१८४, १८५, १८७
गोतमं	२४३, ३६६	चतुसच्चवुद्धा	१९५



चतूहपापेहि च विप्पमुत्तो	३२	चेतियङ्गणं	४३
चत्तारिएतानियुगानि होन्ती	२६	चेतिये	४३, १६४
चन्दनगन्धो	१७	चेतियं	३४४
चन्दनघटिकाय	४१७	चेतोविमुत्ति	३४८
चन्दनसारं	३७२	चेतोसमाधि	१६०
चन्दनं	३७२	छ	
चन्दायो	३४३, ३७४	छच्चाभिठानानि अभब्ब कातुं	३२
चन्दायं	३७५	छत्तं	४३, ३२८
चन्दिमा	७५	छन्दजातस्सा ति	३५८
चन्दो	१९०	छन्दरागं	१८४
चम्पकवकुलकुसुमादीनं	२६	छन्दो	३८, ८८
चम्मं	१११	छिन्नमूलपादपुष्पमिव	३८
चरणपरिमेढी	१२७	छिन्नविसाणुसम	१४७
चरणवा	२६४	छिन्नविसाणुसभसमो	९८
चरणेना ति	२०६	छवियं	७८
चरणेसु ति	२६४	छेदनं	७५
चरियवसेन	१८१	छः धुतङ्गानि	१५९
चवित्वा	४७	ज	
चातकसकुणं	६८	जङ्घपेसनिकं	२६
चातुमहाराजिक देवता	६९	जङ्घाविहारे	२७९
चातुमहाराजिकादयो	१३६, २०७	जटिलो	२७८, ३२८
चातुमहाराजिकानं	७२	जटी ति	३२८
चारित्तसीलं	१४६	जतुमासको	१२६
चिङ्गलकर	५०	जनपदकल्याणी	३६६
चित्तकम्मकटुकम्मादीहि	१३	जनपदत्थावरियप्पत्तो	२८१
चित्तबीजनि	२०३	जनपदा	८६
चित्ता	१७१	जनपदो	८५
चित्तं	७६, १०६, १०७, १४०	जनपदं	१७२, ३७२
चित्रकूटं	२६९	जन्तु	१७१
चित्रबीजनि	११७	जन्तुकुमारं	१७२
चीवरं	९८, १६४, १९७, २०४	जन्तुं	१७२
चुति	२५७	जम्बुदीपका	७७
चूलराहुलोवादसुत्तपरियोसाने	१६१	जम्बुदीपो	२६९, २७५, ३६७
चूळकोकालिको	३१२	जम्बुदीपं	९१, २२
चूळव्यूहसुत्तं	४१४	जम्बुसण्डस्सा	२८५
चूळव्यूहं	१८२, ४१४	जम्बुसाखं	३९०

जरा	१३६	ज्ञानाभिरत्तो	४२९
जरं	२९३	ज्ञायन्तं ति	२११
जलम्बुजं	४०२	अ	
जातकभाणका	१०४	आणदीपस्स	१५६
जातकं	१०४	आणसच्चेन	४३३
जातवेदो	२३३	आणं	४८, १५७, १४०, २३९
जातस्सखनसण्डं	१६८	आतका	९४, ९५, ४३१
जाति	२२	आतो	१८५
जातिया	४८	ट	
जातिवादं	१३८, २२८, २३२	टङ्कितमञ्चो	११०
जातिसम्पत्ति	२०७	ठ	
जातिहिङ्गुलकेन	४	ठानं	६६
जातिं	१६९, २३२	ठित्तो	२३८
जानपदा	११८	ठित्तं	१६२
जायति	२४	त	
जालिनी	१७१	तक्कसिलाय	४२
जालं	२६१	तक्कसिलायं	४१
जीवितं	११७, २९३	तगरं	७८२
जीयति	२४	तचपच्चकम्मट्टानं	१६३
जूहतो	२११	तण्डुलादीनि	४५
जेट्टकचोरो	११८	तण्डुलं	१३०
जेट्टकदेवपुत्तो	११८	तण्हा	३०६, ४३३
जेट्टमासउपोसथदिवसे	१७९	तण्हा ति	२४५
जेट्टा	२२०	तण्हादिट्ठिनिस्सयाभाता	६०
जितवनविहारे	१५१, २०३	तण्हास्नेहं	११४
जितवनमहाविहारं	७२	तण्हं	१५८, १६९
जितवने	६३, ७२, २२९, ३७३	तथागत	९८
जितवनं	६४, ७३, ७५, १६२, १९२, ३६६, ३७४, ३९३	तथागत सावकानं	९७
जातका	४३१	तथागतेना	१५
जातकं	४३८	तथागतो	१८, ३९, २३६, ४८३
जातिहिङ्गुलकेन	४४७	तथागतं	१५, १९, ८२, ८४, १६६
जितवनस्स	१५६	तथागतं ति	२८६
जप्पाभिलेपनं	४५८	तथागत धम्मं नमस्साम सुवत्थि होतु,	
		तथागतं संघं नमस्साम सुवत्थि होतु	
		ति वुत्तं	२९
ज्ञानानि	४८	तथूपमं ति	२९

तत्था ति	१३३, १४४	तुवटकसुत्तं	४२६
तदुपागमुं ति	१३३	तुवटकं	१८२
तपसो	१७२	तुसितपुरा	१७६
तपो	१०५, १७६	तेचीवरिक पंसुकूलं	३३७
तमद्सा	२०५	ते दक्खिण्येया	९६
तमं वज्जन्तिये	५७	तेपिटको	११६
तयस्सु धम्मा	३१	तेभुमकधम्मा	१८४
तयो	२१६	तेलतण्डुलादीनि	४५
तस्मा	११	तेलं	१११
तापना	११६, ११९	तोदियसुत्तं	४७६
तापसपब्बज्जं	४५, ३८४	थ	
तापसा	४६	थद्धभावो	५५
तापसानं	४५	थलं	४०
तापसो	४, ५, ४८, ४९, ५०, ५७	थामबलभरणसमत्थताय	५१
	५९, ६३, २९८	थिरभावप्पत्तसरीरा	४५
तालरूक्खो	२७२	थिनमिद्धं	१००, ३३६
तार्वतिसकायिका	७१	थुतियं	७४
तार्वतिसभवने	१६४, १९१	थुलं	३०६
तार्वतिसभवनं	२७५, ३२४, ३२५	थूणं	८६
तिकोटिपरिसुद्धं	१९९	थूपो	४३
तिणागारा	८०	थूपं	४२
तिण्णं	१८२	थेय्यंमुसावादो	५२
तिस्थं	११०	थेरपञ्चसुत्तं	४३७
तियग्गळे	२७०	थेरो	१६४, २५४, ३६१
तियग्गळपोक्खरणी	२७१	द	
तिरच्छानगवरत्तनं	२१	दक्खिणचक्कवाळमुद्धनि	१८०
तिरियं	२६५, ४६६	दक्खिणा	२६
तिलवाहं	६९	दण्डानं	१३७
तिवेदानं	२९९	दण्डं	१९८
तिसत्तमाणवानं	२८४	दन्तलुय्यका	६२
तिस्समेत्तेय्यसुत्तास्स	४८५	दन्तो	१८६, १८८
तिस्समेत्तेय्यसुत्तं	३८६, ४६१	दहरो	३४
तिस्सो	४०, ६०, २२३, ३८६,	दहरं	१७२
	३८७	दसहस्सचक्कवाळेसु	७०, ७८
तुण्हीभूतं	३४६	दस्सनसम्पदाया	३१
तुरितचारिका	२७१	दस्सनं	३१, १०२

दातुकाभे	१५८	दुक्खसच्चं	४५९
दानपति	२४२, २४३	दुक्खं	१२२, २८६, ३४१,
दानं	१४, २४२, २४३		३५३, ३५९, ४१२, ४४८
दायको	२४२, २४३	दुग्गतिमग्गसञ्जी	५७
दायज्जं	९१, १५७	दुग्गति	९७, १०४
दारका	११८, १७५	दुग्गन्धमुखो	११८
दारकं	२९८	दुग्गन्धो	११९
दारानं	९०	दुग्गो	२११
दारं	१२८	दुट्ठो	१४९
दारिका	१२८	दुतियानुपस्सना	३४७
दारिकं	३९७	दुद्दसिको	१११
दारुणता	५४	दुप्पञ्जो	२१२
दारुणा ति	५४	दुब्बण्णो	२११
दाहो	१०४	दुब्बुट्टिका	६
दिट्ठधम्मिकसम्परायिकानं	९४	दुग्भिक्खा	६
दिट्ठधम्मिकहितहेतुतो	९२	दुम्भेधो	८१
दिट्ठधम्मिकानं	९५	दुरन्नया ति	५३
दिट्ठधम्मिकं	४३१	दुरभिसम्भवो	२१२
दिट्ठमग्गो	१८६	दुराचारता	५६
दिट्ठमङ्गलिको	६८	दुराचारो	११७
दिट्ठसुतेसु	५९	दुल्लभदस्सनद्वे नरतनं	१८
दिट्ठिसम्पन्नस्स	३४	दुल्लभो	४६
दिट्ठिसम्पन्नो	३३	दुविञ्चापया	५३
दिट्ठीनिवेसा	३७०	दुविधं	१४३
दिब्बनाटकं	२२६	दुस्सस्सा	६
दिब्बमानुसकसुखानं	६६	दुस्सीललुहा ति	५६
दिब्बमानुसिका	२२	देय्यधम्मानं	२४०
दिब्बसम्पति	१९०, २५१	देवता	१३, १९, ७३, १४१, १५२
दिब्बं	२५९, ३०२	देवतानं	१०३
दिवाविहारे	३२३	देवताय	२४९, २५२
दिवाविहारं	३२४	देवदत्त	८०
दिवासेय्यं	२४९	देवदत्तियं	२०५
दीघपिट्ठिके ति	३०१	देवपुत्तं	१०८
दीघरत्तं	१५७	देवपुत्तो	७३, १९०, २५०
दुक्करो	११२	देवपुत्तं	७२
दुक्खन्तगुना ति	२००	देवमनुस्सा	१५

देवलोका	४७, १०४, २५१	धनवीरियसम्पन्नं	२०८
देवलोकानं	७१	धनं	९३, १३५
देवा	७७, १५३	धनं ति	१३४
देवामिन्दो	३९	धम्मकरणं	४४९
देविलो	१७९	धम्मचक्रकप्पवत्तितप्पदेशो	८६
देवो	३५१	धम्मचक्रके	३३१
देसनातयतो	५९	धम्मचक्रकं	४८
देसनापरियोसाने	४०४, ४०८, ४६६, ४६७, ४७५, ४७६, ४७८, ४८०, ४८८	धम्मचक्रखुं	२८२, ४६२, ४६४
देसनं	१०८, १३८, १४२, १४४ १५०, १८७, १८८, २२५ २४८, २९७, ३५९, ३८९ ४१३, ४१३, ४२५, ४२७, ४३०, ४४३, ४६०	धम्मचरिया	९४, ९५
		धम्मचरियं ति	११६, १२०
		धम्मट्ठो ति	३५१
		धम्मदानं	९४
		धम्मदेसनत्थाय	४६, ४९
		धम्मदेसनत्थं	८४
		धम्मदेसना	२२०, ३४६, ४३७
देसो ति	८५	धम्मदेसनापदीपस्स	१५६
दोणसुत्ते	१३०, १३८	धम्मदेसनाय	४६
दोणो	१३८	धम्मदेसनं	१५५, १७९, १९२, १९३, २२६, २६७, १९६, ३३८, ३८६
दोणं	३१५	धम्मपण्णाकारं	६३
दोमनस्सं ति	२९६	धम्मपटिसंवेदीना	९५
दोसप्पहानेन	२४७	धम्मपीतिसरं पिवं निहरो होति	
दोसमोहवितकसद्धाबुद्धिचरिता	१८१	निप्पादो	६६
दोसे	१४६	धम्ममञ्जां	४२३
दोसं	२४७, २५३	धम्ममुत्तमं	४६६
दंसाधिपातानं	४४०	धम्मरक्खिता	१२७
द्वङ्गुलकेसा	४६०	धम्मरती	९४
द्वत्तिसमहापुरिसलक्खणासीता-		धम्मरतो	१४८
नुव्यञ्जन पटिमण्डितं	८३	धम्मरसो	९४
द्वत्तिसवरलक्खणासीति अनुव्यञ्जन		धम्मराजा	२८१
सम्पदं	५१	धम्मलङ्का	२४३
द्वयतानापस्सनासुत्तं	३४५	धम्मवरंअदेसयि	३७
द्वासट्ठिदिट्ठिगतिका	१८६	धम्मविनयं	१५१
घ		धम्मविनिच्छमञ्जू	१४८
घर्जिनि	२१६	धम्मसन्दोसवादो	१४८
घजं	११७		
घनवती	४७		

धम्मसाकच्छा	१०२, १०५
धम्मसुत्तं	१३९
धम्मस्सवनं	१०१, १०२
धम्मा	१०७
धम्मा ति	२३७, ३८९
धम्माधिकरणं	४०४
धम्माधिष्ठानाय	५५
धम्माधिष्ठानायेव	५४
धम्मननुधम्मपटिपत्ति	२७
धम्माभिसमयविहारी ति	१८७
धम्माभिसमयो	७, ३८, ४०, ८४, ३८५ - ४४३, ४६७, ४७२ ४७५, ४७६, ४७७, ४७८, ४८०, ४८२, ४८४, ४८६, ४९०
धम्मिकसुत्तं	१८९
धम्मिको	१८९, २८०
धम्मिकवणिज्जा	२०१
धम्मे	२२५
धम्मेठितो ति	५९
धम्मेनलद्धं ति	५०
धम्मेना ति	२०१, २४३, २८२
धम्मेसु	१८६
धम्मेसु ति	९६
धम्मो	२२५, २४६
धम्मो ति	१४८
धम्मं	४६, ८९, ९७, १११, १४२, १६३, १७९, २२१, २२८, २३०, ३६६, ३७३, ३८३, ४१५
धम्मं ति	१४३, १४७, ३५४, ३७०
धनवज्जानि कम्मानि नाम	९५
धीतिमा	२३३
धीरा	१६७
धीरो ति	३७, ३३७, ३६३
धुतङ्गधरो	१४७

धुतङ्गसमादानं	३३७
धुतङ्गं	३३८
धुतो	१९५
धुरवा	९३
धूमरोरूपं	३२०
धोतकसुत्तं	४६७
धोतोदनो	१७६
धोतं	१६७
धोवनेन	९१

न

न आमगन्धो मम कप्पती	५१
नक्खत्तदस्सापनं	९२
नक्खत्तं	२०५
नगरं	१७३, १७६, २४२, ३६७
नग्गिचं ति	५८
न च देन्ति कस्सची ति	५४
नत्थिक दिट्ठी ति	५३
नत्थिसम्भवं	३७
नदीकीठनं	१७६
नदीतित्थं	१३९
ननो समं अत्थि तथागतेना	१५, २२
नन्दमाताय	१९१
नन्दसुत्तं	४७३
नप्पसहवी	२१६
न मच्छमंसं	५७
नमस्सित्वा	७६
नमुचिनो	२१४
नमुची ति	२११
नरकं	३२०, ३३५
नराधमा	५५
नराधमायेधकरोन्ति किल्बिंसं	५५
नरो	४२३
न लिप्पति विट्ठसुतेसु धीरो	५९
नवङ्गं	८६
नवलोकुत्तरधम्मं	३७

नव ति	३७	नावं	११९, १५८
न सो मित्तो यो सदा अप्पमत्तो,		निकती ति	५२
भेदासङ्की रन्धमेवानुपस्सी ति	६५	निक्करुणता	५४
न हि मंसभोजनं ति	५३, ५७	निक्करुणा ति	५४
नव्ठागारा	८०	निक्कामिनो	२८
नहापनेन	९१	निक्खित्तधुरता	९७
नागदेवब्रह्मानुभावेन	४१, ४४	विगण्ठो	१९३
नागभवनं	४०	निगण्ठो ति	२५३
नागरस्स	३९	निगमो	८५, ८६
नागराजानो	४०	निग्रोधकप्प	१६३
नागसुपण्णाधीनं	१४	निग्रोधकप्पसुत्तं	१६२
नागसेन	२८३	निग्रोधकप्पो	१६४
नागा ति	४६६	निग्रोधकप्पं	१६७
नागो	४०९	निग्रोधारामे	१७७
नाटकादिस्सनेन	१४०	निग्रोधे	११३
नाटोवरगणायुत्तं ति	१३२	निग्गहपग्गहसमत्थो	१८
नाति उच्चं	१६, २०	निघोसं	३४२
नाति नीचं	१७, २०	निच्चं	१५६
नातितरन्ती	१९३	निच्छवी	४
नाधम्मं	८९	निच्छातो	३३६, ३४९
नाधिगच्छिस्सं	२१८	निज्झानं	८८
नाधिमुच्चती	२८३	नित्तण्हाचारी	४४१
नानारत्तेही	१२६	नित्तण्हो	१८५, २२९, ३४२
नाप्पियं	८९	विदाना ति	११२
नामिया	१६	निदानं	४११
नामरूपे	१६९	निदोसो	२३८
नामरूपं	३५३, ४२३, ४५९, ३६४	निदिट्ठो	५४
नामेन	१८९	निन्दावत्थुं	५१
नामं	३०, २७३, ४१२	निन्दं	५०
नारदपब्बता	२६७	निन्नामेत्वा ति	२८४
नारदो	१७८	निन्नं	४०
नालकत्थेरो	३३८, ३४३	निपुणो	१४२, १९४
नालकसुत्तं	३२२	निप्फत्ति	१८९
नालको	३२३, ३३१, ३३२	निव्वन्ती ति	३७
नालिकं	८९	निव्वानञ्ज्	३६
नावासुत्तं	१३९	निव्वानधम्मो	३९

निब्बानधम्मं	२६५	निरसा	५४
निब्बानधातु	२३८	निरामगन्धो	३४१
निब्बानधातुया	१६९	निरामगन्धो असितो दुरन्नयो	५९
निब्बानपरायणा	८७	निरोधसच्चं	४५९
निब्बानमनसो	४३३	निरोधसच्छिकिरियं	११४
निब्बानविपस्सनादिट्ठिगतानमेतं	१५३	निरासत्ती ति	४०६
निब्बानसङ्घातं	१८, १६५	निरासा	२४४
निब्बानसच्छिकिरिया	१०५, १०६	निरासासं	३०६
निब्बानसम्पत्ति	२२	निरासो	१८५
निब्बानामतं	२०८	निरासं	२३२
निब्बानं	२८, १०५, १०६, १०७, १०९, १६३, १८६, १८७, २१२, ३०७, ३४०, ३४७, ३५१, ३५२, ४१९, ४४०, ४८१	निरोधो ति	३५२
निब्बिदाबहुलो	१५९	निरूपद्वं	२२५, २३९
निब्बिसङ्को	६५	निरूपधि	३०८
निब्बुति	२८	निल्लज्जं	६४
निब्बुतो	१६०, ३०७	निवत्तितुकामताय	७६
निब्बेधभागियवासना-		निवातो	९७, ९८, १०२
भागियवरधम्मदायी	३६	निवासट्ठानं	७३
निमित्तं ति	१५९	निवृता	४७३
निमित्तबुद्धे न	१७०, ४०५, ४१४, ४२६	निवृतो	१६६, ४५८
निमित्तबुद्धो	४२८	निवेशनं	२३६
निमित्तबुद्धं	१८१	निवेशे ति	१३२
नियका	१२३	निवृत्तकेसो ति	२२९
नियामदस्सी ति	१८६	निसङ्खती ति	४३५
नियोजेतुं	४२	निसामेथा	११, २०५
निरगगळो	१३४	निस्सन्देन	४३, ११९
निरगगळं	१३	निस्साय	२३, ३३, ३९, १०८, १५६, १५७, २१८
निरत्थको	१४९	निस्सीला	५६
निरयपाला	३२१	निस्सेणि	१७४, २५०
निरयादीसु	२५	निस्सेणि	१७५
निरये	१६३	निहत्तदप्पो	९८
निरयं	५७, ११७, ३१७, ४३१	निहत्तमानो	९८
		नीचकुलाभिवाति	२०६
		नीचपुरिसो	१५६
		नीलवनराजो ति	२८२
		नेक्खम्मवेमत्तता	२३५

नेवखम्मं	२०८	पञ्चधुतङ्गानि	१५९
नेरञ्जारा	२११	पञ्चपतिट्टितेन	१४१
प		पञ्चपतिट्टितं	६०, १०४
पकप्पिता	३६९	पञ्चरजानी ति	४४३
पकम्पनं	४३४	पञ्चवग्गियभह्वग्गिय जटिलादीनं	३६
पकुघो ति	२५३	पञ्जलिका ति	२४०
पक्खी ति	३०२	पञ्जात्तवरबुद्धासने	७८
पगुम्बो	३५	पञ्जात्ति	७५
पच्चन्तगामं	४५	पञ्जा	२१३, २२८
पच्चमिको	३१४	पञ्जाक्खन्धसमाधिवक्खन्धे	१५०
पच्चयेति	१५८	पञ्जाधिष्ठानपरिपूरणेन	३६
पच्चुग्गच्छामी ति	२१६	पञ्जाधुरेन	२८
पच्चुपट्टापना ति	५५	पञ्जापरिहार्नि	१४९
पच्चुप्पन्नेन	४३	पञ्जाबलेन	२३४
पच्चुससमये	१७४	पञ्जायति	३४
पच्चूसे	१०४	पञ्जाविमुत्तस्सा	४०३
पच्चेकबुद्ध	९७, ९८	पञ्जाविमुत्ति ति	३४८
पच्चेकबुद्धअरियसावकानं	८४	पञ्जासत्थेन	२६४
पच्चेकबुद्धभावत्थिकानं	३७	पञ्हुव्याकरणं	७२
पच्चेकबुद्धरतनं	२२	पञ्हे	६४, ११३
पच्चेकबुद्धा	८३, ८७, २३५	पञ्हे	११२, १९१
पच्चेकबुद्धादयो	२१५	पटङ्गा ति	३०१
पच्चेकबुद्धानं	४३, ८७	पटाकं	४३
पच्चेकबुद्धे	४२	पटिकारो	९०
पच्चेकबुद्धो	४३, ८४	पटिकूलो	७६
पच्चेकबोधि	२२३	पटिग्गहणमत्तं	१५८
पच्चेकबोधि	४२	पटिघं ति	१८६
पच्छाभत्तकिच्चावसाने	२२६	पटिञ्जं	२१६
पच्छाभत्तं	४०, १६२, १६४	पटिपत्तिथा	१४९, १५७, १८९
पच्छिमचक्कवाठपव्वते	१८०	पटिपत्ति	१५७, ४२१, ४२८, ४८७
पच्छिमवये	१५४	पटिपदानं	२६
पजापतिया	४७	पटिबुज्जतो	१००
पज्जोतकारो	१६७	पटिमग्गं	४५८
पञ्चकामगुणसङ्घातानं	१३८	पटिवेधधम्मं	१४३
पञ्चकामगुणिकादिवसेन	११४	पटिलेखं	४४६
पञ्चगोरसेन	५	पटिलोमकारको	३९५

पटिसन्धारं	३५६, ३७२	पत्तिपत्ता	२८
पटिसन्धिगहणं	४७, ११८	पत्तिपत्तो ति	२६४
पटिसन्धिविज्जाणस्स	३८	पत्थनतट्ठा	१३७
पटिसन्धि	४७	पत्था	३१५
पटिसम्भिदाप्पत्तो	६७	पदतो	५९
पटिसरणं	११७	पदरं	१७४
पठमवये	१५४	पदवण्णना	७२, ८५, ९०, ९८
पठमस्मि गिम्हे	३५		१०२, १०५
पठमुप्पत्तिको ति	२०७	पदीपो	३८, ८२
पठवि	१२, २९, १६८	पदुमगन्धादिपुप्फगन्धं	६९
पणीततरं	२१	पदुमनिरये	३१४
पणीतं	१४, ३६, ९९, १९६	पदुमिनिया	१९०
पण्डव	२०४	पदुमं	४०३
पण्डवं	२०६	पदोसे	१०४
पण्डितकिच्चं	५०	पधानपहितत्तं ति	२१०
पण्डिताचरियसेवनं	१४२	पधानयोगं	४८
पण्डिता	१८०	पधानवेमत्तता	२३५
पण्डितानं	७८, ८५	पधानसुत्तं	२१०
पण्डितो	८१, ९१, १५५, २६०, ४१८	पन्नभारं	३०५
पण्डुकम्बलवरासनं	७१	पन्नरसे ति	३४५
पण्डुकम्बले	३२८	पपञ्चसङ्खा	४१३, ४२५
पतन्ति सत्ता निरयं		पपञ्चसूदनिया	७२
अवंसिरा ति	५७	पपिस्सता	१२३
पतिजननट्टे नरतनं	२०	पप्पुय्या ति	२४०, २९७
पतिरूपकारी	९३	पब्बजितानुलोमिकं	१९५
पतिरूपेन	९१	पब्बज्जासुत्तं	२०३
पति रूपो	८५	पब्बज्जं	३७४
पतिरूपं	३६९	पब्बतपादे	४८, १७३
पतिलीलो	४०६	पमत्तो	१४९
पतीतरूपो	१९१	पमाणञ्जू	१५८
पतीते ति	३२३	पमाणवेमत्तता	२३५
पत्तचीवरमादाय	८३	पमाणे	७४
पत्तचीवरं	११०, ३९३	पमादविहारिनो	३४
पत्तपाणी ति	३३९	पमादविहारं	१५४
पत्तपिण्डको	३३७	पमादानुपतितो	१५४
पत्तफलं	५०	पमादो	९७, १५४

पयतं	५१	परिब्बाजको	२४९, २६७, ३९१
पयोगसुद्धिया	१९५	परिभुञ्जमानो ति	५१
परकुणयं	४९	परिभोगभत्तं	१५८
परञ्चासयेन	१८१	परियत्तिधम्मो	३५
परदारगमनं	९६	परियत्ति धम्मं	३९, ३७, ३८, १४१
परदारसेवना ति	५२	परियत्तिपटिवेधवसेन	१४२
परपेस्सेना ति	३०३	परियत्ति	११६
परमत्थजोतिका	४९४	परियोसान कल्याणं	२७६, २७७
परमत्थयोगगम्भीरं	२३१	परियोसानं	४२, १४०
परमत्थसच्चं	८८	परियोसापेसि	४१
परमंहिताया	३६	परिवज्जेही ति	१६०
परवेदियं ति	२३७	परिवितक्को	१८९
परलोक	१०८	परिवितक्कं	१६५
परलोके	२००, २३६	परिविसन्ता	४९
परलोको	६१	परिवसी ति	३३१
परसेनप्पमद्दना	२८२	परिसग्गतो	१९९
परायणं ति	१८९	परिसाय	१८१
परिग्गहा ति	२३६	परिसुद्धकायवचीपयोग समन्नागता	२७
परिच्चागेन	६१	परिसुद्धं	२७७
परिच्चागं	४१	परुपवादं	१९६, १९७
परिञ्चाया ति	३५०	परुष्ठहकच्छनखलोमा	१३३
परिणायकरतनं	१८	परेसमादाय विहेसमुत्थुना ति	५६
परित्तुट्टे न	१३१	परेहिदिन्नं	५१
परित्तं	१६४, २२८, २९२	परोवरं	१६८
परिदेवती ति	३९४	पलापा	१२३
परिदेवं	४६५	पलिप्पं	१८०
परिनिब्बायि	४२, ४३	पलिबोधो	४८४
परिनिब्बुतो	१८६, ३४१	पलोकिनं ति	३५०
परिनिब्बुतं	१८२	पवत्तफलिका	६८
परिपाकजरा	१३७	पवत्तितवरधम्मचक्रो	४५, १४०, १७६
परिपाकं	४८		२५१, ३७३
परिपुण्णकायो ति	२८४	पवत्ति	४१, ४२, १४१, १७२, १७३,
परिपुण्णमानी	४१६		१७५, १८६, १९७, ४४५
परिव्वयदानं	९२	पवत्तेति	४८
परिव्वयो	४४६	पविवेकरसं	६६
परिव्वयं	४४५	पविवेको ति	६६

पर्वणि	५६	पापसीलता	५६
पवेदेती ति	२७६	पापा	९१, ९६, ९७
पसुरमुत्तं	३९०	पापाचारं	१२२
पसुरो	३९०	पापिच्छता	१०९
पसेनदिरञ्जो	४४२	पापिच्छं	१२२
पसंसनीया	२६	पामुञ्जकरणं	६६
पसेसनीयो	२४	पायासं	२१६
पसंसारहो	३१६	पारगू	४३, १८६
पसंसावहनं	६६	पारमियो	३६, ४७, ८६, ८७, १३९, १५७, २३४
पसंसं	६६	पारमि	४५५
पहाय	२७	पारायनं	४८९
पहीनतण्हो	४०६	पारिच्छतकमूले	७१
पहीनमानो	१८५	पालिबोधो	५
पहूतघनघञ्जोसी ति	१३३	पावा ति	३६९
पहूत पञ्जो	२६६, ४५३	पासाणकपेतियं	४५४
पहूत पञ्जं	१८२	पासाणे	११७
पंसुकूलिकङ्ग	१५८	पासाणं	११०
पंसुमक्खितसरिरेके	९०	पिङ्गियसुत्तं	४८७
पागव्ठहा	२१५	पिङ्गियो	४४०, ४९२, ४९३
पाटिरूपिकता	५६	पिङ्गिलो	४८८
पाटिरूपिका	५५	पिटकतयधरो	१८४
पाटिहारियपक्खं	२०१	पिटकानं	२३०
पाटिहारियेन	४१	पिट्ठिमंस्खादका	५४
पाणातिपातो	५२, ९६	पिट्ठिमंसिकता	५४
पाण्डु रोगो	४५	पिट्ठिमंसिका	५४
पातिमोक्खो	११७	पिण्डचारं	३३७
पातिमोक्खं	४२८	पिण्डपातं	१९७
पातुभावो	४६	पिण्डोलभारद्वाजस्स	४३७
पातो ति	२०१	पिण्डोलभारद्वाजो	१६४, ३६०
पादपुञ्छमचोव्ठक	१४७	पिण्डं	१९६
पादपुञ्छमचोव्ठकसमो	९८	पितरो ति	१३६
पादलो	४२९	पिता	९०, २९२
पादूदरे ति	३०१	पितामहा	२९९
पानेन	९१, २०१	पितामही	२९९
पापमोचरं	१२२	पितामहो	२९९
पापसङ्कप्पं	१२२		

पितु	१७	पुथुज्जनं	३८७
पितुपट्टानं	९३	पुथुविसत्ताकामेसु	११४
पिण्डपातं	४९	पुथुसिप्पेना ति	३०३
पियजातिका	१५७	पुनवभवो	२४६
पियप्पहुता ति	४०९	पुनवभवसङ्खाताय	३८
पियरूपा	१५७	पुप्फफलपल्लवादिपण्णाकारं	२०
पिया	२६, १७१	पुप्फसन्थरं	४३
पियो	६१	पुप्फं वा	६८
पियं	१८४	पुब्बनिमित्तानि	२०९
पियं वायं यो मित्तेसु पकुब्बती ति	६५	पुब्बविदेहका	७७
पिलिन्दवच्छो	१३४	पुब्बे ति	८५
पिसाचिल्लिका	१७७	पुरत्थिम चक्कवाठमुद्धानि	१८०
पिसुणवचनं	१९७	पुरठाससुत्तवण्णनायं	२६९
पिठका	४, १०४	पुराणसालोहिताय	२४९, २५२
पीतिसोमनस्सजातो	४८	पुराणो	१३७
पीठहं	१७२	पुराणं	३६, ३७
पुग्गलवेमत्तता	२६८	पुराभेदसुत्तं	१८२, ४०५
पुग्गला	२६	पुरिसदम्मसारथि	२७५
पुच्छावसिका	१७१, ४६१	पुरिस पुग्गला	२७
पुच्छित्तकथा	७२	पुरिसमृगानि	२७
पुञ्जाकारा	१९२	पुरिसमेधो	१३४
पुञ्जाभिसङ्खारादिकम्मं	४२०	पुरिसरतनं च	२२
पुञ्जेना	२१२	पुरिसो	९५, १६६
पुट्ठो ति	२५४	पुरेभत्तं	१६२
पुण्णकसुत्तं	४६३	पुल्लनाम	३०४
पुण्णत्थेरो	१०२	पूगानी	४७१
पुण्णमुखो	१७९	पूजनेयानं ति	७८
पुण्णा	६८	पूजा ति	७८
पुत्तदारस्सा	९२	पूजे ति	१५
पुत्तदारं	९२	पूतिमुत्त भेसज्जं	१०३
पुत्तमंसं	१५८	पूरणकस्सपादयो	८०
पुत्तानं	९०	पूरणकस्सपादीनं	१९
पुत्तं	२२६	पूरणो	२५२
पुथुज्जनपञ्चं	४३८	पूरठासं	२३१, २३६, २३९
पुथुज्जना	५३	पूरठाससुत्तं	२२५
पुथुज्जनो	३३, १९८	पूरेत्वा	८६

पेचचा ति	५७,३०२	फुस्सा	६८
पेत्तेय्या	८५	फुस्सितगो	३५
पेसला	३१४	ब	
पेसुञ्जेन	५५		
पेसुणियं	४२९	बदरपानं	२७८
पेसुणं	१९६	बलकायो	१७२
पेसु	१७४	बलकायं	२०५, २०७
पोक्खरण्या	१९०	बलदा	१३१
पोक्खरतस्सं	८,४३	बलानीकं	३०४
पोक्खरसातका	१७८	बलि	१३
पोक्खरसाती ति	२९८	बलं	१३१
पोतिमोक्खं	७३	बहुलगङ्गा	२७०
पोराणा	३,५८,७३,१२४,१३१	बहुचीवरादिलाभी	१४२
पोराणेहि	९,१७१	बहुजनपियमनापतादीनं	९४
पोराणो	२२५	बहुजनहिताय	४६, ३७३, ३८६
पोराणो ति	१३७	बहुदायको	८५
पोरोहिच्चेना ति	३०३	बहुस्सुतो	१४४, १४६, १८९
पोसका	९०	बहुस्सुतं	१४४
पोसालमुत्तं	४८३	बन्धनं	५२

फ

फन्दनजातकं	१७७	बाराणसि	३७२
फन्दमानं	४३१	बाराणसियं	४७, ३३१
फरुसवाचा	५६	बाराणसि	४२, ४९, ४४४
फरुसा	२३७	बाला	२७३
फरुसा ति	५६	बालाचरियसेवनं	१४२
फलट्टो	२६	बालानं	७८, ८५, १०८
फलदानतो	२५	बालो	८१, ४१४
फलप्पत्तिनिरोधको	२५	बालं	१४३
फलमुखं	२१५	बावरिस्स	२८३
फस्सा	१०७	बावरी	४५२, ४५६, ४९०, ४९२
फियेना ति	१४४	बाहितपापत्ता	४२२
फीतं	१०५, १०८, ४४५	बाहुजञ्जं	१०५, १०८
फुट्टस्सा	१०६	बाहुसच्चं	८८
फुस्सदन्तकट्टं	६९	बिम्बिसार	१५
फुस्सवेठनं	६९	बिम्बिसारस्स	८३, २०५
फुस्ससाटकं	६९	बिम्बिसारो	८, ४०, १०५, २७२
		बुद्ध	९७, ९८, २१५

बुद्धकाले	२४२	बोधिमण्डं	४८
बुद्धकोलाहलं	७०, ७१	बोधियङ्गण	१४७
बुद्धघोसो	४९४	बोधिरूक्खं	४४९
बुद्धचक्खुना	११०, २२६, २९७, ३६७	बोधिवेमत्ता	२३५
बुद्धचक्खुं	२८२	बोधिसत्तो	४७, ४८, ३२६
बुद्धन्तरे	२२३	बोधिसत्तं	२०५
बुद्धन्तरं	४४९	ब्रह्मचरियं	१०५, १०६, १०८, १२०, १२७, १२८, १२९, १४७, १५३, १६९, २११, २५८, ३३०, २३१
बुद्धपच्चेकबुद्धखीणासवा	२७०	ब्रह्मचारी	१०५
बुद्धपच्चेकबुद्धखीणासवे	८७	ब्रह्मजाले	१८३
बुद्धपच्चेकबुद्धसावकेहि	२६	ब्रह्मञ्जा	८५
बुद्धपच्चेकबुद्धादयो	२९४	ब्रह्मदत्तस्स	४७
बुद्धमुनि	३६७	ब्रह्मवन्धु	५१
बुद्धरतनंपणीतं	२३	ब्रह्मभूतो ति	२८७
बुद्धवचनं	१४५	ब्रह्मलोकस्स	१३८
बुद्धविसये	११२	ब्रह्मलोके	२५, ८२
बुद्धवेनेय्यो	१४५	ब्रह्मलोकं	२४८
बुद्धसावकानं	८७	ब्रह्मविहारे	६२
बुद्धसेट्ठो	३४	ब्रह्मा	९१, १८०, २०६, २४७, २५८, २८५, ४६७
बुद्धा	८३, १९४, ३७४	ब्रह्मासहम्पति	१५
बुद्धाधिष्ठानं	३५, ३६, ३७	ब्रह्मनो	२२७
बुद्धानुभावेन	४१	ब्राह्मण	५२, २३२, २३७
बुद्धानं	८७	ब्राह्मणकुलं	२३५
बुद्धासने	२१०	ब्राह्मणचण्डालो	१३८
बुद्धि	७७	ब्राह्मणधम्मिकसुत्तं	१२४
बुद्धुप्पादं	२५१	ब्राह्मणधम्मो	१३७
बुद्धो	१२, २४, ४६, ९०, १४९, १६३, २०४, २०९, २१८, ३५५, २५९, २७५, २८०, ३३१, ३८६, ४४८, ४४९, ४५३, ४९०	ब्राह्मणधम्मो	१२५
बुद्धं	३०८	ब्राह्मणमहासाला ति	१२४
बेलुवपण्डु	२१८	ब्राह्मणस्स	२९
बोधिमण्डतो	१५६	ब्राह्मणा	१२८, १२९, १३८, १९४, २३०
बोधिमण्डप्पदेसो	८६	ब्राह्मणानं	१२६
बोधिमण्डसमीपं	४८	ब्राह्मणी	३५९, ४०४
बोधिमण्डे	२७३	ब्राह्मणो	१३०, १४६, २२६, २२८, २२९,

२३७, २५२, २५८, ३५६, ३५७,	भद्रावुधसुतं	४७८
३५९, ३७५, ३९८, ४३४, ४६७,	भद्रावुधो	४९२
४७२, ४८८	भब्बा	१८१
ब्राह्मणं २२७, ३०५, ३०७, ३०८, ४६७	भयट्टो	१५७
व्यग्वपञ्चां १७६	भरिता	१३८
व्यग्वधो २०६	भरियानं	९२
व्यञ्जमपटिसरणानं २२३	भरेय्या ति	९०१
व्यञ्जानसम्पन्नं २२९, २३०	भवनिसरणं	४९
व्याकृतं २४४	भवन्तरे	५२
भ	भवभोगतण्हं	१५४
भगवतो ५०, ८३	भवरागरत्ता	४६४
भगवन्तं गाथाय अज्झभासी ति ७७	भवसातबद्धा ति	३६२
भगवा ११, ४१, ४२, ४६, ७९, ८५,	भवस्मि ति	३७
११०, १२५, १३७, १३८,	भवा ति	१५९
१४०, १४५, १५४, १५६,	भवाभवाया	२४५
१५७, १६१, १६२, १६५,	भवासवा ति	२३७
१६६, १६८, १६९, १७०,	भवेसूति	३६३
१७७, १८१, १८२, १८९	भवो ति	३५१
१९०, २१०, २२०, २२१,	भवं	१८५, ४१०
२२३, २२४, २२६, २२७,	भस्ससमुस्सयो ति	५५
२३०, २४३, २४४, २४८,	भाता	८४
२५१, २६६, २७१, २७२,	भारद्वाज	३६२
२७५, २८१, २८९, ३००,	भारद्वाजस्स	२९८
३१३, ३१४, ३३२, ३४५,	भारद्वाजो	६०, २२९
३५६, ३६२, ३६७, ४३०,	भिक्षवे	२४, २५, २७, २९
४३६, ४३७, ४४३, ४५४,		३२, ३४, २२२
४६०, ४७६, ४८१, ४८२,	भिक्षाचरियाय	२४३
४८८	भिक्षु	१००, १४९, १९६, २२१
भगिनिआसीसु ९८	भिक्षुधम्मं	१९८
भगिनी ८४	भिक्षू १५१, १५२, १५३, १५४, २०३	
भण्डगह्वरयं ३७२	भिक्षुनो	३८४
भण्डागारिको ८१	भित्तभावं	४४५
भण्डं ४४५	भित्तीकृतं	२०
भत्तकिञ्चं ३३७	भिग्योसो	३६१
भदन्ते ति २२१	भुज्जमाना	२८
भद्रवनसण्णे २१६	भुत्तावि	२८१

भुम्मजालं	१७२	मग्गं	४६, ११४, २१५, ४९०
भुम्मदेवता	६९	मग्गं ति	३४७
भुम्मदेवतानं	७२	मङ्गलउसभं	१३६
भुम्मवचनं	१३३	मङ्गलकथा	७२
भुम्मानी	१०	मङ्गलकरणं	९२
भुसावातवुट्ठि	२९	मङ्गलकोलाहलं	७०, ७२
भुसं	३०	मङ्गलचिन्ता	७०
भूतट्ठानं	१५	मङ्गलदिट्ठि	८०
भूता ति	११	सङ्गलतण्हा	७१
भूतानी	१०	मङ्गलतञ्हुं	७२, ७८
भूरिपञ्जाणो ति	४९१	मङ्गलपरिचायं	१०८
भूरिभेधसो	४९१	मङ्गलमुत्तमं ति	७९
भेरवं	४२५	मङ्गलसुत्तवण्णनायं	१२५, १७९
भेरिं	४४६	मङ्गलसुत्तं	६८
भोजसम्पत्ति	२०७	मङ्गला	१८२
भोगसारं	१०९	मङ्गलानि	१०२
भोजनीयं	७४	मङ्गलं	७८, ८०, ८७, ८८, ८९, ९०,
भोजनं	२१३		९१, ९३, ९६, ९७, ९८,
भोजा ति	२८३		१०१, १०३, १०४, १०५,
			१०६, १०७, १०८

म

मकासी ति	१५८	मङ्गलं ति	७७, ९४, ९५
मक्खली ति	२५३	मच्चुधेयस्स	७९
मग्गधानं ति	२०४	मच्चुधेयं	१७०
मग्गधेसु	१९२	मच्चुराजा	१५३
मग्गधम्मो	३९	मच्चुहायिनो ति	३५२
मग्गदस्सनं	१०६	मच्चो ति	३५८
मग्गनिरयगामिनं	१२१	मच्छो	११८
मग्गब्रह्मचरियेन	४६१	मच्छमंसं	४५, ४६, ४८, ४९, ५०, ५८
मग्गब्रह्मचरियं	२७७	मच्छरियं	४५८
मग्गभावतं	११४	मज्जपाना	९७
मग्गसच्चेन	४३३	मज्जपाना च संयमो	९७
मग्गसच्चं	४५९	मज्जपायी	९७
मग्गसमाधि	२५	मज्झिमप्पदेसो	८६
मग्गसमाधिना	२३८	मज्झिमवये	१५४
मग्गसुखं	२१५	मज्झे	४६६
मग्गो	१३६	मज्जेकल्याणं	१७६, २७७

मञ्चपोठपरिभोगभाजन-		मनोरमं	१६७
पादमक्खनादीनि	४५	मनोसिलातले	१७८
मञ्चे ति	२००	मनोसुचरितेन	१५०
मणिकारसुवणकारकम्मादि	८९	मन्तपारगू	५७, ५९, २३०
मणिव्वतो	१७८	मन्तयित्वा ति	१९०
मणिरतनं	१५, १७, २१	मन्तभाणी ति	४०६
मण्डलमाळे	४१	मन्ता ति	५८
मण्डूक	१७२	मन्तेसु ति	२८०
मतमच्छग्गाहादयो	३३	मन्दाकिनिदहो	२३४
मतसरीरं	५२	मन्धाता	१७१
मतिकापत्तं	२०४	मन्धातु	२४२
मत्तञ्जू	१५७	ममायितानी ति	२३४
मत्तेय्या	८५	मरणं	१६९, २९३, ३५१
मदाति	१९९	मसारगल्लमये	४४७
मदो	५४	मसं	१३७
मदं	१५६	महग्घट्टे नरतनं	१५
मधुरं	५४	महग्घं	१४
मनसा	१५०	महण्णवे	३७४
मनसादव्वहेना	२८	महता ति	२७२
मनापा	२६	महल्लका	१४६
मनापा ति	३५३	महल्लका ति	१२४
मनापो	६१	महल्लके ति	३०१
मनापं	६९	महल्लको	२४२
मनापं ति	६८	महाकप्पिनो	८७
मनुजा	२३०	महाकस्सपप्पनुसीतु	८२
मनुजिन्दो ति	२८५	महाकाया	१३१
मनुस्सरतनं	२१	महाकोकालिको	३१२
मनुस्सलोको	७६, ४८५	महागिञ्जा	३२२
मनुस्सलोकं	१४, ७६	महागेघो ति	३८८
मनुस्सा	१५३	महागोविन्द	८१
मनुस्सानं	१५६	महागोविन्दादीहि	२४२
मनुस्सो	३५२	महाजच कायं	१४०, ३७४
मनोकम्मं	२९९	महाजनो	३७२
मनोति	११२	महादानादि	४५
मनोपदोसो	१४८	महादानं	४०, ६१
मनोपदोसं	३३४	महानिरये	११९

महानिरयो	३१९	महोसध	८१
महापञ्चा	११६	मागण्डियसुत्तं	३९७
महापञ्चानं	१७४	मागधो ति	२७९
महापञ्चं	१६५, १८२	माघ	२४६
महापठवी	७०, २१७	माघसुत्तं	२४२
महापासादं	१५२	माघो	२४२, २४३
महापुरिसस्सा	९८०	माणवका	३००
महाब्रह्मा	३७३	माणवो	६१
महाब्रह्मानो	१८१	माणवो ति	२४२
महाव्यूहसूतं	४१९	मातरं	३२
महाव्यूहं	१८२	मातली	९२
महाभिनक्खमनं	२०३	माता	९०, १३०, २९९
महाभूतपटिबद्धं	२९१, २९२	मातापितुउपट्टानं	९०, ९१
महामञ्जं	४५१	मातामहा	२९९
महामहीगङ्गा	२७१	मातामही	२९९
महामहीगङ्गाय	२६९	मातामहो	२९९
महाभायादेविया	१७६	मातु	९७
महामोगल्लान	८२	मातुकुच्छि	१२१, २९५, २९९
महामोगल्लानत्थेरो	१५६, ३५७	मातुगामो	१७४
महामोगल्लानो	१२२, १५१, १५२	मातुघातपितुघात	३३
महायञ्जो ति	२७९	मातुलो	४८८
महारहदा	२३४	मानातिमानो ति	५५
महावनं	१७८	मानिका	३१५
महावातो	१५२	मानुसी	१२
महावादी	३९०	मानुसंभोगं	१३२
महासमये	४०५, ४१४, ४२६	मानो	१४८
महासमुद्दो	१९३	मानं	१५६
महासमुदं	२२८	मायाकतं ति	१४८
महासम्मत्तस्स	१७१	माया ति	५५
महासाकसण्डो	१७३	मारघेयस्स	७९
महासावका	७६	मारसेनं	२१७
महिच्छतादीनं	१००	मारसंयोयं ति	३४९
मही	२७१	मारस्स	१७०
महेसव्वसा	१५	मारिस्स	१९१
महोदक ति	१४३	मारिसा	७१, ७२
महोर्वाध	४९१	मारिसा ति	३८९

मारो	१५३, २११, २१६,	मुत्तसिरा	७०
	२१७, २१८	मुत्तामणिवालुकस्थताय	१४
मारं	२१२, २१३	मुत्तं	२१३
मालावितानं	८३	मुत्त्यपेक्खो	१६५, १७०
मिगलुहका	३१९	मुदितं	७०
मिगारमातुपासादो	३४५	मुट्टु	५२
मिगारमातुपासादं	१५१	मुट्टुभावे	५९
मिच्छाआजीवो	१५८	मुघा	२८
मिच्छाजीवं	५०, २०४	मुनि	२६१, २६७, ३६५
मिच्छादिट्टिवसेन	१२८	मुनी ति	२०६
मिच्छायसं	११४	मुसा	५२
मिच्छासङ्कप्पं	२१७	मुसावादे	४२९
मित्तदूभित्त	५४	मुसावादो	९६
मित्तदूहका	५४	मूलफलं	५०
मित्तदूनो ति	५४	मूलसारफेगुत्तचसाखापलासे हि	३५
मित्तपटिरूपको	६४, ६५	मूसिका	१७३
मित्तामच्चे ति	२७९	मेघावि	८३
मित्तो	६४, ६५	मेत्तगुसुत्तं	४६५
मिस्सकाहारं	९९	मेत्ताभावनं	२४७
मिलिन्दरञ्जा	२८३	मेत्तेय्यो ति	३८६
मीयती	९४	मेत्तं	७०
मुखती	१७	मेत्तं करोप मानुसिया पञ्जाया	१२
मुखदुग्गा	३१८	मेथुनविरति	२११
मुखरजातिको	१८०	मेथुना ति	२००
मुखेवा	३२७	मेथुनं धम्मं	१२९, १३०
मुच्छा ति	१४८	मेघगं	४३१
मुच्छिता	५३	मेघाविनं	१४४
मुज्जकेसो	१७	मेघावी	८३
मुज्जतिणं	२१५	मोग्गल्लान	१५२
मुण्डको	१२८	मोग्गल्लानो	१३९
मुण्डभावो	५८	मोग्गलानो	४३८
मुण्डारं	१६	मोघराजसुत्तं	४८५
मुण्डियं ति	५८	मोनपथेसू ति	२६६
मुत्तविञ्जातेसु	५९	मोनेय्य कोलाहलं	७०, ७१
मुत्तिमा ति	२६६	मोनेय्यपटिपदं	३२३, ३३३
मुत्तीमा	१४४, १९५	मोनेय्य सम्पन्नं ति	१४०

मोवेय्यं ति	३३३	यन्तं	४४४
मोमुहं ति	४०१	यमुना	२७१
मोसधम्मं ति	३५०	यव	१३५
मोहधम्मेन	१२०	यसस्सिनी	१३१, २५२
मोहनं	२००	यसस्सी	१६५, १८५
मोहेन्तरा ति	२३९	यस्मि य सेती ति	६५
मोहमग्गा	१६६	यागुं	४९
मोहे	१४६	याजका	१३७
मोहं	२४७	याजयोगा	४६४
मंसखण्डं	४९	यानि वा अन्तलिक्खे	१०
मंसपेसि	३४	यानीध भूतानी	३, १०, ३९
मंसभोजनं	५२, ५५	याययोगी ति	३४३
य		युगनन्ध	३९
		युगं ति	२९९
यक्खट्टानं	१५	युत्तं ति	२१६
यक्खस्साति	२३९	ये	२५, २७
यक्खयोनियं	१११	ये इद्ध कामेसु असञ्जाता जना ति	५३
यक्खो	१९१	ये इध पाणेषु असञ्जाता जना ति	५६
यक्खं	२१७	ये ति	२६
यञ्जाभुतूपसेवना	५८	ये पापसीला ति	५५
यञ्जाविधि	९३	ये परिवण्णयी	२४
यञ्जासम्पदं	२४६	ये पुगला ति	२५
यञ्जावाटं	१३६	येभुध्यता	७४
यञ्जं	२३०, ४६३	येभुध्येना ति	२८३
यतत्ता ति	२४४	येलूखसाति	५४
यतोनिदानं	११४	येसुप्पयुत्ता	२७
यथा	२९, ३५	यो अरियसच्चानि अवेच्च	२९
यथातथिमं	१८५	योगावचरो	१९६
यथापंपदीपो	३७	योजनप्पमाणं	२०, ४०
यथाबलसन्तोसो	९८, ९९, १००	योजने	७
यथारहं	२०१		
यथालाभसन्तोसो	९८, ९९, १००	र	
यथासारूप्यसन्तोसो	९८, ९९	रक्खथ	१३
यथिन्दसीलो	२८	रजतपब्बातो	१७८
यदत्थि किञ्ची	३२	रजतस्सायतनं ति	२०३
यदन्तगू ति	२३१	रजो	१५४
यदस्नमानो	५१	रज्जसीमा	४४७

० रज्जं	१७२, १७४	रामो	१७४
रज्जो	४४८	राहुगहणा	१३४
रथकारबहो	२३४	राहुल	१५६
रथेसभो ति	१३४	राहुलकुमारं	१५६
रतनत्तयगुणं	३९	राहुलो	१५७
रतनवरो	३२६	रित्तपेसुणो	४३३
रतनसुत्तं	३, ९, १०, ३९	रुक्खगोसु	१५३
रतनं	१४, ३६	रुक्खपपटिकं	६२
रतनं पणीतं	२३	रुक्खबड्ढकी	४४४
रता	१५०	रुक्खं	३४३
रत्तञ्ज्हा ति	२५४	रुदम्मुखा	७०
रत्ति	३०८	रूप	१५३
रत्तिमुट्टानदेस्सिवा	९३	रूपसारी	१३९
रत्तो	१४९	रूपा	१०७
रत्तो ति	४०६	रूपादिसङ्घातो	३२
रसा	१०७	रूपायतने	७४
रसेसु गिद्धा ति	५३	रूपारम्मणं	३९२
रस्मिवेयत्तता	२३५	रूपावचरसमाधि	३५
रागचरिया	१८१	रूपेही ति	३५३
रागदोसप्पहानं	१८४	रूपं	३०, २७३, ४१२
रागपथं	१८५, २३८	रोगो	१०४
रागादिवज्जं	४०८	रोघी पि	२९६
रागो	११४	रोगो	१७१
रागं	१८३	रोहिणी	१७७
राजगहस्स	१३९		
राजगहे	११९, १४०, २४२	लक्खणमन्तपाणू	३२९
राजगहं	३, ४०, ८३, १४१, १९२, २०४, २४२, २५१	लक्खण सम्पत्ति	३२९
राजदण्डेन	४६	लक्खणा ति	१८३
राजधीतचं	१७२	लक्खणं	२११, ४२९
राजपुत्तो ति	३२८	लगा	११४
राजमुद्दिक्काय	४	लज्जं	५५
राजा	८३, १७२, १९१, ३२४, ३७१	लञ्छनं	४४६
राजाभिनीतो	१५७	लटुकिक जातकं	१७७
रजिकभवने	१९२	लद्धा	२८, ३५८
रामरज्जो	१७५	लमकट्टेन	१३१
		लहुं	७१

ल

लाखागोष्ठके	४४६	वचसा	१५०
लाभसक्कारो	३८८	वचीकम्मं	३४३
लामकधम्मो	१३७	वची ति	२३७
लामकपञ्जो	१९७	वचीदुच्चरितं	२०४
लामकं	२६४	वचीमुचरित्तेन	१५०
लिच्छवयो	३	वच्छगिद्धिनी	४६
लिच्छवी ति	४	वज्जी ति	५
लूखता	५४	वच्चनानी ति	५२
लूखा	५४	वटुकजातकं	१७७
लूखं	९९	वट्टदुक्खस्स	२२५
लेहुना	३६८	वण्टमुत्तिका	६२
लेसो	७५	वण्टमूलं	२९४
लोकधम्मा	१०६	वण्णदा	१३१
लोकपरियायं	२९४	वण्णपोक्खरतादि	२२
लोक विदू	२७३, २७५	वण्णवन्तो	१३१
लोका	२७३	वण्णं	१३८
लोकुत्तरधम्मस्स	१४२	वतसम्पन्नो ति	२९९
लोकुत्तरधम्मो	२५०	वत्तमानं	३७
लोकुत्तरधम्मं	३८	वत्थगुम्हेति	२८३
लोकुत्तरमुखं	१४४	वदञ्जं ति	२४४
लोके	१८८, ४०३	वदञ्जं ति	२४३
लोको	१६६, ३१०	वधघेदबन्धनं	५२
लोकं	१८२, १८७, २२६, २७६	वधो	५२
लोभगुणो	३१७	वनकुसुमेहि	४३
लोभं	१८५, २४७	वनपुष्फेहि	४३
लोमकूपेसु	५२	वनप्पगुम्बे यथ फुस्सितग्गे	३५
लोमहट्ठजातो	१२०	वनमक्कटो	१७०
लोहकुम्भी	३२०	वनमूलफलाहारो	४५
लोहितपाणिताप	५६	वनसव्हयं	४५४
लोहितुप्पाद	३३	वनं	३४३
व		वम्मिकोवूपचीयती	९३
वङ्गीसत्थेरो	२२४	वयञ्जाणं	१४८
वङ्गीससुत्तं	१६२	वयोअनुत्पत्ता	१२४
वङ्गीसो	१७०	वयं	४११
वग्गू ति	२६७	वरकल्याणो	१७१
वचनपरियोसाने	८०	वरञ्जं	३६

वरदो ति	३१	विगरहणत्थं	३३
वरबुद्धासने	३७४	विगगहिककथाभेदं	१९७
वरभूरिमेघसो	४५३	विघातं ति	३८७
वरमन्धाता	१७१	विघुरो	४५३
वररोजो	१७१	विचारणं	४८१
वराहतो	३६	विचिकिच्छद्धाना	१६६
वरो	३६, १७१	विचिकिच्छती ति	२८३
वरोवरञ्जू	३६	विचिकिच्छित्तं	३२
वरं	१७२	विचिकिच्छा	१८८
वसनट्टानं	४५	विचिनं ति	४३०
वसलसुत्ते	५५	विजञ्जां	२४०
वससन्वगू	२९५	विजायनघरं	३
वसी ति	१८६	विजिगुच्छमानं ति	६४
वसुत्तमं	१२०	विजितसेना	१७१
वाचा ति	८८, २२१	विजिता	१७१
वाचाभिकह्वामी	१६८	विजितावी	२८१
वाचाय	३४	विज्जा	२१७
वाजपेयो	१३४	विज्जाचरणसम्पन्नो	२७३
वाजपेय्यं	१३	विज्जं	१६२
वातपानं	१७४	विज्जं	२७०, २७१
वादसीला	१९४	विज्जापनि	३०६
वायसाति	३२२	विज्जाणञ्जायतन आकिञ्जाय-	
वायसेतो ति	२१८	तननेवसञ्जानासञ्जायतनरति	९१
वारेय्यं	५	विज्जाणनिरोधा	४५९
वालुका	४३	विज्जाणपच्चया	३४९
वालुकाय	४०	विज्जाणपटिबद्धं	२९०, २९८
वासघुरं	११६	विज्जातसमाधिसारं	१४९
वासेट्टु	१९४	विज्जातसारानी	१४९
वासेट्टु सुत्तं	२९८	विज्जु जातिका	१३०
वासो ति	८५	विज्जु	१४२, २६४
विकालचरियं	१९५	विज्जु गरहितो	१३७
विक्षेपं	१०३	वितक्का ति	११२
विगतस्त्राणुकण्टकं	४३	वितरेय्या ति	२४५
विगतरागचित्ता	३७	वित्तं ति	१४, १३३
विगम्हा	२८	वित्थारो	१३९, २३३
विगतरजं	१०६	विदितिन्द्रियोचरे	५९

विद्वा	२६४	विमुत्तिसारं	१५०
विद्वंसितरजं	१०६	विमुत्तो	१६९, १४४, ४१३, ४५३
विधुर	८१	विमुत्तं	४८३
विधूपिता ति	२३७	वियाकारं ति	१३२
विधूमो	४६४	विरज चित्तं	१०७
विनयधरा	१०४	विरजा	१०९
विनयो ति	८८	विरजं	१०६, १०७, ३०७
विनयं	८१, ८३, १०४, १२१	विरति	९६, २२१
विनव्ठीकता	२६६	विरति नाम	९६
विनिच्छया ति	४१०	विरत्तयित्ता	३७
विनेय्या ति	१८६	विरत्ता	२४
विन्देमा ति	२१८	विरागो	३८५
विपस्सनागमं	१४६	विरागं	२४
विपस्सनं	३१, १४२, १७९, २५७	विरुद्धसञ्जी	३९१
विपस्सिक कुसन्धा	३३५	विरुद्धा	५७
विपस्सी	१७०	विरुक्ठिहया	३८
विपरक्कम्मा ति	२११	विवट्टच्छदो	१८६, २८१
विपरीतसञ्जा	१३२	विवटं	३५४
विपल्लासो	१३१	विवरं	४४६
विपाकवट्टेन	३२	विवादापत्ति	४०१
विपाकावसेसेन	१११, ११९	विवाहो ति	४७९
विपाको	२७, १९९	विवेकदस्सी	२१७
विपाकं	८४, १२२, ३१४	विवेकधम्मं	४६७
विपुलं	३३०	विवेका	३६२
विप्पटिपत्ति	२५२	विसञ्जासञ्जी ति	४१२
विप्पटिसारी	४८	विसत्ता	११४, ३४०
विप्पवासं	२५०	विसत्तिकं	४०७
विमङ्गे	३५	विसमा ति	५३
विभत्ते	१३२	विसाखपुण्णमदिवसे	२१६
विभवं	४१०	विसाखा	१७१, १४५
विभावयन्ती	३०	विसाणा	१९१
विभावी	१४२	विसुद्धिदेवा	७७
विभूतसञ्जी ति	४१२	विसुद्धिमग्गे	२९, २७५
विमलो	१९०, २३८, २५८	विसुद्धं	२५७, ३२७
विमलं	३०७	विसेसाधिगमानं	९५
विमाने टी	४१६	विसंयुत्तं	३०५, ३०६

विस्सगन्धो	५२	वेसालि	४,९,१०
विस्सरं	१५२,१०४	वेसाली	६
विहञ्जमाने ति	४८७	वेसालीवत्थु	६
विहारं	७,१११,३६८	वेस्सन्तरो	२१७
विदेसाभिरतो	१२०	वेस्सभू	१७०,२३५
वीणा	२१९	वेस्सवणो	१९१,१९२
वीततण्हो	४०५,४६१	वेस्सा	१३७
वीतरागो	२४७	वेस्सादीसु	१२८
वीतिसारेत्वा	१२५	वेस्सायनो ति	२२८
वीरङ्गरूपा ति	२८१	वेहासङ्गमो	१७
वीरियेन	९८	वेळुकण्डकनगरे	१९१
वीरियं	६६,१०५	वेळुवने	२५१
वीरं	३०८	वेळुवनं	२४९
वीसतिसारिको	३१६	वोरोपेति	३३
वीहिंसालियवणोधूमादि	१२६	वोहारकूटा	५६
वीहि	१२३	वोहारकूटा	५५
वुड्डा	१२४,१४६	वोहारकूटाइषपाटिरूपिका	५५
वुड्डापचायो ति	१४६	वोहारनामं	२६६
वुड्ढिमरियावं	१२४	वोहारं ति	३०३
वुड्ढि	१३९,१४९	स	
वुड्ढमानो	१४३	सउपनिंसं	२५
वुसीमतो ति	४८४	सउपसगो	८१
वूपसमं	९७	सउपादिसेसवसेन	१८६
वुसितब्रह्मचरियो ति	१२३	सउपादिसेसा	२३८
वेचिकिच्छी	२५४	सउपादिसेसो	१६९
वेज्जकम्मं	२६	सउप्पत्तिकं	२७७
वेदगू	२६१,४१७	सकदागामि	१०८
वेदगू ति	१४४,२४६,४०३	सकदागामिनो	२६,४६
वेदपारगू	५९	सकट्टानेयेव	४८
वेदान्तगू ति	२१३	सकलजम्बुदीपे	१६९
वेदे	१४०	सकायने ति	४१७
वेभार	२०४	सकुन्तमंसे हि सुसङ्गतेही	५१
वेमज्जेनपसङ्खे य्यो	४०६	सककच्चसुणन्तुभासितं ति	११
वेय्याकरणं	८८	सककच्चं	१६६
वेलुवलट्ठि	६८	सक्कायदिट्ठि	३१
वेसालियं	४३	सक्कायदिट्ठिया	२६५

सक्कायदिट्ठी विचिकिच्छितं च	३१	सज्जीतिकारकानं	२२६
सक्को	३९, ७१, १०३, १३६, १६६,	सज्जीतिकारवचनं	२२०
	१९०, २१९, २२६,	सज्जीतिकारा	२४३
	३२४, ३२५	सज्जीतिकारानं	२३७, २४२, ३४७
सक्कोदनो	१७६	सज्जो	४६९
सक्कं	१४१	सज्जं	३०७
सक्कपुत्तो ति	२७२	सज्जटिका	१२९
सक्कयमुनी	२४, २३५	सज्जटि	९९
सक्क्या	१६५, १७३, १७७	सज्जटिरजूपवाहनं	१९७
सग्गपरायणा	८७	सज्जटिवासी	२२९
सग्गलोकूपपत्तिहेतुतो	९५	सज्जटो	२२९
सग्गे	१४, ९१	सज्जिनो ति	२५२
सग्गेसुवा	१४	सज्जं	२३०
सग्गं	९८, ३७३	सच्चवचनं	२७, ३८
सह्वं	१०५, ९२	सच्चाधिष्ठानपरिपूरणेन	३६, ३७
सह्वरं	१३८, १३८	सच्चाभिसमया ति	३५३
सङ्कारकूटा	९९	सच्चे	२२५
सङ्कारकूटो	१५४	सच्चेमा	२३३
सङ्कप्परागं	३९२	सच्छिकरवा ति	२७६
सह्वारनिरोधज्ज्ञानकुसलो	१८६	सच्चं	३०६, ३५२, ३५३
सह्वं	२१, २२	सज्जातत्ता	१२५
सह्वारा	२२३, ४२२, ४७५	सज्जात्तो	१३४
सह्वेपवण्णना	१२६	सज्जासज्जी ति	४१२
सह्वेपवसेन	२६	सज्जानं ति	३४९
सह्वेपो	१३९, १७१, २३३, २७५,	सज्जाविरत्तस्साति	४०३
	३९३	सज्जापगा	३५१
सह्वो	४१, ४२, ४३, १५१	सज्जयो	१४०, २५३
सह्वंया	९२	सज्जायं	४१
सज्जमो ति	३२४	सण्ठाने	७४
सज्जहितपरिजना	९२	सण्ठिता ति	१५०
सज्जहितत्तभावो	१९६	सण्हो	९८
सज्जहो ति	९२	सता ति	१३४
सज्जातिमो ति	५९	सति	२१३, २२५
सज्जातिगं	३०४	सतिमा	२५६, ४४२
सज्जामे	२१५	सतिविप्पवासी	१५४
सज्जीतिकारका	२१९, २२४	सतं	४०

सति	२१७	सपरिक्खारं	२५
सत्तक्खतुपरमो	३०	सपुत्तभरिया	६२
सत्ततिसबोधिपविस्वयधम्मे	१९४	सप्पटिभयो	८०
सत्तभूमिकपासादवरत्ते	१९	सप्पायवसेन	१४६
सत्तसण्डं	१२	सप्पायं	१८१
सत्ता	३१०	सप्पुरिसं	२९
सत्तानं	५२	सब्बकनिट्ठो	१७
सत्तो	३६२	सब्बजेट्ठो	१७
सत्था	२२३, २७५	सब्बतित्थियवाद्वातेहि	२९
सत्थानं	१४०	सब्बदरथपरिष्ठाहविरहितो	१६०
सत्थे	३०६	सब्बदुक्खप्पनूदनं	६०
सदेवको	४८५	सब्बदुक्खप्पहीनो	५९
सदेवकं	२७६	सब्बबुद्धपच्चेक बुद्धसावकेहि	२४३
सद्दा	१०७	सब्बलोकाहितसुखावहं	७७
सद्धम्मपूजा ति	४२९	सब्बसङ्खारसमथा ति	३४९
सद्धायकतं ति	१२६	सब्बसंयोजनं ति	३०४
सद्धायिको ति	३१४	सब्बे ति	११, १६५
सद्धिविहारिकं	१४६	सब्बेसं	४५७
सद्धिविहारिकानं	४३८	सब्बेवभूता सुमना भवन्तु	११
सद्धो	१८६, २१२	सब्ब्यञ्जानं	२७७
सधम्मे ति	४५६	सभियसुत्तं	२४९
सनिघण्डुकेटुयानं	२७९	सभियो	२४९, २५९, २६८
सनिदानं	२७७	समणदस्सनं	१०५
सन्तं	२३२	समणधम्मो	१०५
सन्तिके	४८	समणधम्मं	९९, १००, १५१, २५०,
सन्तिवरपदे	२१२		३३८, ३८६
सन्तिपदं	४२६	समणब्राह्मणा	११३, ४१३
सन्ती ति	१५०, १५३, ३६९, ४५०	समणस्स	२९
सन्तुट्ठी	९७, १०१	समणा	१०२
सन्तुट्ठो	९९, १००	समणो	२३०, २५२
सन्तो	८९, २२४	समणं	२४२
सत्थागारे	६	समयमानिकरतनं	२२
सत्थागारं	९	समथविपस्सना	१४८
सत्थेति	२००	समथविपस्सना धम्मं	१४९
सन्दिट्ठिकं ति	२८८	समथविपस्सनानं	१९७
सपदानचारी	३३७	समथविपस्सनाबलेच	१९

समन्तचक्खु	१६५	सम्पत्तीनं	८७
समन्तचक्खुं	२८२	सम्पन्नवेय्याकरणं	१६७
समन्तभावो	७५	सम्पयोगतो	२३
समन्नागता ति	२२१	सम्परायिकहितहेतुतो	९२
समयसुत्तं	१७१	सम्परायिकानं	९१, ९५
समये	९१	सम्परायिकं	४३१
समवट्ठिता	१६५	सम्परायं	३७३
समागतानी ति	१०	सम्पसीदती ति	२८३
समादानविरति	९६	सम्बहुला	१२४
समादाया ति	३७६	सम्बाधो ति	२०३
समाधि	१५०, २१३	सम्बोधिपत्तो ति	२४६
समाधितो	१८	सम्बोधिमगं	३३०
समाधिनो तेन समो न विज्जती	२५	सम्बोधि	१५६, २३९
समाधिमानन्तरिकञ्जामाह	२५	सम्मदञ्जायाति	३४९
समापत्ति	१९३, ३६०, ४७०	सम्मट्टसा ति	३४९
समाहितो	२४, २३९	सम्मादिट्ठी	१०५, २६१
समितानी ति	२५८	सम्मानवाय	९२
समीपसङ्घातं	७६	सम्मापणिधी	८५
समीपे	११०	सम्मापरिब्बाजनीयसुत्तं	१७१
समुच्चयवण्णना	३८२	सम्मापासो	१३४
समुट्ठाया	११२	सम्मापासं	१३
समुदयप्पहानं	११४	सम्मासमाधि	२५
समुदयसच्चं	४५९	सम्मासम्बुद्धा	८७
समुद्दो	२६९	सम्मासम्बोधि	४८
समूहता	१८२	सम्मासम्बुद्धा	१८१, २८५
समेच्चा ति	२३७	सम्मासम्बुद्धो	२६६, २७३, २८२, २८४
समेसु	१५३	सम्मोदनीयं	१२५
समेही ति	२३४	सम्मुतिदेवा	७७
समोति	२३४	सम्मुतियो	४२४
समोधानेत्वा	१३०	सम्मुतिसन्ती	१५३
समं	१५, ४०	सयनासनं	१५७
सम्पत्तकालिका	६२	सयने हि	१२६
सम्पत्तरुक्खतो	६२	सयमत्तना	४१६
सम्पत्तविरति	९६	सयनं	१३०
सम्पत्तियो	२२	सयं ति	३७६
सम्पत्ति	१४०	सरणसम्पन्नो	१८९

सरभङ्ग	८१	साधुं	६९
सरभू	२७१	सानुसन्धि कथा	७९
सरभंगो	१०२	सामन्तराजानं	१७२
सरस्सतिनदिया	१३४	सामाकचिङ्गलकचीनकानि चा	४५
सरीरमुल्लोकेन्तो	५१	सामञ्जा	८५
सरीरपरिकम्मं	४९	सामाका	५०
सलाकभत्तादीनि	१३	सामि	१७५
सलिलं ति	१४३	सामिकं	९२
सल्लकत्तो ति	२८७	सारणीयं	१२५
सल्लवती	८६	सारमञ्जगू	१५०
सल्लविद्वानं	१५३	सारम्भो	१४८
सल्लसुत्तं	१९१	सारिपुत्तत्थेरो	८२, १५६, ३५६
सल्लहुकं	४९	सारिपुत्तत्थेरं	१३९, १५६
सल्लं	१५५, २९६, ४३२	सारिपुत्तमोगल्लानादयो	८६
सक्काया ति	१६५	सारिपुत्तसुत्तं	४३७
सवाहनं ति	२१६	सारिपुत्तस्स	१४५
सविञ्जाणकमविञ्जाणकं	२१	सारिपुत्तो	१४१, १४५
सवितक्कसविचारे	३५	साहप्पाही	[२२४
समतंसं	५१	सालाळहमासो	२००
सस्सतो	३९३	सालीनमन्नं ति	५१
सस्सामिकं	१८	सालीनमन्नं	५१
सस्सिरिको	३५	सावक	९८
सहृषम्मिकं	४८५	सावज्जं	८८
सहपंसुं	११८, १३९	सावकपारमिञ्जाणं	६०, १४१
सहपंसुकीळनका	४७	सावका	२२, २७, ३४
सहस्समण्डलं	३२७	सावको	१९८, १९९
सहायका	१३९, १४०	सावकं	१६६
सहेतुकं	३४७	सावज्जं	११६
साकियकुमारा	४३६	सावत्थितो	३६६
साकियकोलियानं	१७१, १७७, १७६	सावत्थिनगरे	१९३
साक्खरप्पभेदानं	२७९	सार्वत्थि	४५, ४६, ६३, ६४, ७३, १६२, ३५७, ३७३, ३८६, ३९०, ३९२
साखं	३७०, ३९०	सावत्थियं	६१, ७३, १५१, २०३, ११२, ३९०
सातच्चानुयोगिनो	१५०		
सात्थं	२७७		
साधनी	११६, ११९		
साधू ति	१९१, २४०		

	३९७	सीताहरणादिबाहिरक कथं	६८
साविञ्जाणकं	२१	सीतिभूतो	१६०, १८६
साविर्त्ति	२३०	सीतिभूतं	३०८
साविती	२८९	सीतं	२१३
सासनधम्मो	२७६	सीमन्तरं	८
सासनब्रह्मचरियं	२७७	सीलक्खन्धं	२७, १५०
सासने	७९, ११६	सीलब्बतादिकम्मं	४२०
सासनं	८६, ११९, १४१, ३३९	सीलब्बतं	३२
साहसो	१४९	सीलवतानी	३६९
सिखी	१७०	सीलसम्पन्नो	१८९
सिखीकोणागमना	२३५	सीलुत्तमा ति	४२०
सिक्खेया ति	३६३	सीले	२१५
सिक्खितसिक्खो	१७	सीलं	१२७, १५०
सिखी	१७०	सीहतेलं	४१
सिखीकोणागमना	२३५	सीहपञ्जरं	१९१, २०५
सिज्झति	२३	सीहव्यग्घादयो	१७९
सिद्धत्थकुमारो	२०९	सीहमुखानि	१६
सितो	२९	सीहप्पपातदहो	२३४
सिद्धत्थो	२०५, २१६	सीहमुखं	२७०
सिनिपुरो	१७१	सीहहनुराजा	१७६
सिनेह	७०, २७४	सीहो	२०६
सिनेरुतो	११	सीहठ्ठदीपपट्टिकेवट्टादयो	८६
सिनेरूपब्बतो	१०९	सीहठ्ठदीपे	२२२
सिनेरूपब्बतपादे	३२५	सीहासनं	११७
सिप्पं	४१, ८२, ९०, २५१, ४४९	सुकते	१३२
सिया ति	२९	सुकतं	५१
सिरिया	७८	सुकरमिगा	१७२
सिरिवड्ढा	६८	सुक्खविपस्सकसमथयानिकवसेन	२२
सिरी ति	६८	सुखदा	१६१
सिवं	२३९	सुखसम्भासो	९८
सीघसोतं ति	१४३	सुखावहं	२७७
सीतकाले	१७	सुखो	१९४
सीतनरका	३१६	सुखुमा	२५६
सीतलसेनासने	९९	सुखुमाला	१३१
सीतवातं	२२७	सुखं	६६, १७६, २१३, २१४, ३५३, ४१८

सुगतस्ससावका	२७	सुन्दरे	३३४
सुगतिगमनादीनं	९५	सुन्दरं	१६८
सुगति	९८	सुन्हाता	१३२
सुगतो	२२३	सुपिना ति	१८३
सुङ्गमूलं	२६३	सुपिनं	४२९
सुचरितघनं	६१	सुप्पयुत्ता	२७
सुथि	२५, ६८	सुप्पयुत्ता ति	२७
सुजाताय	२१६	सुप्पवृत्तो	१९४
सुज्जे ति	२४४	सुप्पिया	१७१
सुद्धिया	४२१	सुभासितसुत्तं	६२०
सुद्धो	३१७	सुभासिता ति	८८
सुद्धं	३०७	सुभासितावाचा	८९
सुतपरिहानि	१४९	सुभासितं	२२२
सुतवा ति	१८६	सुभं	३०६
सुतसोमनिमिराज	८१	सुमना ति	६८
सुत्तनिपातटुकथा	४९४	सुमनिस्सरो	८४
सुत्तं	८८, १२१, १४९, १५३	सुमेघं	२३२
सुदस्सनकुम्भो	१९०	सुरभी	८२
सुदस्सनकूटं	२६९	सुरागन्धेन	२४९
सुदस्सीदेवतानं	६९	सुरामदमत्ते	३२५
सुहा	१३७	सुरूची ति	२८४
सुद्धटुकसुत्तं	३७२	सुरं	३२५
सुद्धिकामो	५७	सुवण्णचेतिये	२५०
सुद्धिपञ्जो	१८६	सुवण्णपट्टिकं	४
सुद्धो	२३८	सुवण्णपण्डतो	१७८
सुद्धोदनरञ्जो	२०८	सुवण्णभाजने	४१
सुद्धोदनस्स	२०५	सुवण्णमच्छं	११८
सुद्धोदतो	१७६, १०७	सुवण्णवण्णा	११५
सुद्धी	२३९	सुवण्णवण्णो	११८, ११९, १७४, २८४
सुनिखातो	२९	सुवण्णरजतमणिमया नावायो	४०
सुनिट्ठितं	५१	सुवण्णहंसो	१६७
सुनेत्त	८१	सुवामी ति	३१८
सुन्दरभारद्वाजो	२२७	सुविलित्ता	१३२
सुन्दररिकभारद्वाज ब्राह्मणं	२२६	सुसङ्खतं	२७८
सुन्दरिकाय नदिया	२२७	सुस्सरं	१७४

सुसमाहितिन्द्रिया त्ति	२३४	सेलो	२८७, २८८
सुसिक्खितो त्ति	८८	सोकं	४६५
सुसिररुक्खे	१७७	सोण्डेन	९३
सुसिररुक्खं	१७४	सोतघातुया	१४१, १९३
सुसिरं	१६	सोता त्ति	१६५
सुसोमस्स	४३	सोतापत्ति	१०८
सुसोमो	४३	सोतापत्तिफलरत्ति	२१
सुसुनागा	१८०	सोतापत्तिफले	११५, ३५९
सुस्सुसमाना	१९४	सोतापत्तिफलं	१५०
सुसंवृतो	२०६	सोतापत्तिभग्गट्ठो	२६
सूचकता	५६	सोतापत्तिमग्गो	३१
सूचिघटिकं	१२२	सोतापत्तिमग्गरत्ति	२१
सूचिलोमसुत्तं	११०	सोतापत्तिभूमि	५९
सूचिलोमो	११०, १११	सोतापत्तिसकदागामि अनानागामि-	
सूची त्ति	२०६	फलप्पत्ता	१८८
सूरा त्ति	२८१	सोतापन्ना	१९१, ३४६
सूरियो	७५	सोतावधानूपनिसूपपन्ने	१४४
सूरो	३९५	सोतुकामताय	५६
सेक्खपञ्चं	४३८	सोतुकामताय	७८
सेक्खासेक्खवसेन	२२	सोत्थानं त्ति	७७
सेक्खो	१९८	सोत्थि	२३
सेट्ठा	२२०	सोत्तियो त्ति	२६३
सेट्ठो	२४	सोत्थि	७, ३९
सेतकण्णिकं	८६	सोत्थि	१०८, १०८
सेत्तुं	१७७	सोतापन्नो	१७९
सेनं	२१४	सोघनत्थेरो	११७
सेनासनेसु	२१४	सोघनो	११६, ११९
सेनासनं	१९, १९७	सोप्पसीसेन	९३
सेम्हं	२१३	सोभनेन	१४
सेय्यसो	८१	सोरच्चं त्ति	१२९, १५०
सय्यो	२१२, ११५	सोरत्तं त्ति	२५५
सेय्यं	५५	सोवचस्सता	१०३, १०५
सेवना त्ति	७८	सोसेसुगुत्तो	५८
सेविभजेया	२०१	सोसेतुत्ति	५९
सेलसुत्तं	२६८	संकिलेसं	१९१
सेलस्स	२८३	संघरतनस्स	२८, ३३

सदानुवकमणिका

६६१

संघाघिट्टानं	३८	हरितसस्सं	६९
संयतो	९७	हरीतकं	१००
संयमं ति	१४७	हारहारिकं	१४३
संवासहेतु	१५६	हिङ्गलकपव्वतं	३४४
संवासं	१२३, १२९	हिमपातं	२२७
	१७३, १७७	हिमवति	२३४
संसारचक्कं	२७३	हिमवन्ते	६३
संसारं ति	२५७	हिमवन्तं	४५, १५७, १७८
संसुद्धगहणिको	२९८		२०७, २५०
संसुद्धजिनो ति	१८६	हिमवा	१७८, २६९, २७४
ह		हिरञ्जसुवर्णं	६२, ६८
हञ्जन्ति	१३७	हिरञ्जं	१२६, १३५
हत्थकोसल्लं	८८	हिरितरन्तं ति	६१, ६४
हत्था	१७१	हिरिसुतं	६१
हत्थो	२६३	हिरीनिसेधो	२३३
हत्थिअस्समनुस्सभेरिसदादीहि	१९३	हीनाया ति	९५३
हत्थिअस्समनुस्सपिट्टिसिविको-		हुतसमिद्धि	२३२
सुवर्णरथादीहि	१३३	हुरं	१४
हत्थिनिको	१७१	हेट्ठिमयरिच्छेदेन	२३४
हत्थिमुखं	२७०	हेमकसुतं	४७५
हत्थिसोण्डका	१७८	हेमवतसुते	११६
हव्यसेसं	२२७, २२९	हंसा	१७८

सदानुवकमणिका समत्ता

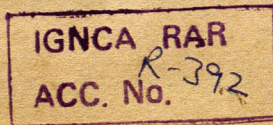


२. गाथानुक्कमणिका

अ		छ	
अवकोसं वध बन्धं च	१०३	छेत्वा खीलं छेत्वा पलिघं	१८०
अच्छेच्छि तण्हं इध नाम रूपे	१६९	ज	
अहु अतीतमद्धानं	१०२	जराय परिमदितं एतं	२२३
आ		जीवितं अत्तभावो न	२९३
आरक्ता इतत्ता च	२७३	त	
इ		तगरं च पलासेन	८२
इमं सुतनिपातस्स	४९४	ततो पासाणके रम्भे	४९०
उ		तत्र भिक्खवो समादहंसु	१८०
उत्तमं वन्दनेय्यानं	४९४	तस्स सोकपरेतस्स	२१९
उल्लूको मण्डलक्खिको	१०४	ताव तिदुतु लोकास्मि	४९५
ए		ते वे कामा यानि चित्रानि लोके	३९२
एतादिसानि कत्वान	१०९	द	
क		दुवे सत सहस्सानि	२७४
कीदिसो मित्तो न सेवितब्बो	६३	देवतानुम्पितो पोसो	१२
कोधं वधित्वा न कदाचि सोचति	१०३	ध	
को मे वन्दति पादानि	७४	धीरं पस्से सुणे धीरं	८२
ख		न	
खन्धानं च पटिपाटि	२५७	न ते वे कामा यानि चित्रानि	३९२
ग		न दिवा सोप्प सीलेन	९३
गण्डुप्पादो किकी चेव	१२८	न पच्छतो न पुरतो	७६, १२५
गती मिगानं पवनं	१६३	नाभिकङ्गामि मरणं	२५६
च		प	
चतुरासीति सहस्सानि	२७४	पतिरूपकारी धुरवा	९३
चत्तारो पञ्च आलोपे	३३६	पत्थदो भवती कायो	२९१
चातुद्दिसो अप्पटिघो च होति	१००	परोसहस्सं पि समागतानं	४३८
चित्तीकतं महगधं च	१४	पाणातिपातो अदिग्गदानं	९६
		पातो फुल्लं कोकनदं	२२३
		पिण्डं च भिक्खु समयेन लद्धा	१९६

पुच्छामि तं कस्सप	५२	यदा पि आसी असुरेहि सङ्गमो	३२५
पूतिको भवती कायो	२९१	ये केचि बुद्धं सरणं गतासे	१८०
पूतिमच्छं कुसग्गेन	८१	ये गहट्ठा पुञ्जाकरा	९२
		ये सत्तसण्डं पठवि	१२
ब		यो हवे वलवा सन्तो	१०३
बालं न पस्से न सुणे	८१	यं बुद्धो भासति वाचं	९०
बुद्धो लोके समुप्पन्नो	४४७		
ब्रह्मा हि मातापितरो	९१	र	
भ		रत्तस्स हि उक्कुटिकं पदं भवे	३२८
भग्यवा भगवा युत्तो	२७५	स	
भोगे संहरमास्स	९३	सचे पि सो सल्लपे सावकेन	१९६
म		सञ्छिन्नो भवती कायो	२९२
मतासुखपरिच्चागा	४४	सन्तत्तो भवती कायो	२९३
मरणे मे भयं नत्थि	२५६	सम्बदानं धम्मदानं जिनाति	९४
महासमयो पवनस्मि	१८०	सम्मोदमाना गच्छन्ति	१७७
य		सुभासितं उत्तममाहु सन्तो	८९
यदत्थिकं ब्रह्मचरियं अचरी	१६९	सेलो यथा एकघनो	१०७

गाथानुक्कमणिका समत्ता



1/1000

